

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra bezpečnostních studií

**Ovlivňování veřejného mínění v České republice jako
součást ruské zahraniční politiky**

Diplomová práce

**Influencing public opinion in the Czech Republic as a part of Russian
foreign policy**

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

PhDr. Mgr. Lukáš Urban, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Michaela Procházková

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 13. 3. 2023

Bc. Michaela PROCHÁZKOVÁ

Anotace

Diplomová práce se zabývá tím, do jaké míry a jakými způsoby Rusko ovlivňuje veřejné mínění v České republice v rámci své zahraničněpolitické strategie. Tato práce nabízí diskurz ruské zahraniční politiky pro potřeby dezinformací. Autorka popisuje následky globalizace informačního prostoru v důsledku rozvoje internetu a s ním spojených sociálních sítí. Dále se zabývá novým fenoménem nejistoty západní společnosti a z něho plynoucí společenské nálady v ČR, jejichž identifikace je nezbytná pro nastavení správné strategie. Práce obsahuje strukturu české mediální šedé zóny. V závěru jsou nastíněny metody boje proti dezinformacím a zpracována SWOT analýza ČR v oblasti boji proti dezinformacím pro určení budoucích trendů a možných protiopatření.

Klíčová slova

Dezinformace * propaganda * manipulace * ruské narativy * ruská zahraniční politika * česká dezinformační scéna * informační společnost * boj proti dezinformacím

Annotation

The master thesis deals with the extent and in what ways Russia influences public opinion in the Czech Republic as part of its foreign policy strategy. This thesis offers a discourse of Russian foreign policy for the needs of disinformation. The author describes the consequences of the globalization of the information space as a result of the development of the Internet and the social networks associated with it. It also deals with the new phenomenon of insecurity in Western society and the resulting social mood in the Czech Republic, the identification of which is essential for setting the right strategy. The thesis contains the structure of the Czech media gray zone. In the conclusion, the methods of combating disinformation are outlined and a SWOT analysis of the Czech Republic in the field of combating disinformation is prepared to determine future trends and possible countermeasures.

Keywords

Disinformation * propaganda * manipulation * Russian narratives * Russian foreign policy * Czech disinformation scene * information society * fight against disinformation

Obsah

Úvod	7
1. Terminologie	11
2. Přehled ruské zahraniční politiky	18
2.1 Pilíře ruské zahraniční politiky.....	19
3. Ruská zahraniční politika v rovině strategických dokumentů	23
3.1 Koncepce zahraniční politiky Ruské federace.....	23
3.2 Strategie národní bezpečnosti Ruské federace	25
3.3 Vojenská doktrína Ruské federace	26
3.4 Doktrína informační bezpečnosti Ruské federace.....	28
4. Informační konfrontace	29
5. Ruské strategie formování veřejného mínění	31
5.1 Aktivní opatření	32
5.2 Teorie reflexní kontroly.....	36
5.3 Maskirovka.....	37
5.4 Weaponizace historie.....	37
6. Ruské taktiky formování veřejného mínění	39
6.1 Proruské mediální proudy	40
6.2 Sociální média	43
6.3 Trollí farmy	45
6.4 Umělá inteligence	47
6.5 Kybernetické útoky.....	48
7. Fenomén nejistoty západní společnosti	50
8. Společenské nálady v ČR	54
8.1 Výzkum společnosti IPSOS	57
8.2 Výzkum společnosti STEM	61
9. Mediální šedá zóna v ČR	65
10. Boj proti dezinformacím	70
10.1 Prevence.....	71
10.2 Regulace.....	75
10.3 Problematika svobody slova	78
11. SWOT analýza ČR v oblasti boji proti dezinformacím	81

11.1	Charakteristika a metodologie.....	81
11.2	Identifikace faktorů.....	83
11.3	Vyhodnocení analýzy.....	84
Závěr	87
Seznam použité literatury	90
	Monografie a učebnice.....	90
	Zákonná úprava, strategické dokumenty a stanoviska.....	91
	Výkladové slovníky.....	94
	Odborné a zpravodajské zdroje.....	95
	Otevřené zdroje.....	107
	Akademické práce.....	108

Úvod

Téma ovlivňování veřejného mínění v cizích zemích jako součást zahraniční politiky států bylo a je předmětem zájmu vědců, sociologů, politiků, ale i příslušníků zpravodajských služeb. Ovlivňování veřejného mínění je dlouhodobě součástí zahraničněpolitických strategií mnoha států a velmocí. Země používají různé metody k formování veřejného mínění v jiných regionech, včetně používání tradičních diplomatických kanálů, ekonomických pobídek, ale i různých forem šíření zavádějících či nepravdivých informací.

Globalizace a používání informačních a komunikačních technologií usnadnilo státům oslovit a ovlivnit velké publikum i za svými hranicemi. To vedlo k nárůstu využívání informačních bojů s cílem získat informační převahu, a zároveň ke zvýšení dezinformačních taktik k utváření veřejného mínění v jiných zemích.

Je důležité si uvědomit, že i když ovlivňování veřejného mínění v cizích zemích není ze své podstaty špatné, může se stát problematickým, pokud je prováděno klamavými nebo manipulativními prostředky nebo pokud zasahuje do suverenity daných států.

Využití těchto metod se neomezuje jen na Ruskou federaci, podobné taktiky praktikují v současnosti další velké státy jako například Spojené státy americké, Čína a významní aktéři z Evropské unie. V posledních letech je Česká republika v rámci tohoto novodobého fenoménu v popředí, protože se vyskytují obavy z možného vlivu, nejen, ruské zahraniční politiky na veřejné mínění v zemi, jak dokládají Výroční zprávy BIS,¹ což je s ohledem na stávající bezpečnostní situaci ve střední a východní Evropě vysoce aktuální.

V posledních letech se rozrůstá fenomén západní nestability. Uprostřed této nestability sehrála ruská zahraniční politika klíčovou roli při prohlubování polarizace a rozdělení západních společností.

Téma ovlivňování veřejného mínění v ČR jako součást ruské zahraniční politiky je úzce spjato s oborem bezpečnostně strategická studia, který je jedním ze

¹ Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2019. *Bezpečnostní informační služba* [online]. 10.11.2020 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2019-c665e2a7.html>

zaměření Policejní akademie České republiky v Praze. Bezpečnostní hrozby, jako jsou dezinformace a manipulace, mají v dnešní době stále větší vliv na mezinárodní politiku, a zejména bezpečnost států. Diplomová práce se zaměřuje na analýzu ruské zahraniční politiky v souvislosti s ovlivňováním veřejného mínění v ČR, což má vliv i na bezpečnost a stabilitu našeho státu a celé Evropské unie.

Tato absolventská práce navazuje na mou bakalářskou práci, která se věnovala problematice dezinformací v obecné rovině. Nyní představuji jeden z několika dezinformačních proudů, se kterými se můžeme v České republice setkat.

Tato diplomová práce prozkoumává způsoby, jakými Rusko využívá různé taktiky a strategie k ovlivňování veřejného mínění v rámci svých zahraničněpolitických cílů. Konkrétně se tato práce zaměřuje na snahy Ruska využít existující rozdělení a slabiny v rámci západních demokracií s cílem dále destabilizovat tyto společnosti. Prostřednictvím poukázání na ruské využívání dezinformačních kampaní, propagandy a dalších taktik si tato práce klade za cíl osvětlit složitou a mnohostrannou povahu ruského vlivu na veřejné mínění v České republice. Identifikace fenoménu nejistoty v západní společnosti a společenských nálad v České republice je základním pilířem pro stanovení efektivního boje proti dezinformacím. V konečném důsledku se tato výzkumná práce snaží přispět k hlubšímu pochopení role, kterou mohou hrát cizí mocnosti při utváření veřejného mínění a ovlivňování stability západních demokracií.

Na základě analýzy současné situace a trendů v této oblasti jsem vytvořila několik badatelských a výzkumných hypotéz, které vyhodnotím v závěru své práce podle zjištěných skutečností.

1. Ruská zahraniční politika se snaží ovlivňovat veřejné mínění v ČR prostřednictvím různých dezinformačních kampaní.
2. Rusko využívá dezinformace a manipulaci k posílení své pozice v rámci evropského kontinentu a oslabení vlivu EU a NATO v regionu.
3. Česká společnost je citlivá vůči ruské propagandě v důsledku historických, kulturních, politických a ekonomických faktorů.

4. Účinný boj proti ruské propagandě v ČR vyžaduje nejen odhalování dezinformací, ale i aktivní zapojení veřejnosti a podporu demokratických hodnot.

V práci se cíleně prolínají teoretické a praktické pasáže průběžně, a to pro jasné pochopení souvislostí v praxi. Využívám deskriptivní a statistickou metodu výzkumu, kdy mezi popisovanými údaji nacházím souvislosti a vazby. Využívám také logické dedukce na základě zjištěných skutečností. Veškeré poznatky uvedené v práci nakonec vyhodnocuji prostřednictvím metody SWOT analýzy v oblasti boji proti dezinformacím a syntézy předložených informací. Na základně SWOT analýzy vyhodnocuji možné budoucí trendy a navrhovaná protiopatření pro zmírnění bezpečnostní hrozby dezinformací.

Tato diplomová práce je zpracována s ohledem na citační normu ČSN ISO 690. Norma stanovuje pravidla pro citování a bibliografické odkazy v textu, které jsou nezbytné pro zajištění kvality, objektivnosti a transparentnosti práce. Dodržování této normy je důležité pro uvedení přesných informací o zdrojích, z kterých byly čerpány informace a které byly použity pro zpracování této práce. Proto budou citace zdrojů a bibliografické odkazy zahrnuty do textu práce v souladu s normou ČSN ISO 690.

Pro úspěšnou realizaci této diplomové práce je klíčové se obeznámit s relevantní literaturou a výzkumy na téma ovlivňování veřejného mínění a dezinformačních kampaní v rámci ruské zahraniční politiky. Mezi klíčové zdroje patří práce jako *Russia's Foreign Policy: Ideas, Domestic Politics and External Relations* od Davida Cadiera a Margot Light, *The foreign policy of Russia: Changing systems, enduring interests* od Roberta H. Donaldsona, dále strategické dokumenty Ruské federace umožňující bližší pohled do její zahraniční politiky. Neméně důležitými zdroji jsou výzkumy společenských nálad v ČR, konkrétně výzkumy společnosti STEM a IPSOS. Tyto publikace poskytují hlubší vhled do tématu.

V rámci přípravy této práce byl klíčovým prvkem správně naplánovaný časový harmonogram. Od září jsem se věnovala intenzivnímu sběru a analýze literatury a pramenů, což mi poskytlo solidní základ pro následné psaní textu. Od prosince jsem se plně věnovala psaní a úpravám textu. Důraz byl kladen na kvalitu a

souvislost jednotlivých částí práce, které byly pečlivě a systematicky připravovány.

1. Terminologie

Pro správné pochopení poselství diplomové práce, je třeba si nejprve objasnit základní pojmy, které se v ní budou vyskytovat. Vzhledem k tomu, že se jedná o oblast, která se neustále rozvíjí a zajímá se o ni mnoho vědeckých disciplín, neexistuje jediná platná definice pro následující pojmy.

Propaganda pochází z latinského výrazu *Sacra Congregatio de Propaganda Fide*, což byla komise založená Vatikánem v roce 1662 za účelem propagace římskokatolické církve. Původně neutrální význam slova se v kontextu protireformace brzy změnil na negativní, a tuto negativní konotaci si pojem propaganda uchoval až dodnes.²

Jeden svět na školách (JSNS), vzdělávací program organizace Člověk v tísni, definuje propagandu jako „*šíření informací a názorů s cílem ovlivnit široké publikum k zaujetí názoru, postoje či jednání, které je v propagandistově zájmu.*“³

Centrum proti hybridním hrozbám Ministerstva vnitra definuje propagandu jako „*systematické šíření informací a myšlenek, především neobjektivním nebo zavádějícím způsobem, za účelem prosazování nebo podpory politické kauzy nebo názoru. Propaganda může být využívána různými aktéry, v různých kontextech a pro různé účely, přičemž nástroje propagandy se neustále vyvíjejí.*“⁴

Propaganda obvykle slouží takzvanému vyššímu cíli a těží z lidských emocí, jako jsou strach, vášeň a nenávisť. Propaganda se v teoretické rovině skládá ze čtyř základních pilířů – jednoduchost, emoce, představivost a opakování. Propagandistické sdělení musí být co nejjednodušší, aby bylo srozumitelné pro co největší počet lidí. Musí být snadno zapamatovatelné a reprodukovatelné pro cílovou skupinu. Tyto pilíře neumožňují důkladné a hlubší přemýšlení

² Definice dezinformací a propagandy. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

³ STRACHOTA, Karel a kolektiv. 3 podoby propagandy. *Jeden svět na školách* [online]. Člověk v tísni [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/3_podoby_propagandy_priruccka.pdf

⁴ Definice dezinformací a propagandy. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

o tématu a hledání protiargumentů.⁵ Joseph Goebbels, říšský ministr propagandy, tvrdil, že masy jsou primitivní, což souviselo s jeho přesvědčením, že propaganda musí být neviditelná. Úspěšná propaganda je taková, která se neprojevuje jako propaganda, je skrytá. Je známo, že opakování lží může vést k jejich přijetí jako pravd. To je vyjádřeno v populárním výroku, který se připisuje Josefu Goebbelsovi, „*stokrát opakovaná lež se stává pravdou.*“⁶ Opakované vyslovení určitého názoru nemusí okamžitě získat souhlas ve společnosti, ale může vést k vytváření návyků, které nakonec vedou k přijetí těchto ideologií.

Propaganda může být buď oslavná, snažící se vytvořit pozitivní dojem na organizaci nebo vládu, jako například v případě propagandy nacistického Německa ve 30. letech minulého století nebo komunistické propagandy oslavující socialismus a Komunistickou stranu v ČSSR. Na druhé straně může být propaganda očeňující, což bylo běžné v době studené války, kdy socialistické státy využívaly tento druh propagandy ve svých sdělovacích prostředcích.⁷

Další způsob, jak odborníci člení propagandu, je dělení na bílou, šedou a černou propagandu. Bílá propaganda se šíří otevřeně a její zdroj není tajemstvím, takže lidé mají možnost informace hodnotit a korigovat její případnou jednostrannost. Na druhé straně, černá propaganda se šíří pod falešnou identitou, aby oklamala lidi a v určitých případech ji vytvářejí i zpravodajské služby. Jejím cílem je kompromitovat určité osoby nebo vlády. Černá propaganda často využívá dezinformace, fake news, hoaxy a konspirační teorie. Šedá propaganda kombinuje prvky obou druhů propagandy, přičemž zdroj informací může být identifikován nebo neidentifikován, a pravdivost informací je nejistá.⁸

⁵ FTOREK, Jozef B. In: *Manipulace a propaganda: na pozadí současné informační války*. Praha: Grada, 2017, s. 18-19. ISBN 978-80-271-0605-9.

⁶ DUFFACK, J. J. In: *Dr. Joseph Goebbels: Poznání a propaganda*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 31-34. ISBN 978-80-206-1009-6.

⁷ BITTMAN, Ladislav. In: *Mezinárodní dezinformace: Černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta, 2000, s. 46. ISBN 80-204-0843-6.

⁸ BITTMAN, Ladislav. In: *Mezinárodní dezinformace: Černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta, 2000, s. 38. ISBN 80-204-0843-6.

V dnešní době, kdy sledujeme mezinárodní dění, se slovo propaganda nejčastěji používá v souvislosti s politickým přesvědčováním a s psychologickou válkou. V obou případech je cílem využití různých prostředků, aby ovlivnily myšlení a chování lidí za účelem získání podpory nebo naopak podnícení zášťe vůči určitému problematice, ideologii nebo státu. Centrum proti hybridním hrozbám definuje **psychologickou válku** jako „*použití propagandy proti protivníkovi s cílem zlomit jeho vůli bojovat nebo se bránit, případně jej naklonit k vlastní pozici.*“⁹

Pojem **dezinformace** znamená „*šíření záměrně nepravdivých informací, obzvláště pak státními aktéry nebo jejich odnožemi vůči cizímu státu nebo vůči médiím, s cílem ovlivnit rozhodování nebo názory těch, kteří je přijímají. Dezinformace se snaží vyvolat dojem, že jsou pravdivé a důvěryhodné, přestože to tak není.*“¹⁰

Dezinformace jsou cíleně vytvářeny a šířeny z různých důvodů, jako jsou finanční zisky nebo politické cíle. Tyto dezinformace jsou také často součástí hybridní války a vlivových operací ze zahraničí.¹¹ Kromě toho se dezinformace mohou šířit i kvůli různým informačním šumům a kognitivním zkreslením, jako jsou autoritativní zkreslení (dezinformaci šíří vlivná osoba, které lidé důvěřují) a konfirmační zkreslení (lidé přejímají informace na základě své vlastní informační bubliny).¹²

Dezinformace vždy představovaly nezbytnou součást válek. Generál Sun-c' ve svém díle *Umění války* zdůraznil významnost dezinformací v souvislosti s válkou. Uvedl, že „*válka je především důmyslná lest. Tak jsi-li schopný, předstírej neschopnost, tak jsi-li připraven, předstírej nepřipravenost, tak jsi-li nablízku, dělej žes daleko, tak jsi-li daleko, dělej žes nablízku.*“ Dezinformace

⁹ Definice dezinformací a propagandy. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

¹⁰ Definice dezinformací a propagandy. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

¹¹ FTOREK, Jozef B. In: *Manipulace a propaganda: na pozadí současné informační války*. Praha: Grada, 2017, s. 18-19. ISBN 978-80-271-0605-9.

¹² PROCHÁZKOVÁ, Michaela. *Dezinformace jako bezpečnostní hrozba*. Praha, 2021. Bakalářská práce. Policejní akademie České republiky v Praze. Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Lukáš Urban, Ph.D.

však získaly na své síle především až v období studené války. Tato činnost nebyla zaměřena pouze na jednotlivé politiky nebo generály, ale na běžné lidi.¹³

Dnes již mezinárodně uznávaný pojem dezinformace pochází z ruského termínu dezinformacija pocházející ze sovětské éry, kdy tehdejší KGB zřídilo zvláštní úřad pro dezinformace a pro provádění aktivních opatření v rámci zpravodajské činnosti. Toto oddělení hrálo na počátku dvacátého století nedílnou roli v domácích i zahraničních záležitostech, přičemž často používalo dezinformační taktiky.¹⁴

Dle Oxford English Dictionary se **fake news** rozumí „*označení nepřesných příběhů šířených na sociálních médiích a internetu, zejména těch, které slouží určitému politickému nebo ideologickému účelu.*“ Ovšem po popularizaci termínu Donaldem Trumpem se lze setkat i s další výkladem. Jde o snahu zpochybnit důvěryhodnost médií, která jsou vnímána jako příliš stranická nebo jsou nepohodlná pro určitou osobu, skupinu s určitými zájmy nebo mocenskou pozicí. Cílem je podryt důvěru v tato média a snížit jejich vliv na veřejné mínění.¹⁵

Termín fake news se stal populárním díky bývalému prezidentu Donaldu Trumpovi, který tímto výrazem označoval i tradiční média, a to z důvodu, že o něm psala kriticky a odhalovala jeho podvody.¹⁶ Miloš Zeman se zachoval obdobným způsobem prostřednictvím svého mluvčího Jiřího Ovčáčka, který označil skupinu etablovaných médií za šířitelé dezinformací – konkrétně Deník N, Respekt, Seznam Zprávy a pořady 168 hodin a Reportéři ČT.

¹³ Historie dezinformací: jak se vyvíjely nástroje politického boje a úskoků. *Markéta Gregorová: Poslankyně Evropského parlamentu* [online]. 24.9.2020 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://gregorova.eu/historie-dezinformaci-jak-se-vyvijely-nastroje-politickeho-boje-a/>

¹⁴ ANDREW, Christopher a Vasili MITROKHIN. In: *The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe and the West*. England: Penguin, 2018, s. 40-41. ISBN 978-0141989488.

¹⁵ Fake news. *Oxford English Dictionary* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www-oed-com.ezproxy.techlib.cz/view/Entry/67776?redirectedFrom=fake+news#eid1264306660>

¹⁶ Trumpovy anticeny 'Fake News' dostaly CNN i New York Times. Za největší hoax označil spolupráci s Rusy. *I Rozhlas* [online]. Praha, 18. 1. 2018 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/fake-news-donald-trump-cnn-new-york-times-hoax_1801180836_dp

Této skupině byl poté i omezen přístup k informacím ze zákulisí prezidentského úřadu.¹⁷

Misinformace se definuje jako „*nesprávná, nepravdivá či zavádějící informace, zjednodušeně chyba, která však není šířena úmyslně a systematicky, s cílem ovlivnit naše rozhodování, přičemž její autor či šířitel je přesvědčen, že je informace správná a pravdivá.*“¹⁸

Misinformace i dezinformace označují falešné nebo nepřesné informace, ale klíčový rozdíl mezi nimi spočívá v jejich záměru – zda je informace záměrně vytvořena k účelu někoho oklamat či se jedná o pouhý omyl. Odhalení rozdílu mezi oběma jevy je však obtížné, protože je těžké prokázat úmysl a záměr jejího šíření. Avšak v případě, že dochází k masivnímu šíření misinformace, která není včas uvedena na pravou míru, může vést k přijetí ovlivněných rozhodnutí stejně jako u dezinformací.¹⁹

Jedním z příkladů misinformace je použití nesprávné ilustrační fotografie v televizním vysílání, jako tomu bylo v případě České televize. V reportáži o válce na Ukrajině omylem použila fotografii škod způsobených po moravském tornádu, Česká televize rychle uznala svou chybu a vysvětlila, jak k ní došlo. V tomto případě nešlo o úmyslnou dezinformaci, ale o neúmyslnou technickou chybu, která byla následně opravena.²⁰

¹⁷ Hrad odmítá poskytovat informace pěti médiím a pořadům. Podle něj kvůli boji proti dezinformacím. *I Rozhlas* [online]. Praha, 21. 5. 2021 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/prazsky-hrad-mynar-ovcacek-respekt-seznam-zpravy-denik-n-168-hodiny-reporteri-ct_2105211821_ako

¹⁸ Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného? *E-Bezpečí* [online]. 2.11.2022 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax-dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-terminy-lisi-a-co-maji-spolecneho>

¹⁹ MORSTATTER, Fred, Kathleen M. CARLEY, Liang WU a Huan LIU. Misinformation in Social Media: Definition, Manipulation, and Detection. *Semantic Scholar* [online]. USC Information Sciences Institute, 26.11.2019 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Misinformation-in-Social-Media%3A-Definition%2C-and-Wu-Morstatter/f2d965de233c26c5214742adff4a49a9b5ee503>

²⁰ Česká televize omylem použila snímek se škodami po moravském tornádu jako ilustraci k reportáži o válce na Ukrajině. *Central European Digital Media Observatory* [online]. 4.5.2022 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://cedmohub.eu/cs/esk-televize-omylem-pouila-snimek-se-kodami-po-moravskm-torndu-jako-ilustraci-k-reporti-o-vlce-na-ukrajin/>

Konspirační teorie jsou založeny na falešných spiknutích, které přetrvávají ve společnosti i přesto, že neexistují žádné důkazy, které by je podpořily.²¹ Tyto teorie vycházejí z nespolehlivých vzorců myšlení, jako je tendence odmítat nepříjemné pravdy založené na odborných studiích a autoritách (tzn. denialismus), vidět hlavní události jako produkt spiknutí a mít stranické nebo ideologické motivace.²²

Hoax je definován jako poplašná informace, která má za úkol vyvolat strach, paniku a následně vést k neuváženým a iracionálním reakcím. Hoaxy mnohdy zahrnují varování před neexistujícími problémy a nebezpečími nebo zkreslené informace o aktuálních civilizačních tématech. Hoax se obvykle šíří formou varovných e-mailů, které končí výzvou k širokému šíření. Hoax lze distribuovat kdekoli a kdykoli, především prostřednictvím e-mailu a sociálních sítí.²³

Hybridní válka označuje vojenskou strategii, která kombinuje konvenční válečnou taktiku s nekonvenčními taktikami, jako je propaganda, kybernetické útoky, kriminální a teroristické činnosti a další formy psychologické a informační války. Cílem hybridní války je demoralizovat a destabilizovat protivníka, následně vyvolat krize a převzetí kontroly nad protivníkem, spíše než se zapojit do tradičního vojenského konfliktu.²⁴

V rámci projektu Jagello 2000, který byl realizován ve spolupráci s Masarykovou univerzitou v Brně a se Zastoupením Evropské komise v České republice byla vytvořena definice. Hybridní válka je *„ozbrojený konflikt vedený kombinací nevojenských a vojenských prostředků s cílem jejich synergickým efektem přinutit protivníka k učinění takových kroků, které by sám o sobě neučinil. Alespoň jednou stranou konfliktu je stát. Hlavní roli při dosažení cílů války hrají nevojenské prostředky v podobě psychologických operací a propagandy,*

²¹ Konspirační teorie: Slovník. *Info more* [online]. Fakulta sociálních věd UK, Institut biostatistiky a analýz LF MU, NEWTON Media [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.infomore.cz/cs/slovník/konspiracni-teorie-konspirace/>

²² LEWANDOWSKY, Stephan a John COOK. *The Conspiracy Theory Handbook. Center for Climate Change Communication* [online]. 2020 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.climatechangecommunication.org/wp-content/uploads/2020/03/ConspiracyTheoryHandbook.pdf>

²³ Hoax. *Internetem bezpečně* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/dobre-vedet/hoax/>

²⁴ DESHPANDE, Vikrant. *Hybrid Warfare: The Changing Character of Conflict*. In: *Institute for Defence Studies & Analyses*. Raj Publication, 2018, s. 16-18. ISBN 978-9386618351.

ekonomických sankcí, embarg, kriminálních aktivit, teroristických aktivit a jiných subverzivních aktivit obdobného charakteru. Vojenské operace útočníka jsou vedeny na zapřenou nepravidelnými silami kombinujícími symetrické a asymetrické způsoby vedení bojové činnosti proti celé společnosti a zejména proti jejím politickým strukturám, orgánům státní správy a samosprávy, ekonomice státu, morálce obyvatelstva a ozbrojeným silám.“²⁵

Příklady taktiky hybridní války zahrnují používání sociálních médií k šíření dezinformací, nabourávání se do kritické infrastruktury a nasazování polovojenských sil v maskovaných civilních oděvech. Použití hybridní války vyvolalo mezi vojenskými strategy a tvůrci politik obavy, protože v praxi může být obtížné přisoudit odpovědnost za útoky a v rámci této konfrontace může eskalovat napětí mezi národy.²⁶

Valerij Gerasimov, náčelník generálního štábu ozbrojených sil Ruské federace a velitel ruských jednotek nasazených na Ukrajině, v roce 2013 představil dokument, který se zabývá novým konceptem válek, jež se označují jako hybridní války. Je důležité zmínit, že Gerasimov v dokumentu nezmínil konkrétní pojem hybridní válka, avšak z překladu a hodnocení tohoto dokumentu vyplývá, že ji popisuje.²⁷

²⁵ Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy. *IDnes* [online]. Praha, Ostrava: Jagello 2000, 2015 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: http://data.idnes.cz/soubory/na_knihovna/59A151006_M02_016_20151005-HYBRIDNI-.PDF

²⁶ DESHPANDE, Vikrant. Hybrid Warfare: The Changing Character of Conflict. In: *Institute for Defence Studies & Analyses*. Raj Publication, 2018, s. 16-18. ISBN 978-9386618351.

²⁷ FERYNA, Jan. Hybridní válka – užitečný termín nebo prázdný pojem? *Armádní noviny* [online]. 25. 2. 2021 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.armadinoviny.cz/hybridni-valka-uzitecny-termin-nebo-prazdny-pojem.html>

2. Přehled ruské zahraniční politiky

Poskytnutí koncepce o ruské zahraniční politice je pro tuto práci důležité, protože pomáhá vytvořit kontext a rámec pro následující výzkum. Uvedení cílů, strategií a taktik zahraniční politiky Ruska je nezbytné pro pochopení toho, jak se Rusko snaží ovlivňovat veřejné mínění v České republice a proč.

Ruská zahraniční politika je komplexní a mnohostranná problematika, která se dotýká široké škály politických oblastí a aktérů. Jednou z klíčových výzev pro pochopení ruské zahraniční politiky je velikost země, bezesporu její historie a globální vliv Federace. Jako největší země na světě, se zájmy a aktivity Ruska rozšiřují do mnoha oblastí a zemí. To odpovídá multipolárním tendencím ve světovém uspořádání, tedy mocenskému, ekonomickému, vojenskému i populačnímu vzestupu nových regionů.²⁸

Další výzvou je měnící se povaha ruské zahraniční politiky v průběhu času. Ruská zahraniční politika se vyvíjela v reakci na změny v mezinárodním prostředí, jako je rozpad Sovětského svazu, vzestup Číny a Indie, nové příležitosti na africkém kontinentu a Blízkém východu nebo válka na Ukrajině. Ruská zahraniční politika byla navíc utvářena různými vůdci a vládami, z nichž každý měl své vlastní priority a perspektivy.²⁹

Po rozpadu Sovětského svazu Rusko zpočátku aspirovalo na připojení k demokratickému společenství. Ke konci 90. let bylo stále jasnější, že tento závazek byl z velké části pouze pragmatický. Právě inspirace nejen bývalým postavením Ruska v Sovětském svazu, ale také hluboce zakořeněný smysl pro ruskou velikost, je důvodem, proč chyběl záměr stát se skutečným evropským partnerem. Teprve v roce 1999, kdy se Vladimir Putin dostal do funkce předsedy vlády, se Rusko výslovně začalo distancovat od normativní agendy EU.³⁰

²⁸ MANKOFF, J. Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics. *Semantic scholar* [online]. 16.3.2009 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Russian-Foreign-Policy%3A-The-Return-of-Great-Power-Mankoff/fa8f659e64b8e28d7470b8e6cd95cec890771a7f>

²⁹ CADIER, David a Margot LIGHT. *Russia's Foreign Policy: Ideas, Domestic Politics and External Relations*. New York: Palgrave MacMillan, 2015, s. 29-76. ISBN 978-0230-24115-2.

³⁰ ROGGEVEEN, Barbara. EU-Russian relations: Normative rivalry or pragmatic partnership? *Foundation for European Progressive Studies* [online]. 2021 [cit. 2023-03-10].

Ruská zahraniční politika se často řídí řadou vzájemně si konkurujících a někdy až protichůdných cílů, jako je ochrana ruské národní bezpečnosti, prosazování ruských zájmů na globální scéně a udržování silné vojenské přítomnosti. Tyto protichůdné cíle mohou ztížit poskytování jasného a konzistentního přehledu ruské zahraniční politiky.³¹ Této problematice je věnována samostatná podkapitola. A konečně, ruská vláda často své zahraničněpolitické rozhodování a strategie tají, což zamlžuje celkový obraz ruské zahraniční politiky.³²

2.1 Pilíře ruské zahraniční politiky

Přes veškerá úskalí lze definovat několik pilířů, o které se zahraniční politika Ruské federace opírá. Její zahraniční politika se řídí řadou zastřešujících cílů, včetně ochrany ruské národní bezpečnosti a prosazování ruských zájmů na globální scéně,³³ což se transparentně ukázalo při přípravě a po spuštění tzv. speciální vojenské operace na Ukrajině.³⁴

Jeden z klíčových pilířů současné ruské zahraniční politiky je udržení její sféry vlivu v bývalých sovětských republikách, zejména v oblasti východní Evropy a střední Asie. Toho je často dosaženo použitím ekonomického a politického tlaku a také použitím vojenské síly nebo jeho hrozbou.³⁵ Rusko se snaží posílit svá spojení s dalšími „protizápadně“ laděnými zeměmi, zejména pak

Dostupné z: https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/downloads/publications/feps_eu-russia%20relations%20%20normative%20rivalry%20or%20pragmatic%20partnership_by%20barbara%20roggeveen_2021.pdf

³¹ Russian military presence in the Eastern Partnership Countries. European Parliament [online]. 2016 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/108547/Russia%20military%20in%20EaP_Workshop.pdf

³² DONALDSON, Robert H. a Vidya NADKARNI. In: *The Foreign Policy of Russia: Changing Systems, Enduring Interests*. 6. vydání. Routledge, 2018, s. 54-56. ISBN 9781138326798.

³³ CADIER, David a Margot LIGHT. *Russia's Foreign Policy: Ideas, Domestic Politics and External Relations*. New York: Palgrave MacMillan, 2015, s. 29-76. ISBN 978-0230-24115-2.

³⁴ ROGGEVEEN, Barbara. EU-Russian relations: Normative rivalry or pragmatic partnership? *Foundation for European Progressive Studies* [online]. 2021 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/downloads/publications/feps_eu-russia%20relations%20%20normative%20rivalry%20or%20pragmatic%20partnership_by%20barbara%20roggeveen_2021.pdf

³⁵ DONALDSON, Robert H. a Vidya NADKARNI. *The foreign policy of Russia: Changing systems, enduring interests*. 6th ed. New York: Taylor & Francis, 2019, s. 18-49. ISBN 978-1-138-32678-1.

s Čínou³⁶ a Íránem,³⁷ což lze opět demonstrovat na probíhajícím konfliktu na Ukrajině, respektive na hlasování o něm na půdě OSN. Nová *rezoluce Valného shromáždění Organizace spojených národů (OSN)*, která vyzývá Rusko ke stažení vojsk z Ukrajiny, ukazuje, že se postoj ke konfliktu ve světové politice za rok války příliš nezměnil. Na předvečer výročí zahájení ruské invaze podpořilo 141 států OSN tuto rezoluci, což je stejné množství jako při loňské březnové rezoluci, která odsoudila invazi. Tento rok se proti nové rezoluci postavilo šest zemí, včetně Ruska, což je o jednu více než loni. Těch, kteří se zdrželi hlasování, bylo 32, což je podobné jako loni, a mezi nimi jsou velcí aktéři jako již zmíněná Čína a Indie.³⁸ Dalším důležitým aspektem ruské zahraniční politiky je udržování silné vojenské převahy,³⁹ a to jak na domácím, tak mezinárodním poli.⁴⁰

Kromě toho se ruská zahraniční politika soustředí na prosazování multipolárního světového řádu a potlačování toho, co považuje za hegemonii Spojených států a jejich spojenců. Podpora multipolárního světového řádu je klíčovým cílem ruské zahraniční politiky, protože je vnímán jako způsob, jak snížit dominanci Spojených států a dalších západních zemí v mezinárodním systému a zvýšit vlastní moc a vliv Ruska. Rusko zaujalo důrazný postoj proti tomu, co vnímá jako vměšování Západu do vnitřních záležitostí suverénních států, a kritizovalo vojenské intervence vedené Západem v zemích jako Irák a Libye.⁴¹ Rusko také používá tzv. měkkou sílu k prosazování multipolárního světového řádu

³⁶ ČTK. Si Ťin-pching jednal v Pekingu s Medveděvem o spolupráci Číny a Ruska i o Ukrajině. IRozhlas [online]. 21. 12. 2022 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ukrajina-cina-rusko-si-tin-pching-medvedev_2212211045_pj

³⁷ Rusko a Írán jsou si stále blíží. Společně hledají cesty proti sankcím i západnímu světu. ČT24 [online]. 25. 8. 2022 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3524721-rusko-a-iran-jsou-si-stale-bliz-spolecne-hledaji-cesty-proti-sankcim-i-zapadnimu-svetu>

³⁸ UN General Assembly calls for immediate end to war in Ukraine. *United Nations* [online]. 23.2.2023 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2023/02/1133847>

³⁹ Russian military presence in the Eastern Partnership Countries. European Parliament [online]. 2016 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/108547/Russia%20military%20in%20EaP_Workshop.pdf

⁴⁰ CADIER, David a Margot LIGHT. *Russia's Foreign Policy: Ideas, Domestic Politics and External Relations*. New York: Palgrave MacMillan, 2015, s. 29-76. ISBN 978-0230-24115-2.

⁴¹ ČTK. Rada států kritizuje vojenskou intervenci v Libyi. Deník [online]. 20. 3. 2011 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_svetu/rada-statu-kritizuje-vojenskou-intervenci-v-libyi.html

pomocí své kultury a historie k ovlivňování veřejného mínění v jiných zemích a k budování podpory pro své zahraniční politické cíle.⁴²

Celkově je ruská zahraniční politika řízena touhou chránit a prosazovat ruské zájmy tváří v tvář vnímaným hrozbám ze Západu a prosazovat roli Ruska jako hlavní velmoci v mezinárodních záležitostech. Což potvrzuje tvrzení Sergeje Lavrova, který komentoval rozhodnutí Putina o vyhlášení speciální vojenské operace na Ukrajině. „*Má tři poradce. Ivana Hrozného, Petra Velikého a Kateřinu Velikou,*“ řekl podle Financial Times Sergej Lavrov.⁴³

Cíle ruské zahraniční politiky, jako jsou ochrana ruské národní bezpečnosti, prosazování ruských zájmů na globální scéně a udržování silné vojenské přítomnosti, si mohou však navzájem odporovat.⁴⁴

Ochrana ruské národní bezpečnosti: Touha Ruska chránit svou národní bezpečnost může vést ke konfrontacím s jinými zeměmi, pokud je vnímá jako hrozbu. To může vést k izolacionismu a konfrontační zahraniční politice, která může být v rozporu s prosazováním ruských zájmů na globální scéně.⁴⁵

Prosazování ruských zájmů na globální scéně: Prosazování ruských zájmů na globální scéně vyžaduje spolupráci s ostatními zeměmi a dodržování mezinárodních norem a pravidel. To však může být v rozporu s udržováním silné vojenské přítomnosti a ochranou ruské národní bezpečnosti, pokud to povede ke silnější spolupráci nebo naopak ke konfrontaci s jinými zeměmi.⁴⁶

Udržování silné vojenské přítomnosti: Udržování silné vojenské přítomnosti je nejen ekonomicky nákladné, ale také může vést ke konfrontacím

⁴² PETERS, Michael A. The emerging multipolar world order: A preliminary analysis. Taylor & Francis [online]. 15. 11. 2022 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00131857.2022.2151896>

⁴³ How Putin blundered into Ukraine — then doubled down. *Financial Times* [online]. 23.2.2023 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/80002564-33e8-48fb-b734-44810afb7a49>

⁴⁴ DONALDSON, Robert H. a Vidya NADKARNI. *The foreign policy of Russia: Changing systems, enduring interests*. 6th ed. New York: Taylor & Francis, 2019, s. 18-49. ISBN 978-1-138-32678-1.

⁴⁵ LEICHTOVA, Magda. *Misunderstanding Russia: Russian Foreign Policy and the West*. England: Ashgate Publishing, 2014, s. 39-66. ISBN 978-1-4724-1789-3.

⁴⁶ LEICHTOVA, Magda. *Misunderstanding Russia: Russian Foreign Policy and the West*. England: Ashgate Publishing, 2014, s. 39-66. ISBN 978-1-4724-1789-3.

s jinými zeměmi, což může být v rozporu s úsilím o spolupráci a stabilitu v mezinárodních vztazích. Silná vojenská přítomnost navíc zpravidla ostatními zeměmi vnímána jako hrozba, což může vést k protiopatřením a vzniku dalších konfliktů.⁴⁷

Všechny tyto cíle, i když jsou pro Rusko důležité, jsou v praxi často ve vzájemném napětí. Zahraniční politika Ruska je navíc utvářena i měnícím se mezinárodním prostředím a jednáním jiných zemí, což může prosazování těchto cílů ještě více zkomplikovat. Dosažení všech cílů současně vyžaduje vyvážený balanc, kterého v dynamickém prostředí prakticky nelze dosáhnout.⁴⁸

⁴⁷ LEICHTOVA, Magda. *Misunderstanding Russia: Russian Foreign Policy and the West*. England: Ashgate Publishing, 2014, s. 39-66. ISBN 78-1-4724-1789-3.

⁴⁸ ROGGEVEEN, Barbara. *EU-Russian relations: Normative rivalry or pragmatic partnership?* *Foundation for European Progressive Studies* [online]. 2021 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/downloads/publications/feps_eu-russia%20relations%20%20normative%20rivalry%20or%20pragmatic%20partnership_by%20barbara%20roggeveen_2021.pdf

3. Ruská zahraniční politika v rovině strategických dokumentů

Existuje několik klíčových dokumentů, které nastiňují ruské zahraničněpolitické pozice a priority. Cílem této kapitoly je představit primární strategické dokumenty ruské zahraniční politiky. Někteří autoři zpochybňují užitečnost těchto dokumentů pro analýzu zahraniční politiky s tím, že jsou mimořádně obecné. Poskytují příliš volného prostoru pro výklad. Ačkoli tyto námitky by měly být brány v úvahu, nyní již „třetí generace“ těchto dokumentů, které v současné době existují v Ruské federaci, nám mohou pomoci sledovat vývojové trendy a proměny v politických diskusích.⁴⁹

Takový přístup, navzdory námitkám, se může ukázat jako poměrně užitečný. Analýza zahraničněpolitických dokumentů může skutečně sloužit jako cenné vodítko. Nemají být čteny jako přesné verze názorů ruské vládnoucí elity na okolní svět, ale mohou být použity k určení určitého základního rámce, který ruská zahraniční politika přejímá, i když její konkrétní politické kroky ne vždy musí nutně korespondovat s obsahem těchto dokumentů. Navzdory této skutečnosti, zahraniční politické dokumenty, jsou-li chápány jako soubor produktů ruského politického systému, ukazují konstantní charakteristiky systému neboli diskurz, který tvoří pozadí pro formulaci ruské zahraniční politiky pro potřeby problematiky ovlivňování veřejného mínění.⁵⁰

3.1 Koncepce zahraniční politiky Ruské federace

Koncepce zahraniční politiky Ruské federace je oficiálním politickým dokumentem, který poskytuje vhled do priorit a strategií ruské vlády v záležitostech zahraniční politiky.⁵¹

Koncepce zahraniční politiky Ruské federace je hlavním zahraničněpolitickým dokumentem ruské vlády, který stanovuje celkové zahraničněpolitické priority

⁴⁹ BOROZNA, Angela. *The Sources of Russian Foreign Policy Assertiveness*. Palgrave Macmillan, 2022, s. 123-134. ISBN 978-3030835897.

⁵⁰ BOROZNA, Angela. *The Sources of Russian Foreign Policy Assertiveness*. Palgrave Macmillan, 2022, s. 123-134. ISBN 978-3030835897.

⁵¹ Foreign Policy Concept of the Russian Federation. *Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation* [online]. Russia, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1538901/

a cíle země. Dokument je pravidelně revidován a aktualizován ruskou vládou, poslední verze byla přijata v roce 2016.⁵²

Dokument pokrývá širokou škálu otázek, včetně ochrany ruských národních zájmů, prosazování multipolarity v mezinárodním systému a vztahů s klíčovými mezinárodními aktéry. Zabývá se také výzvami a hrozbami, kterým Rusko čelí na mezinárodní scéně, jako je terorismus, extremismus, šíření zbraní hromadného ničení a šíření nadnárodního zločinu.⁵³

Dokument vyzývá k podpoře multipolarity v mezinárodním systému a tvrdí, že multipolární světový řád by byl stabilnější a bezpečnější než unipolární. Dokument dále uvádí potřebu ochrany ruských občanů v zahraničí, zejména v zemích, kde mohou být ohrožena jejich práva a bezpečnost, včetně prosazování jejich tradičních a kulturních hodnot. Mimo jiné klade důraz také rozvoj partnerství a spolupráce s dalšími zeměmi, zejména v oblastech jako je ekonomika, energetika a bezpečnost.⁵⁴

Koncepce zahraniční politiky Ruské federace přímo nezmiňuje informační válku ani vliv veřejného mínění. Avšak řeší některé související problémy, které jsou pro tato témata relevantní. Koncepce zmiňuje důležitost informační bezpečnosti, která zahrnuje ochranu ruského informačního prostoru před vnějšími vlivy a prevenci před šířením nepravdivých informací. Rovněž zdůrazňuje význam využívání moderních technologií, včetně informačních a komunikačních technologií, při dosahování cílů zahraniční politiky.⁵⁵

Koncepce také klade důraz na význam a roli médií při utváření veřejného mínění a prosazování ruských zájmů v zahraničí. Rovněž vyzývá k rozvoji informačně-psychologických prostředků na podporu cílů národní bezpečnosti, což by mohlo

⁵² Foreign Policy Concept of the Russian Federation. *Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation* [online]. Russia, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1538901/

⁵³ Foreign Policy Concept of the Russian Federation. *Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation* [online]. Russia, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1538901/

⁵⁴ CHEBANKOVA, Elena A. Russia's idea of the multipolar world order: origins and main dimensions. *Semantic Scholar* [online]. Springer, 2015, 23.2.2017 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Russia%E2%80%99s-idea-of-the-multipolar-world-order%3A-and-Chebankova/2eb5f05a338a8c5a1226e9d86bef50bff4d2a2f1>

⁵⁵ Foreign Policy Concept of the Russian Federation. *Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation* [online]. Russia, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1538901/

být interpretováno jako pokus o ovlivnění veřejného mínění v cizích zemích.⁵⁶ Přestože se koncept konkrétně nezmiňuje o informační válce nebo ovlivňování veřejného mínění, je z něho zřejmé, že ruská vláda přikládá význam a důležitost informačnímu prostoru a médiím pro dosahování svých zahraničněpolitických cílů.⁵⁷

3.2 Strategie národní bezpečnosti Ruské federace

Tento dokument, naposledy aktualizován v roce 2021, nastiňuje priority a cíle ruské národní bezpečnosti. Ruské národní cíle se shodují s prioritami uvedenými v Konceptu zahraniční politiky Ruské federace. Strategie vyzývá k rozvoji komplexního partnerství s Čínou a zvláštního strategického partnerství s Indií, aby byla zajištěna stabilita a bezpečnost v asijsko-pacifickém regionu. Strategie dále více zdůrazňuje rozvoj bezpečného informačního prostoru, ochranu ruské společnosti před destruktivními informacemi a psychologickými útoky.⁵⁸

Ruská strategie národní bezpečnosti rovněž zdůrazňuje význam informační války a poznamenává, že bezpečnost informací je jednou z klíčových oblastí národní bezpečnosti. Strategie vyzývá k rozvoji informačně-psychologických prostředků a vytvoření příznivého informačního prostředí na podporu cílů ruské zahraniční politiky. Ze Strategie vyplývá nutnost chránit tzv. image země v zahraničí a využívat moderní technologie k formování zahraničního veřejného mínění.⁵⁹

Ruské myšlení o informační bezpečnosti má silné domácí zastoupení. Již v Strategii národní bezpečnosti z roku 2015 Rusko identifikuje západní

⁵⁶ Foreign Policy Concept of the Russian Federation. *Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation* [online]. Russia, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1538901/

⁵⁷ CHEBANKOVA, Elena A. Russia's idea of the multipolar world order: origins and main dimensions. *Semantic Scholar* [online]. Springer, 2015, 23.2.2017 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Russia%E2%80%99s-idea-of-the-multipolar-world-order%3A-and-Chebankova/2eb5f05a338a8c5a1226e9d86bef50bff4d2a2f1>

⁵⁸ Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 г. № 400: О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации. *Kremlin* [online]. 2021 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046>

⁵⁹ OLIKER, Olga. Unpacking Russia's New National Security Strategy. *Center for Strategic and International Studies: Russia and Eurasia Program* [online]. Washington D.C., 2016 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/unpacking-russias-new-national-security-strategy>

informační válku proti jeho vlastnímu obyvatelstvu jako jednu z hlavních bezpečnostních hrozeb.⁶⁰ „V současné době se nacházíme ve stavu informační války s tvůrci trendů v informačním prostoru, především s Anglosasy⁶¹ a jejich médii.“⁶² uvedl Putinův mluvčí Dmitrij Peskov na Twitteru, kde se takto vyjádřil v březnu roku 2016.

3.3 Vojenská doktrína Ruské federace

Tento dokument, naposledy aktualizovaný v roce 2014, stanovuje vojenskou strategii a cíle země, včetně ochrany ruské suverenity a územní celistvosti, rozvoje silné vojenské a ekonomické pozice, zvládnutí vojenských rizik a hrozeb a použití vojenské síly k obraně ruských zájmů.⁶³

Právním základem Vojenské doktríny je Ústava Ruské federace, federální zákony Ruské federace a další normativní právní akty a mezinárodní smlouvy Ruské federace v oblasti zajištění vojenské bezpečnosti.⁶⁴

Dokument zdůrazňuje důležitost ochrany ruské suverenity a územní celistvosti a poznamenává, že jakékoli pokusy o jejich narušení se setkají se silnou odezvou. Dokument rovněž vyzývá k rozvoji silné vojenské a ekonomické pozice, včetně modernizace ruských ozbrojených sil a rozvoje ruského vojensko-průmyslového komplexu. Vojenská doktrína se zabývá širokou škálou témat, včetně povahy a příčin moderních válek, vnitřních a vnějších vojenských hrozeb, kterým Rusko čelí, organizace a financování ruské armády a zásad, jimiž se řídí

⁶⁰ OLIKER, Olga. Unpacking Russia's New National Security Strategy. *Center for Strategic and International Studies: Russia and Eurasia Program* [online]. Washington D.C., 2016 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/unpacking-russias-new-national-security-strategy>

⁶¹ Proruský výraz označuje někoho patřícího k „Západu“, ale má také hanlivý význam s přidaným důrazem na údajnou aroganci, hrubost a drzost obyvatel Západu alias „Anglosasů“.

⁶² RT a Dmitrij PESKOV. Russia at War with Anglo-Saxon Media. *Twitter* [online]. 2016 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: https://twitter.com/rt_com/status/714055400082038785?lang=cs

⁶³ Военная доктрина Российской Федерации. *Совет Безопасности Российской Федерации* [online]. 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <http://www.scrf.gov.ru/security/military/document129/>

⁶⁴ Военная доктрина Российской Федерации. *Совет Безопасности Российской Федерации* [online]. 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <http://www.scrf.gov.ru/security/military/document129/>

ruské použití síly. Zabývá se také řadou specifických, vojensky relevantních problémů v technické, politické, sociální a ekonomické sféře.⁶⁵

Vojenská doktrína rozvíjí Základní směrnice pro vojenskou doktrínu Ruské federace z roku 1993 a v oblasti vojenské konkretizuje zásady Strategie národní bezpečnosti Ruské federace. Ustanovení Vojenské doktríny vycházejí z komplexního vyhodnocení stavu vojensko-politické situace a strategické prognózy jejího vývoje, objektivních požadavků a reálného potenciálu zajištění vojenské bezpečnosti Ruské federace a také na systematickou analýzu obsahu a povahy moderních válek a ozbrojených konfliktů a válečného umění.⁶⁶

Vojenská doktrína má obranný charakter, což je předurčeno kombinací důsledného dodržování míru s pevným odhodláním hájit národní zájmy a garantovat vojenskou bezpečnost Ruské federace a jejich spojenců. Doktrína zdůrazňuje důležitost informační války při dosahování cílů národní bezpečnosti a poznamenává, že bezpečnost informací je klíčovou složkou celkové národní bezpečnosti.⁶⁷

Z Doktríny vyplývá, že ruská armáda musí být připravena vést informační válku, aby chránila vojenskou bezpečnost země a zájmy státu v informačním prostoru. Doktrína také zmiňuje použití aktivních opatření. Doktrína také připisuje význam kybernetické války jako nedílné součásti informační války a uvádí, že armáda musí být schopna provádět informačně-technické akce k ochraně informačního prostoru země.⁶⁸

Lze konstatovat z výše uvedeného, že Vojenská doktrína Ruské federace uznává důležitost (dez)informací při dosahování vojenských a strategických cílů. Uznává využívání aktivních opatření k ovlivňování zahraničního veřejného

⁶⁵ LIGHT, M. Russian Foreign Policy Themes in Official Documents and Speeches: Tracing Continuity and Change. *Semantic Scholar* [online]. Springer, 2015 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Russian-Foreign-Policy-Themes-in-Official-Documents-Light/04890bbd0e8223153705e1600312fe437f08e469>

⁶⁶ CADIER, David a Margot LIGHT. *Russia's Foreign Policy: Ideas, Domestic Politics and External Relations*. New York: Palgrave MacMillan, 2015, s. 81-86. ISBN 978-0230-24115-2.

⁶⁷ Военная доктрина Российской Федерации. *Совет Безопасности Российской Федерации* [online]. 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <http://www.scrf.gov.ru/security/military/document129/>

⁶⁸ CADIER, David a Margot LIGHT. *Russia's Foreign Policy: Ideas, Domestic Politics and External Relations*. New York: Palgrave MacMillan, 2015, s. 81-86. ISBN 978-0230-24115-2.

mínění a rozhodování a zdůrazňuje význam kybernetické války jako nedílné součásti informační války. Přestože z dokumentu vyplývá, že Rusko využívá různé metody a taktiky k ovlivňování veřejného mínění na zahraniční půdě, oficiálně se k těmto krokům nehlásí.

3.4 Doktrína informační bezpečnosti Ruské federace

Doktrína informační bezpečnosti Ruské federace, přijatá v roce 2000 a aktualizovaná v roce 2016, vymezuje ruský přístup k informační bezpečnosti a zabývá se konceptem informační války, dezinformací a vlivem veřejného mínění v kontextu ochrany zájmů ruské národní bezpečnosti v oblasti informačních a komunikačních technologií.⁶⁹

Doktrína definuje informační válku nepřímo jakožto stav informační bezpečnosti „využívání informačních a komunikačních technologií, informačních a psychologických dopadových prostředků a speciálních systémů k dosažení vojenských a strategických cílů“.⁷⁰

Doktrína vyzývá k ochraně ruského informačního prostoru před vnějšími vlivy, a to i prostřednictvím použití informačně-psychologických prostředků k podpoře cílů národní bezpečnosti, což lze považovat za způsob ovlivňování veřejného mínění. Rovněž vyzývá k rozvoji jednotného informačního prostoru v Rusku, který by zahrnoval opatření proti šíření nepravdivých informací a podporu vlastenecké výchovy s cílem utvářet veřejné mínění způsobem, který podporuje cíle národní bezpečnosti.⁷¹

⁶⁹ Doctrine of Information Security of the Russian Federation. *Совет Безопасности Российской Федерации* [online]. 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: http://www.scrf.gov.ru/security/information/DIB_eng/

⁷⁰ Doctrine of Information Security of the Russian Federation. *Совет Безопасности Российской Федерации* [online]. 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: http://www.scrf.gov.ru/security/information/DIB_eng/

⁷¹ CADIER, David a Margot LIGHT. *Russia's Foreign Policy: Ideas, Domestic Politics and External Relations*. New York: Palgrave MacMillan, 2015, s. 81-86. ISBN 978-0230-24115-2.

4. Informační konfrontace

Ruské pojetí informační konfrontace a role kyberprostoru je nastíněna ve strategických dokumentech, kterým byla věnována samostatná kapitola. Tato kapitola se snaží objasnit roli informačního kyberprostoru v ruském strategickém myšlení.

Ruský ekvivalent informační technologie válčení je pouze z části zastřešující pojem pro informační konfrontaci (informatsionnoe protivoborstvo). Ruské ministerstvo obrany popisuje informační konfrontaci jako „*střet národních zájmů a idejí, kde se převaha hledá cílením na informační infrastrukturu protivníka při ochraně vlastních zájmů.*“⁷²

Konfrontace zahrnuje významné psychologické operace, kterými se aktéři pokouší ovlivnit informační zdroje (dokumenty v informačních systémech) stejně jako mysl protivníka a obyvatelstvo jako celek.⁷³ V konečném důsledku jsou dezinformace a kybernetické operace (neboli informačně technické prostředky) jednou z mnoha metod, které slouží k získání převahy v informační konfrontaci. V Rusku, a především v režimu ruského prezidenta Putina, je informační konfrontace považována jako konstantní geopolitická soutěž mezi velmocemi a politickými a ekonomickými systémy.⁷⁴

Rozdíl mezi pojmem informační konfrontace (informatsionnoye protivoborstvo) a informační válka (informatsionnaya vojna) je předmětem podrobné debaty v oficiálních ruských i cizojazyčných zdrojích. Nicméně těžiště v informační konfrontaci leží v myslích lidí a jejich vnímání událostí, a to jak domácích, tak i mezinárodních.⁷⁵

⁷² *Ministerstvo obrany Ruské federace: Slovník* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=5221@morfDictionary>

⁷³ KUKKOLA, Juha, Mari RISTOLAINEN a Juha-Pekka NIKKARILA. *Game changer: Structural transformation of cyberspace*. Finnish defence research agency [online]. 2017 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/321767657_GAME_CHANGER_Structural_transformati_on_of_cyberspace

⁷⁴ VEPRINTSEV, V.B., A.V. MANOILO, A.I. PETRENKO a D.B. FROLOV. In: *Operace informační a psychologické války: encyklopedický slovník*. Moskva: Hotline – Telecom, 2023, s. 347-348. ISBN 978-5-9912-0173-5.

⁷⁵ GILES, Keir a R. Evan ELLIS. In: *The Rise of Russia – Turning Point for Russian Foreign Policy & The Change of Strategy: Strategic Studies Institute*. Madison & Adams Press, 2017, s. 15-34. ISBN 978-80-268-7962-6.

Pojem informační konfrontace v ruské terminologii označuje použití informací jako nástroje k dosažení politických nebo strategických cílů, často prostřednictvím šíření propagandy, dezinformací nebo jiných forem informační války. I když informační konfrontace není pro Rusko jedinečná, byla v posledních letech výrazným rysem ruské zahraniční a domácí politiky. Pro Rusko je informační konfrontace široký a inkluzivní koncept pokrývající celou řadu různých činností. Zahrnuje nepřátelské aktivity využívající informace jako nástroj nebo cíl – tzn. prostřednictvím informací buď dosahují určitého cíle jako je ovlivnění veřejného mínění nebo cílem jsou samotné konkrétní informace. Koncepte informační konfrontace tedy v sobě nese kybernetické operace vedle disciplín, jako jsou psychologické operace, strategická komunikace, činnost zpravodajských služeb, aktivní opáření, dezinformace, počítačové útoky a psychologický nátlak. Dohromady tento koncept tvoří „*celek systémů, metod a úkolů s cílem ovlivnit vnímání a chování nepřítelů, obyvatelstva a mezinárodní společnosti na všech úrovních.*“⁷⁶

Důvodů, proč se informační konfrontace stala důležitým nástrojem ruského státnictví, je celá řada. Jedním z faktorů je ruská historie propagandy a cenzury během sovětské éry, která formovala přístup země k informacím a médiím. Dalším faktorem jsou geopolitické výzvy, kterým Rusko čelí, zejména ve vztazích se Západem, což vedlo k vnímání informační války jako prostředku k vyrovnání podmínek. Někteří ruští představitelé a stratégové navíc informační konfrontaci považují za způsob prosazování ruských zájmů a hodnot tváří v tvář tomu, co považují za hegemonský narativ západních médií. Tento pohled je často spojen s širším diskursem o roli Ruska ve světě a jeho opozici vůči tomu, co je vnímáno jako západní zásahy do ruské suverenity. Přestože koncept informační konfrontace není pro Rusko jedinečný, stal se v posledních letech důležitou součástí ruského strategického myšlení a zahraniční politiky.⁷⁷

⁷⁶ A. J. C., Selhorst. Russia's Perception Warfare. *Militaire Spectator* [online]. 2016 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://militairespectator.nl/artikelen/russias-perception-warfare>

⁷⁷ GILES, Keir a R. Evan ELLIS. In: *The Rise of Russia – Turning Point for Russian Foreign Policy & The Change of Strategy: Strategic Studies Institute*. Madison & Adams Press, 2017, s. 15-34. ISBN 978-80-268-7962-6.

5. Ruské strategie formování veřejného mínění

Ovlivňování veřejného mínění v zahraničí je důležitá součást ruské zahraniční politiky, protože jej lze využít k dosažení řady strategických cílů. Formováním veřejného mínění v jiných zemích může Rusko prosazovat své vlastní zájmy a cíle, a čelit narativům dalších států.⁷⁸ Mezi hlavní důvody, proč se Rusko snaží ovlivňovat veřejné mínění v zahraničí, patří propagace vlastního proruského narativu. Utvářením veřejného mínění v zahraničí může Rusko propagovat svůj vlastní narativ a pohled na mezinárodní události. Toho lze využít k ovlivňování zahraničněpolitických rozhodnutí jiných zemí a formování globálního dialogu ve prospěch Ruska.⁷⁹

Dalším důležitým důvodem je budování podpory pro cíle ruské zahraniční politiky. Prostřednictvím ovlivňování veřejného mínění v zahraničí může Rusko vybudovat podporu pro své zahraničněpolitické cíle u veřejnosti v jiných zemích. To může ostatním státům ztížit oponování proti ruským politickým iniciativám, a naopak Rusku zvýšit pravděpodobnost, že se jeho iniciativy podpoří.⁸⁰

Podkopávání vlivu jiných zemí je dalším aspektem, proč je třeba věnovat pozornost této problematice. Ovlivňováním veřejného mínění v zahraničí může Rusko podkopávat vliv ostatních zemí na mezinárodní scéně. Toho lze využít k potlačení úsilí jiných zemí prosazovat své vlastní zájmy a cíle a omezit jejich schopnost utvářet globální dialog. Šířením dezinformací a propagandy může Rusko vytvářet rozkoly a neshody v jiných zemích, což může oslabit jejich schopnost vytvořit jednotnou společnost. Dezinformace a propaganda jsou nyní hlavním aspektem, který polarizuje společnost do názorových skupin. Jestliže se propast mezi jednotlivými skupinami ve společnosti bude prohlubovat,

⁷⁸ WALTER, Aaron. Foreign Policy: Public Opinion and Political Legacy. *Research Gate* [online]. Slovak Journal of Political Sciences, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/307702946_Foreign_Policy_Public_Opinion_and_Political_Legacy

⁷⁹ HUCKER, Daniel. *Public Opinion and Twentieth-Century Diplomacy: A Global Perspective*. Bloomsbury Academic, 2022. s. 85-108. ISBN 978-1472522825.

⁸⁰ WHITE, Stephen. *Media, Culture and Society in Putin's Russia: Studies in Central and Eastern Europe*. Palgrave Macmillan, 2008. s. 125-164. ISBN 978-0-230-52485-9.

pak je země méně schopna odolávat narušení jejích demokratických principů a její suverenity.⁸¹

Ruské vnímání informací jako prostředek k ovlivnění domácí populace a usměrnění globálního veřejného mínění směrem odpovídajícím jeho zájmům má kořeny již v sovětských praktikách. Současná taktika Ruska připomíná koncepty ze sovětské éry, jako je „reflexní kontrola“, „aktivní opatření“ a „maskirovka“. Nicméně v mnoha ohledech je ruský přístup k ovlivňování veřejného mínění dnes jedinečný, protože Rusko se neustále přizpůsobuje novým okolnostem a technologiím.⁸²

5.1 Aktivní opatření

Aktivní opatření označuje operace, jejichž cílem je ovlivnit politiky jiných národů. To by se však nemělo zaměřovat se zahraniční diplomacií, ve které se prakticky všechny státy nepřetržitě angažují. Rozdíl mezi těmito rozdílnými pojmy je v tom, že cíle a zdroje činností zahraniční diplomacie jsou otevřené a zpravidla transparentní, aktivní opatření bývají prováděny utajovaně, zpravidla porušují zákony a zahrnují vydírání, úplatky, dezinformace, a vykořisťování jednotlivců a politického vlivu cílového národa.⁸³

Současné formy aktivních opatření jsou do značné míry založeny na schématech z dob studené války. Současné problémy spojené s ovlivňováním veřejného mínění ze strany Ruska jsou zároveň vylepšenou verzí starých záležitostí, ke kterým se přidávají nové informace a ke strukturální změně také výrazně přispěly komunikační technologie. Historická perspektiva pomůže analyzovat a identifikovat jejich skryté mechanismy,

⁸¹ WHITE, Stephen. *Media, Culture and Society in Putin's Russia: Studies in Central and Eastern Europe*. Palgrave Macmillan, 2008. s. 125-164. ISBN 978-0-230-52485-9.

⁸² ABRAMS, Steve. *Beyond Propaganda: Soviet Active Measures in Putin's Russia*. JSTOR [online]. Connections, 2016 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26326426?seq=1>

⁸³ United States Department of State. *Soviet Active Measures: Forgery, Disinformation, Political Operations* [online]. Washington, D.C. [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <http://insidethecoldwar.org/sites/default/files/documents/Soviet%20Active%20Measures%20Forgery,%20Disinformation,%20Political%20Operations%20October%201981.pdf>

na kterých je problematika ovlivňování veřejného mínění ze strany Ruska založena.⁸⁴

Aktivní opatření je historický termín, který nelze definovat v několika málo větách. Stejně jako mnoho jiných ruských termínů je i tento schovaný pod oponou, za kterou jsou různé metody ovlivňování mezinárodního společenství skryté. Termín se poprvé objevil v 50. letech 20. století v rámci Studené války, jakožto ideologického boje SSSR proti Západu, jako souhrnný termín pro různé techniky (dezinformace, propaganda, sabotáž), které mají obecně negativní vnímání ve společnosti neboli negativní konotaci.⁸⁵

Aktivní opatření v mnoha ohledech odráží válečnou mentalitu sovětského vedení. Pro KGB se aktivní opatření v poválečném období stále více stávala ústředním bodem jejího poslání v zahraničí, což výslovně uvedl tehdejší předseda KGB Jurij Andropov ve *směrnici č. 0066 z roku 1982*. Oficiální definice *zpravodajství KGB* byla „*tajná forma politického boje, která využívá tajné prostředky a metody k získávání tajných informací, které nás zajímají, a k provádění aktivních opatření k uplatnění vlivu na protivníka a oslabení jeho politické, ekonomické, vědecké, technické a vojenské pozice.*“⁸⁶

Definice aktivních opatření lze nalézt ve veřejně dostupných dokumentech. Ve Slovníku kontrarozvědky vydaném Vysokou školou KGB Felixe Dzeržinského v roce 1972 jsou aktivní opatření definována jako „*akty kontrarozvědky umožňující proniknout do záměrů nepřítele, což umožňuje předvídat jeho kroky, přivést nepřítele do omylu, převzít od něj iniciativu a mařit jeho sabotážní akce. Aktivní opatření umožňují odhalování nepřátelských aktivit v jejich raných fázích, nutí protivníka, aby jednal v nepříznivých podmínkách a způsobem požadovaným kontrarozvědkou.*“⁸⁷

⁸⁴ MITROKHIN, Vasili. *KGB Lexicon: The Soviet Intelligence Officers Handbook*. England: Routledge, 2002, s. 112–180. ISBN 978-0714652573.

⁸⁵ DARCZEWSKA, Jolanta; ŻOCHOWSKI, Piotr. *Active measures: Russia's key export*. Warsaw: Centre for Eastern Studies, 2017, Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/point-view/2017-05-30/active-measures-russias-key-export> ISBN 978-83-65827-03-6.

⁸⁶ ANDREW, Christopher a Vasili MITROKHIN. In: *The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe and the West*. England: Penguin, 2018, s. 316. ISBN 978-0141989488.

⁸⁷ Контрразведывательный словарь. Moscow, 1972. kgbdocuments.eu - DOKUMEN.TIPS. *Share and Discover Knowledge – DOKUMEN.TIPS* [online]. Dostupné z: <https://dokumen.tips/documents/-moscow-1972-kgbdocumentseu.html?page=1>

V praxi se aktivní opatření prakticovala především v KGB. Zahrnují činnosti namířené na budování pozic špiónů v táboře nepřítele a jeho okolí, vedení psychologických operací s nepřítelem, dezinformace namířené proti němu, demoralizace obyvatelstva protivníka a získávání zpravodajských informací.⁸⁸

Definici aktivních opatření podal také bývalý zpravodajský důstojník KGB Vasilij Mitrochin, jehož kariéra trvala v letech 1948 až 1984, a který věnoval zvláštní pozornost jejich politickým, ekonomickým, vojenským a ideologickým rozměrům. V rámci zpravodajské činnosti byla podle něj aktivní opatření definována jako *„špiónážně-operativní činnosti, zaměřené na ovlivňování zahraniční a domácí politiky zemí, které jsou předmětem těchto činností, uskutečňované v zájmu Sovětského svazu a dalších socialistických zemí, globálního komunismu a národně osvobozeneckých hnutí; podkopávání politických, vojenských, ekonomických a ideologických pozic kapitalismu; vyzdvihování svých plánů s cílem vytvořit příznivé podmínky pro úspěšnou realizaci zahraniční politiky Sovětského svazu; a zajištění míru a sociálního pokroku.“*⁸⁹

Aktivní opatření, dle Marka Galeottiho – člena Evropského centra George C. Marshalla pro bezpečnostní studia, představují *„skryté politické operace od dezinformačních kampaní po podněcování povstání. Aktivní opatření mají v Rusku dlouhou tradici a odrážejí válečnou mentalitu ruské společnosti, něco, co sahá až do sovětské éry, a dokonce i do carského Ruska. Je to strategická kultura, jejíž účastníci vidí svět plný tajných hrozeb, a operační kultura, jejíž stoupenci považují nejlepší obranu za útok. Aktivní opatření jsou ústředními aspekty geopolitického boje moderního Ruska se Západem.“*⁹⁰

Z těchto definic vyplývá, že pojem *aktivní opatření* zahrnuje ofenzivní i defenzivní praktiky zaměřené na dezinformace, klamání, sabotáž, destabilizaci a špiónáž, vyplývající z předpokladů a priorit zahraniční politiky Sovětského svazu, a Ruské federace, jejímž cílem bylo, a je, donutit své odpůrce, aby jednali

⁸⁸ MITROKHIN, Vasilij. *KGB Lexicon: The Soviet Intelligence Officers Handbook*. England: Routledge, 2002, s. 112–180. ISBN 978-0714652573.

⁸⁹ MITROKHIN, Vasilij. *KGB Lexicon: The Soviet Intelligence Officers Handbook*. England: Routledge, 2002, s. 13. ISBN 978-0714652573.

⁹⁰ GALEOTTI, Mark. *Active Measures: Russia's Covert Geopolitical Operations*. *George C. Marshall European Center For Security Studies* [online]. 2019 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/active-measures-russias-covert-geopolitical-operations-0>

způsobem, který si Moskva přeje. Aktivní opatření nejsou pouze záležitostí zpravodajských služeb, ale i dalších aktérů a očekává se, že tito aktéři vyvinou vlastní iniciativy zaměřené na prosazování ruské agendy.⁹¹

Termín kombinuje různé techniky používané při operacích zaměřených na ovlivňování mezinárodního prostředí Sovětského svazu a Ruské federace, a podporou jejich politiky. Aktivní opatření ve všech výše uvedených definicích primárně směřují k vytvoření situace, která by byla prospěšná pro ruskou zahraničněpolitickou ambici. Sovětský svaz i současná Ruská federace takové metody k dosažení svých cílů použily a používají je i nyní.⁹²

Pojem aktivní opatření podle výše uvedeného odkazuje na soubor tajných operací ze sovětské éry, jejichž cílem je ovlivnit cizí vlády a obyvatelstvo, šířit dezinformace a zasévat chaos a zmatek. S rozvojem internetu a informačních a komunikačních technologií se aktivní opatření vyvinula tak, aby využívala výhod nových nástrojů a platforem.

Jedním z klíčových způsobů, jak internet usnadnil aktivní opatření, je vznik sociálních médií, které umožnily rychlé šíření dezinformací a misinformací. Ruští, státem podporovaní zaměstnanci jsou známí tím, že vytvářejí falešné účty a automatizované roboty, aby manipulovali veřejným míněním. Kromě toho internet umožnil vytvoření sofistikovaných online trollských armád, které využívají internetových diskuzí a sociálních médií pro šíření dezinformací. Tito trollové často používají rozdělující jazyk a pobuřující rétoriku, aby vyvolali kontroverze a rozsévali neshody.⁹³

Internet navíc umožnil šíření deepfake videí, které lze použít k šíření nepravdivých informací a diskreditaci oponentů. Online hackování a kybernetické útoky se také staly klíčovým nástrojem aktivních opatření, jak dokazuje zpráva

⁹¹ DARCZEWSKA, Jolanta; ŻOCHOWSKI, Piotr. *Active measures: Russia's key export*. Warsaw: Centre for Eastern Studies, 2017, Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/point-view/2017-05-30/active-measures-russias-key-export> ISBN 978-83-65827-03-6.

⁹² DARCZEWSKA, Jolanta; ŻOCHOWSKI, Piotr. *Active measures: Russia's key export*. Warsaw: Centre for Eastern Studies, 2017, Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/point-view/2017-05-30/active-measures-russias-key-export> ISBN 978-83-65827-03-6.

⁹³ RID, Thomas. *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*. *Semantic Scholar* [online]. 2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Active-Measures%3A-The-Secret-History-of-and-Warfare-Grzegorzewski/c2520950f0ff6436e12237be3b9869fdb607586>

Digital Defense Report 2021. Podle tohoto dokumentu je Rusko zodpovědné za více než polovinu těchto útoků ve světě, přičemž hackerské organizace jsou mnohdy napojené na ruskou vládu. Rusko bylo zodpovědné za 58 % kybernetických útoků mezi červnem 2020 a červencem 2021.⁹⁴ NÚKIB ve svých zprávách průběžně informuje o kybernetických hrozbách ze strany Ruska.⁹⁵ Celkově vývoj internetu a informačních a komunikačních technologií umožnil, aby se taktika aktivních opatření stala sofistikovanější a účinnější, což znesnadňuje obyvatelstvu rozlišení mezi pravdou a lží.⁹⁶

5.2 Teorie reflexní kontroly

Teorie reflexní kontroly se snaží vést cíl k nevědomému jednání často proti vlastnímu zájmu. Toho lze dosáhnout ovlivňováním protivníka prostřednictvím informačních kanálů a posílat jim zprávy, které posouvají tok informací ve prospěch Ruska. Reflexní kontrola z velké části vychází z nekontrolovaného přístupu všech aktérů k jejich informačnímu prostoru, kde nepravdivé nebo zavádějící informace vytvářejí zmatek a chaos ve správném úsudku napadených. Demokratické informační prostory jsou vůči takovým snahám obzvláště zranitelné.⁹⁷ Kandidátka sociologických věd, Irina Sitnovová, definuje teorii reflexní kontroly ve vydání časopisu *Voyennaya mysl* (Vojenská myšlenka)⁹⁸ jako „*možnost vytvářet iluzi vnímání a myšlení ve vztahu k našim krokům, zkreslovat vnímání bojové situace, narušovat rozhodování, pomáhat nepříteli dospět k nesprávným závěrům, přimět*

⁹⁴ Microsoft Digital Defense Report. *Microsoft* [online]. 2021 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://query.prod.cms.rt.microsoft.com/cms/api/am/binary/RWWMFli?id=101738>

⁹⁵ Hrozby a zranitelnosti. *NÚKIB* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.nukib.cz/cs/infoservis/hrozby/>

⁹⁶ DARCZEWSKA, Jolanta; ŻOCHOWSKI, Piotr. *Active measures: Russia's key export*. Warsaw: Centre for Eastern Studies, 2017, Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/point-view/2017-05-30/active-measures-russias-key-export> ISBN 978-83-65827-03-6.

⁹⁷ GILES, Keir, James SHERR a Anthony SEABOYER. *Russian Reflexive Control*. *ResearchGate* [online]. Royal Military College of Canada, 2018 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/328562833_Russian_Reflexive_Control

⁹⁸ Časopis Ministerstva obrany Ruské federace pro příslušníky ozbrojených sil.

ho k nevýhodnému postupu nebo zaměstnat jeho pozornost problémy s řešením úkolů nesouvisejícími. Reflexní řízení vždy souvisí s funkcí podvědomí.“⁹⁹

5.3 Maskirovka

Další koncept ovlivňování veřejného mínění zděděný ze sovětské éry, známý jako maskirovka, zahrnuje zatajování a klamání. V historii se používala především pro vojenské účely. Cílem maskirovky je přesvědčit protivníka o přítomnosti cílů v místech, kde nejsou. Myšlenkou takových akcí je uvést protivníka v omyl, donutit ho k chybám a k přijetí opatření neodpovídajícím skutečnosti. Dále narušit jeho bojeschopnost a podkopávat morálku protivníkových vojáků. Cílem maskirovky je vytvářet nejistotu a nejednoznačnost o vlastních záměrech, schopnostech a dispozicích, stejně tak jako utajit před nepřítelem skutečný stav vlastních dispozic, slabých míst a umístění prvků kritické infrastruktury. Cílem je přimět nepřítele reagovat způsobem, který je pro něj nevýhodný, a vytvořit podmínky zvýhodňující vlastní síly. Navíc, maskirovka se již neomezuje pouze na vojenské cíle, ale soustřeďuje se i na civilní obyvatelstvo.¹⁰⁰

5.4 Weaponizace historie

Další výraznou strategií využívající Ruskem je tzv. weaponizace historie, která je založena na použití historických událostí, příběhů a interpretací k prosazení politických programů nebo získání vlivu. Tato strategie zahrnuje selektivní předkládání historických faktů za účelem formování veřejného mínění, ospravedlnění politik nebo akcí a prosazování konkrétní ideologie. Jedním z běžných způsobů, jak dochází k weaponizaci historie, je manipulace s historickou pamětí, která zahrnuje selektivní zapamatování nebo zapomenutí určitých aspektů minulosti. To může zahrnovat zlehčování nebo ignorování

⁹⁹ министерство обороны российской федерации. *Военная мысль: военно-теоретический журнал* [online]. 2020 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://vm.ric.mil.ru/upload/site178/iYRh6L46C2.pdf>

¹⁰⁰ HAKALA, Janne a Jazlyn MELNYCHUK. *Russia's Strategy in Cyberspace* [online]. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2021 [cit. 2023-02-07]. s. 11. ISBN 978-9934-564-90-1. Dostupné z: https://stratcomcoe.org/publications/russias-strategy-in-cyberspace/210#_ftn34

minulých nespravedlností, zdůrazňování vlasteneckých narativů nebo využívání historického traumatu k ospravedlnění současných politických cílů.¹⁰¹

Dalším způsobem, jak dochází k weaponizaci historie, je použití historických analogií, kdy jsou události z minulosti porovnávány se současnými situacemi, aby se prosadily určité politiky nebo ospravedlnily určité činy. To může být zvláště nebezpečné, pokud analogie není přesná nebo pokud příliš zjednodušuje složité historické události. Weaponizace historie představuje další strategii, protože může vést ke zkreslování faktů a vytváření falešných historických narativů, což přispívá k sociálnímu a politickému napětí a dále rozděluje komunity. Je důležité udržovat přesné porozumění historii a být si vědom toho, jak ji lze využít pro politické účely.¹⁰²

¹⁰¹ KHISLAVSKI, Grigori. Weaponizing History: Russia's War in Ukraine and the Role of Historical Narratives. *Brill* [online]. Journal of Applied History, 12.12.2022 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/joah/4/1-2/article-p102_9.xml

¹⁰² KHISLAVSKI, Grigori. Weaponizing History: Russia's War in Ukraine and the Role of Historical Narratives. *Brill* [online]. Journal of Applied History, 12.12.2022 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/joah/4/1-2/article-p102_9.xml

6. Ruské taktiky formování veřejného mínění

Rusko je známé tím, že v rámci své zahraniční politiky používá různé taktiky k ovlivnění veřejného mínění včetně aktivních opatření. To může zahrnovat využívání státem kontrolovaných médií k šíření proruské propagandy, využívání sociálních médií a online dezinformačních kampaní k šíření nepravdivých nebo zavádějících informací a využívání skryté a zjevné finanční podpory pro politické strany a organizace, které propagují Zájmy Ruska.¹⁰³ Rusko bylo také obviněno z používání kybernetických útoků a hackerských útoků k zasahování do voleb v jiných zemích.¹⁰⁴ Cílem těchto akcí je formovat veřejné mínění způsobem, který je příznivý pro ruské zájmy, a podkopávat legitimitu vlád a institucí, které jsou vnímány jako nepřátelské vůči Rusku. Je důležité zmínit, že k úspěšnému zasévání dezinformačních narativů do veřejné diskuze přispívá také lenost, nechut' či neschopnost lidí kriticky myslet a klást si otázky.¹⁰⁵

Je pravdou, že ovlivňování veřejného mínění a získávání informací o České republice z první ruky se historicky opíralo o zpravodajce působící na českém území. Nedávné vyhoštění ruských diplomatů a zpravodajských důstojníků v souvislosti s případem Vrbětice však výrazně ovlivnilo schopnost Ruska shromažďovat zpravodajské informace a ovlivňovat veřejné mínění v zemi. Po odhalení původu výbuchu v muničním skladu ve Vrběticích bylo možné drasticky snížit počet personálu ruské diplomacie v České republice a tím pádem i počet ruských zpravodajců na českém území. Ruská ambasáda v Praze má v současnosti šest diplomatů a přibližně 20 administrativních zaměstnanců. Tradiční ruské zpravodajské aktivity jsou podle ředitele BIS vážně omezovány a dodal, že Rusové jsou nyní nuceni používat alternativní

¹⁰³ Russia Secretly Gave \$300 Million to Political Parties and Officials Worldwide, U.S. Says. *The New York Times* [online]. 13.9.2022 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2022/09/13/us/politics/russia-election-interference.html>

¹⁰⁴ ‚Vměšovali jsme se, vměšujeme se a budeme se vměšovat.‘ Prigožin přiznal zásahy do voleb v USA. *IROZHLAS* [online]. 7.11.2022 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/jevgenij-prigozin-vagnerova-skupina-volby-v-usa_2211071716_nov

¹⁰⁵ ROGGEVEEN, Barbara. EU-Russian relations: Normative rivalry or pragmatic partnership? *Foundation for European Progressive Studies* [online]. 2021 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/downloads/publications/feps_eu-russia%20relations%20%20normative%20rivalry%20or%20pragmatic%20partnership_by%20barbara%20roggeveen_2021.pdf

prostředky, což jsou právě dezinformační operace.¹⁰⁶ „Museli změnit formu a metody práce, přizpůsobit se situaci, která zásadně omezuje jejich činnost,“ uvedl ředitel BIS Michal Koudelka.¹⁰⁷

Následující způsoby jsou prokazatelně využívány Ruskou federací k ovlivňování veřejného mínění v západních společnostech, nejen v České republice, proto příklady z praxe pochází i z jiných západních demokratických států.

6.1 Proruské mediální proudy

Dle odborných analýz je možné proruské subjekty vyskytující se v šedé zóně české mediální scény do několika hlavních proudů. Tyto segmenty jsou důležitým aspektem vlivu na veřejné mínění v České republice ve prospěch ruské zahraniční politiky. Právě v souvislosti s válkou na Ukrajině vstupuje Česká republika do jednoho z největších bojů o informační převahu mezi Ruskou federací a Západem.¹⁰⁸

První proud, který se podílí na ovlivňování veřejného mínění v zájmu strategických cílů Ruské federace jsou státní, či státem podporovaná, oficiální média. Do této kategorie se řadí *Sputnik*, *Russia Today* a web *Argumenty i Fakty* (Аргументы и Факты),¹⁰⁹ který funguje s finanční podporou Ministerstva digitálního rozvoje, komunikací a masmédií Ruské federace. Dalším příkladem tohoto typu zdroje je web *ukraina.ru*, která je dle Centra proti hybridním hrozbám součástí státního mediálního domu Rusko dnes (Rossya Segodnya).¹¹⁰

¹⁰⁶ Šéf BIS: Nebezpečí ruských podvratných operací trvá. Mezi účinnými prostředky jsou dezinformace. *I Rozhlas* [online]. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/rusko-dezinformace-valka-bis_2210101448_pre

¹⁰⁷ Zpráva BIS informuje o ruském agentovi, který měl vazby na české politiky i novináře. *ČT24* [online]. 17. 10. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3536875-zprava-bis-informuje-o-ruskem-agentovi-ktery-mel-vazby-na-ceske-politiky-i-novinare>

¹⁰⁸ Jak česká kvazi-mediální scéna přebírá kremelské oficiální propagandistické i dezinformační narativy. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Centrum proti hybridním hrozbám [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/jak-ceska-kvazi-medialni-scena-prebira-kremelske-oficialni-propagandisticke-i-dezinformacni-narativy-pripad-webu-infokuryr.aspx>

¹⁰⁹ *Аргументы и Факты* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://aif.ru/>

¹¹⁰ Jak česká kvazi-mediální scéna přebírá kremelské oficiální propagandistické i dezinformační narativy. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Centrum proti hybridním hrozbám [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/jak-ceska-kvazi-medialni-scena-prebira-kremelske-oficialni-propagandisticke-i-dezinformacni-narativy-pripad-webu-infokuryr.aspx>

Rusko dnes (Rossiya Segodnya) je ruská tisková a mediální agentura, jež vznikla na základě rozhodnutí Vladimíra Putina v roce 2013.¹¹¹ Od roku 2014 tvoří významný pilíř pro podporu propagandistického diskurzu ve prospěch federace.¹¹² Její dceřinou organizací je Sputnik, který disponoval několika vlivnými cizojazyčnými verzemi, včetně českého. Mezi odborníky panuje názor, že založením této instituce vedlo ke zpřísnění dohledu nad tiskem.¹¹³

Ruská invaze na Ukrajinu vyvolala řadu odsuzujících reakcí, které se zaměřily kromě dalšího i na proruské dezinformační kampaně, které jsou často šířeny prostřednictvím dezinformačních webů. Některé tyto weby jsou ovšem oficiálně podporovány Ruskou federací. Organizace CZ.NIC, zabezpečující provoz a rozvoj české národní domény, se na počátku invaze rozhodla pro striktní omezení osmi českých dezinformačních domén.¹¹⁴ Avšak je třeba brát v potaz, že se stále jednalo pouze o weby s koncovkou.cz. Nařízení evropské komise, které vyšlo v platnost chvíli poté, zakazuje šíření médií společností Russia Today (RT) a Sputnik ve všech členských zemích. Přestože na oficiální weby těchto médií se nyní nelze dostat, méně výrazné dezinformační weby přejímají jejich obsah,¹¹⁵ příkladem je Infokurýr¹¹⁶ nebo Novarepublika.online, jehož vlastníkem je Ivan David, poslanec Evropského parlamentu za SPD.¹¹⁷

¹¹¹ Media group. *Rossiya Segodnya* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://rossiyasegodnya.com/mediagroup/>

¹¹² Jak česká kvazi-mediální scéna přebírá kremelské oficiální propagandistické i dezinformační narativy. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Centrum proti hybridním hrozbám [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/jak-ceska-kvazi-medialni-scena-prebira-kremelske-oficialni-propagandisticke-i-dezinformacni-narativy-pripad-webu-infokurur.aspx>

¹¹³ ČTK. Putin zrušil agenturu RIA Novosti. Nahradí ji novou a sám jmenuje šéfa. *Lidovky* [online]. 9. 12. 2013 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/putin-zrusil-agenturu-ria-novosti-nahradi-ji-novou-a-sam-jmenuje-sefa.A131209_104120_in-media_jzl

¹¹⁴ SDRUŽENÍ CZ.NIC ZABLOKOVALO WEBY ŠÍŘÍCÍ DEZINFORMACE SPOJENÉ S RUSKO-UKRAJINSKÝM KONFLIKTEM. *CZ.NIC* [online]. 25.02.2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.nic.cz/page/4301/sdruzeni-cznic-zablokovalo-weby-sirici-dezinformace-spojene-s-rusko-ukrajinskym-konfliktem/>

¹¹⁵ Jak česká kvazi-mediální scéna přebírá kremelské oficiální propagandistické i dezinformační narativy. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Centrum proti hybridním hrozbám [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/jak-ceska-kvazi-medialni-scena-prebira-kremelske-oficialni-propagandisticke-i-dezinformacni-narativy-pripad-webu-infokurur.aspx>

¹¹⁶ Sputnik. Ukrajinská armáda zničila důl Čeljuskinců v Doněcku. *Infokurýr* [online]. 6. 6. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <http://www.infokurur.cz/n/2022/06/06/ukrajinska-armada-znicila-dul-celjuskincu-v-donecku/>

¹¹⁷ Jak česká kvazi-mediální scéna přebírá kremelské oficiální propagandistické i dezinformační narativy: případ webu Nová republika. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Centrum proti hybridním hrozbám [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/jak-ceska>

Druhý proruský mediální proud, který se snaží ovlivňovat veřejné mínění v ČR se skládá ze soukromých médií. Tato média se vyznačují podporou politiky Ruska či dokonce přímou spoluprací. Právě mediální skupina Vlastenec, která patří Jevgenijovi Prigožinovi, známému spolupracovníkovi Vladimíra Putina, a zakladatele nejznámější ruské trollí farmy Internet Research Agency. Do této mediální skupiny patří dezinformační ruské weby jako jsou RIAFAN či PolitRossia, jejichž dezinformační zprávy přejímají české dezinformační weby. *„Dalším příkladem prokremelského soukromého média je web TV kanálu Tsargrad vlastněného Konstantinem Malofejevem, ruským oligarchou a dlouhodobým podporovatelem Putina, který rovněž od roku 2014 čelí sankcím EU kvůli financování separatistických vojenských sil na Ukrajině.“*¹¹⁸

Třetí skupina proruského mediálního proudu jsou weby, které na první pohled působí nezávisle, avšak mají netransparentní strukturu a pozadí. Dle Centra proti hybridním hrozbám existuje patrná vazba mezi těmito médii a ruskými bezpečnostními a zpravodajskými službami. Příkladem je web News Front,¹¹⁹ který má mít vazby na ruskou vnitřní zpravodajskou jednotku Federální službu bezpečnosti.¹²⁰

Dalším příkladem je Fond strategické kultury (Strategic Culture Foundation), který se věnuje především tématům mezinárodních vztahů, politice a bezpečnosti.¹²¹ Fond strategické kultury se tváří jakožto odborná a nezávislá instituce, avšak odborníci z Centra proti hybridním hrozbám a analytického centra Ministerstva zahraničních věcí USA našli vazby mezi tímto mediálním

kvazi-medialni-scena-prebira-kremelske-oficialni-propagandisticke-i-dezinformacni-narativy-pripad-webu-nova-republika.aspx

¹¹⁸ Jak česká kvazi-mediální scéna přebírá kremelské oficiální propagandistické i dezinformační narativy. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Centrum proti hybridním hrozbám [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/jak-ceska-kvazi-medialni-scena-prebira-kremelske-oficialni-propagandisticke-i-dezinformacni-narativy-pripad-webu-infokuryr.aspx>

¹¹⁹ No news on the NEWS FRONT. *EUvsDisinfo* [online]. European External Action Service's East StratCom Task Force, 2019 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://euvsdisinfo.eu/no-news-on-the-news-front/>

¹²⁰ Jak česká kvazi-mediální scéna přebírá kremelské oficiální propagandistické i dezinformační narativy. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Centrum proti hybridním hrozbám [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/jak-ceska-kvazi-medialni-scena-prebira-kremelske-oficialni-propagandisticke-i-dezinformacni-narativy-pripad-webu-infokuryr.aspx>

¹²¹ *The Strategic Culture Foundation* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://strategic-culture.org>

proudem a Službou vnější rozvědky (SVR),¹²² která je hlavní vnější zpravodajskou službou Ruské federace. Vodítkem byla skutečnost, že Fond strategické kultury se prohlašoval jako partner obsahu webové stránky, webu International Affairs, který patří Ministerstvu zahraničních věcí Ruské federace.¹²³

6.2 Sociální média

Ruské dezinformační kampaně na sociálních sítích jsou v posledních letech hlavním problémem vlád a skupin občanské společnosti. Tyto kampaně mají za cíl ovlivnit veřejné mínění v řadě otázek, od vměšování do voleb až po podněcování sociálních nepokojů.

Jedním z klíčových způsobů, jak ruské dezinformace působí na sociálních sítích, je vytváření falešných účtů a identit, které se používají k zesílení proruských narativů a diskreditaci opačných názorů. Tyto účty často používají rozdělující jazyk a pobuřující rétoriku. Další taktikou, kterou ruské dezinformační kampaně používají, je používání botů a dalších automatizovaných nástrojů k šíření dezinformací a manipulaci online diskursu. Tito roboti mohou generovat velké množství obsahu, což platformám sociálních médií ztěžuje efektivní moderování jejich obsahu.

Kromě těchto taktik ruské dezinformační kampaně často využívají algoritmy platform sociálních médií k propagaci svých zpráv konkrétnímu publiku. Pomocí cílené reklamy a dalších metod jsou tyto kampaně schopny oslovit uživatele, kteří budou s největší pravděpodobností vnímaví jejich sdělení, a zesílit tak jejich dopad. *„Algoritmy na sociálních sítích milují dezinformace. Když takovou zprávu najdou, tak ji zveličí a rozšíří mnohem více než články*

¹²² *Pillars of Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem: GEC Special Report* [online]. U.S. DEPARTMENT of STATE, 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/08/Pillars-of-Russia%E2%80%99s-Disinformation-and-Propaganda-Ecosystem_08-04-20.pdf

¹²³ Jak česká kvazi-mediální scéna přebírá kremelské oficiální propagandistické i dezinformační narativy. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Centrum proti hybridním hrozbám [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/jak-ceska-kvazi-medialni-scena-prebira-kremelske-oficialni-propagandisticke-i-dezinformacni-narativy-pripad-webu-infokuryr.aspx>

z *mainstreamových médií*,“ uvádí analytik a ředitel společnosti Semantic Visions František Vrabel.¹²⁴

Algoritmy na sociálních sítích podporují šíření dezinformací několika způsoby. Sociální sítě například používají algoritmy k doporučení obsahu uživatelům na základě jejich předchozího chování, jako jsou lajky, sdílení a komentáře. Tento personalizovaný přístup může vytvořit informační bubliny, kde jsou uživatelé vystaveni obsahu, který je v souladu s jejich stávajícím přesvědčením, což je činí náchylnějšími k dezinformacím. Sociální sítě navíc upřednostňují obsah, který se pravděpodobně stane virálním a vyvolá aktivitu – zpravidla se tak mnohdy stane právě u dezinformací, které rozdmýchávají diskuzi. To může uživatele motivovat ke sdílení senzačního nebo provokativního obsahu, i když je nepravdivý, s cílem získat pozornost a popularitu.

Využívání sociálních médií k šíření dezinformací není v Rusku ojedinělé, ale rozsah a sofistikovanost ruských kampaní z nich učinily hlavní problém vlád a skupin občanské společnosti po celém světě. V reakci na to mnohé platformy sociálních médií podnikly kroky ke zlepšení moderování svého obsahu a zasáhly proti falešným účtům a automatizovaným aktivitám, ačkoli pokračující povaha výzvy znamená, že bude pravděpodobně nutné podniknout další úsilí.

Příkladem je nedávná dezinformace v souvislosti s kandidaturou Petra Pavla. Telegramový kanál NeČT24 publikoval manipulativně upravené video Petra Pavla, v téže době prezidentského kandidáta. Sestříhané video uvádí, že Petr Pavel chce zatáhnout zemi do války, ale ve skutečném a původním videu říká přesný opak. Dezinformační video se nejprve objevilo na kanálu NeČT24, který často šíří ruské narativy a materiály ze Sputniku, jak uvedlo Centrum proti hybridním hrozbám. Posléze se stalo virálním především prostřednictvím řetězových emailů.¹²⁵

¹²⁴ DOHNALOVÁ, Anna. Blokovat weby je dočasným řešením. Rusko chce Čechy přeprogramovat, varuje analytik. *Aktuálně* [online]. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/vrabel-blokovat-weby-je-docasnym-resenim-rusko-chce-rozvrat/r~288260e0b70f11ecb5bd0cc47ab5f122/>

¹²⁵ Sítěmi se valí lživé video o generálu Pavlovi. Je za ním proruský účet. *Seznam Zprávy* [online]. 22.1.2023 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-sitemi-se-vali-lzive-video-o-generalu-pavlovi-je-za-nim-prorusky-ucet-224034>

6.3 Trollí farmy

Ruské trollí farmy označují skupiny jednotlivců nebo organizací v Rusku, které se zapojují do online dezinformačních kampaní, zpravidla zaměřených na cizí země nebo politické skupiny. Tyto trollí farmy obvykle zaměstnávají velké množství lidí, kteří využívají platformy sociálních médií, blogy a další online fóra k šíření nepravdivých nebo zavádějících informací s cílem rozsévat neshody a zmatky.¹²⁶

Tyto trollí farmy byly v posledních letech obzvláště aktivní, zejména během politických událostí, jako jsou volby nebo další citlivá politická témata. Předpokládá se, že jsou spojeni s ruskou vládou nebo jejími zpravodajskými službami, ačkoli to ruská vláda popřela. Nicméně jednu trollí farmu lze jednoznačně identifikovat jakožto státem podporovanou instituci – Agenturu pro výzkum internetu (Internet Research Agency; IRA). Rusko používá platformy sociálních médií k útokům na politické nepřátele nejméně od roku 2013 pod záštitou IRA podle zprávy Výboru pro zpravodajské služby amerického Senátu.¹²⁷ Do roku 2015 měla IRA odhadem 400 zaměstnanců pracujících na 12hodinové směny. Vytvářejí obsah na téměř všechny sociální sítě. Jedna bývalá zaměstnankyně IRA, Lyudmila Savchuk, popsala pracovní směny, během kterých musela splnit kvótu pěti politických příspěvků, 10 nepolitických příspěvků a 150 až 200 komentářů k příspěvkům jiných trollů. Údajně jí bylo vyplaceno 41 000 rublů měsíčně v hotovosti.¹²⁸

Jevgenij Prigožin, spojenec ruského prezidenta Vladimira Putina, léta pracoval ve stínu jménem Ruska, ale v posledních měsících se ukázal jako jedna z nejvýznamnějších postav spojených s ruskou invazí na Ukrajinu. Jevgenij Prigožin, šéf ruské žoldnéřské skupiny Wagnerovci, v úterý 14. 2. 2023 uvedl

¹²⁶ MCCOMBIE, Stephen, Allon J. UHLMANN a Sarah MORRISON. The US 2016 presidential election & Russia's troll farms. *Taylor & Francis Online* [online]. Intelligence and National Security, 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02684527.2019.1673940?journalCode=fint20>

¹²⁷ RUSSIAN ACTIVE MEASURES CAMPAIGNS AND INTERFERENCE IN THE 2016 U.S. ELECTION: Report. *Select Committee on Intelligence United States Senate* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/documents/Report_Volume2.pdf

¹²⁸ Back My life as a troll – Lyudmila Savchuk's story. *Danish Institute for International Studies* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.diis.dk/en/my-life-as-a-troll-lyudmila-savchuk-s-story>

na Telegramu, že založil a financuje Internet Research Agency. „*Nikdy jsem nebyl jen zaměstnancem Internet Research Agency. Agenturu jsem vymyslel, vytvořil jsem ji, řídil jsem ji dlouho. Byla vytvořena, aby chránila ruský informační prostor před bouřlivou a agresivní protiruskou propagandou Západu,*“ řekl Prigožin.¹²⁹

Ruské trollí farmy byly spojovány s řadou významných incidentů, včetně zásahu do prezidentských voleb v USA v roce 2016, pokusu o otravu Sergeje Skripala ve Spojeném království, šíření nepravdivých informací během pandemie COVID-19 a současná rusko-ukrajinská válka. Rozsah a dopad těchto operací vyvolaly obavy o integritu demokratických procesů a potenciál cizího vměšování do národní politiky.¹³⁰

Bylo zjištěno, že zejména ruské trollí farmy byly zapojeny do koordinované a systematické kampaně s cílem ovlivnit veřejné mínění a rozsévat neshody během prezidentských voleb v USA v roce 2016. Ruské trollí farmy vytvářely a šířily falešné zprávy a memy, stejně jako organizovaly shromáždění a protesty ve Spojených státech. Obsah produkovaný těmito trollími farmami byl často navržen tak, aby rozdmýchal rozdělení v americké společnosti, například podporou rasové nebo politické polarizace.¹³¹ Využití sociálních médií trollími farmami umožnilo oslovit velké a různorodé publikum a rozšířit svá sdělení pomocí botů a dalších automatizovaných nástrojů k propagaci jejich obsahu. Ruské trollí farmy se také zaměřovaly na konkrétní skupiny, jako jsou Afroameričané, a využívaly falešné profily na sociálních sítích k vytvoření iluze přívalové podpory pro konkrétní kandidáty nebo problémy.¹³²

¹²⁹ Russia's Prigozhin admits links to what U.S. says was election-meddling troll farm. *Reuters* [online]. 14.2.2023 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/russias-prigozhin-admits-links-what-us-says-was-election-meddling-troll-farm-2023-02-14/>

¹³⁰ MCCOMBIE, Stephen, Allon J. UHLMANN a Sarah MORRISON. The US 2016 presidential election & Russia's troll farms. *Taylor & Francis Online* [online]. Intelligence and National Security, 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02684527.2019.1673940?journalCode=fint20>

¹³¹ MCCOMBIE, Stephen, Allon J. UHLMANN a Sarah MORRISON. The US 2016 presidential election & Russia's troll farms. *Taylor & Francis Online* [online]. Intelligence and National Security, 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02684527.2019.1673940?journalCode=fint20>

¹³² *Pillars of Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem: GEC Special Report* [online]. U.S. DEPARTMENT of STATE, 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.state.gov/wp->

Zatímco přesný dopad trollích farem na americké prezidentské volby v roce 2016 je obtížné změřit, existují důkazy, které naznačují, že jejich úsilí mělo významný dopad na veřejné mínění. Výzkumy například ukázaly, že falešné zprávy byly během voleb sdíleny na sociálních sítích více než ty relevantní, a že falešným informacím šířeným trollími farmami často věřilo a opakovalo značné množství Američanů.¹³³ Americké ministerstvo financí sankcionovalo Internet Research Agency v roce 2018 a obvinilo ji, že „vytvořila a spravovala obrovské množství falešných online identit, které se vydávaly za legitimní americké osoby, včetně místních organizací, zájmových skupin a státních politických stran na sociálních sítích.“¹³⁴

6.4 Umělá inteligence

Dezinformátoři stále více využívají umělou inteligenci, aby zvýšily svůj dosah a efektivitu. Umělá inteligence může pomoci dezinformátorům a trollím farmám vytvářet a šířit obsah, který je specificky zaměřen na jednotlivé uživatele, což zvyšuje pravděpodobnost, že mu uvěří a bude ho sdílet. Jedním ze způsobů, jakým aktéři využívají umělou inteligenci, je vytváření automatických účtů na sociálních sítích neboli robotů, které lze použít k zesílení jejich zpráv. Tito roboti jsou navrženi tak, aby napodobovali lidské chování a mohou generovat velké objemy obsahu, jako jsou tweety nebo komentáře, které jsou navrženy tak, aby propagovaly konkrétní agendu nebo názor. Dalším způsobem, jak se umělá inteligence využívá v rámci šíření dezinformací, je použití algoritmů strojového učení. Tyto algoritmy dokážou analyzovat data o uživateli sociálních médií, jako je jejich historie procházení nebo aktivita na sociálních sítích, k identifikaci vzorců a preferencí. Tyto informace pak lze použít

content/uploads/2020/08/Pillars-of-Russia%E2%80%99s-Disinformation-and-Propaganda-Ecosystem_08-04-20.pdf

¹³³ *Pillars of Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem: GEC Special Report* [online]. U.S. DEPARTMENT of STATE, 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/08/Pillars-of-Russia%E2%80%99s-Disinformation-and-Propaganda-Ecosystem_08-04-20.pdf

¹³⁴ KREVER, Mick a Anna CHERNOVA. Wagner chief admits to founding Russian troll farm sanctioned for meddling in US elections. *CNN* [online]. 14.2.2023 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2023/02/14/europe/russia-yevgeny-prigozhin-internet-research-agency-intl/index.html>

k vytvoření vysoce cíleného obsahu, který bude pravděpodobněji rezonovat u jednotlivých uživatelů.

Umělou inteligenci lze také používat k vytváření deepfake, což jsou vysoce realistická videa nebo zvukové nahrávky, které jsou vytvořeny pomocí technologie. Deepfake lze použít k šíření nepravdivých informací nebo k manipulaci s veřejným míněním a je často obtížné je odhalit pomocí tradičních metod ověřování, kterými disponují běžní uživatelé internetu. Cambridge dictionary definuje Deepfake jako „*video nebo zvuková nahrávka, která nahradí něčí tvář nebo hlas za někoho jiného, a jeví se jako skutečný.*“¹³⁵ Použití deepfake otevírá novou kapitolu informační války. Software umělé inteligence, který lze snadno zakoupit online, dokáže vytvořit videa během několika minut a předplatné začíná na pouhých pár korunách měsíčně. To usnadňuje vytváření obsahu ve velkém. Do budoucna může umělá inteligence zásadně ztížit boj proti dezinformacím.

6.5 Kybernetické útoky

Spojování Ruska a kybernetických útoků se stalo „běžnou materií“ novinových článků i bezpečnostních dokumentů v západním světě. Jedná se o stále důležitější nástroj, který Rusko považuje nedílnou součástí informační konfrontace. Rusko využívá kybernetické operace spolu s dalšími vojenskými a nevojenskými prostředky ke sledování strategických cílů. Na druhou stranu je taktéž patrná snaha Ruska uzavřít a zabezpečit svůj vlastní informační a digitální prostor. Pomocí kombinace právních a technických prostředků se Rusko snaží zavést kontrolu nad vnitřní i vnější digitální infrastrukturou a jejím obsahem.¹³⁶

Rusko vnímá aktivity v kyberprostoru jako podmnožinu všezahrnujícího rámce aktivních opatření a informační konfrontace, což je odvozené z ruského chápání vztahů mezi státy a boje mezi velmocemi o vliv a moc. Podle ruských

¹³⁵ Deepfake. *Cambridge dictionary* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/deepfake>

¹³⁶ HAKALA, Janne a Jazlyn MELNYCHUK. *Russia's Strategy in Cyberspace* [online]. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2021 [cit. 2023-02-07]. s. 11. ISBN 978-9934-564-90-1. Dostupné z: https://stratcomcoe.org/publications/russias-strategy-in-cyberspace/210#_ftn34

myslitelů je informační konfrontace neustálá a k získání převahy lze použít jakékoli prostředky. Útoky v kyberprostoru jsou jedním z několika nástrojů válčení v informačním prostředí. V praxi lze kyberprostor využít jak pro útoky na kritickou infrastrukturu, tak pro kognitivní útoky, jako jsou dezinformace.¹³⁷

BIS dlouhodobě ve svých výročních zprávách upozorňuje na Ruskou federaci. V souvislosti s kybernetickými útoky v České republice jsou nejaktivnějšími aktéry Rusko a Čína. BIS identifikovala, že za útoky, které byly zaměřeny na řadu českých vládních institucí a soukromých společností, stojí ruská zpravodajská služba. Kybernetické útoky se průběžně odehrávají na našem území již od roku 2014 a zahrnovaly řadu taktik, jako je krádež dat, zavádění malwaru a provádění útoků typu DoS a DDoS.¹³⁸ Cílem útoků jsou klíčové státní instituce, jako jsou ministerstva, armáda a další státní úřady. Kromě toho jsou cílem kyberšpionážních aktérů i nevládní organizace a výzkumné instituce zabývající se mezinárodními vztahy, lidskými právy, bezpečnostními otázkami a dalšími politickými a ekonomickými tématy, které souvisí například s podporou demokracie. Útoky byly sofistikované a dobře koordinované.¹³⁹ Incident také zdůraznil rostoucí význam kybernetické bezpečnosti jako klíčové oblasti národní bezpečnosti a diplomacie v moderním světě.

¹³⁷ HAKALA, Janne a Jazlyn MELNYCHUK. *Russia's Strategy in Cyberspace* [online]. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2021 [cit. 2023-02-07]. s. 11. ISBN 978-9934-564-90-1. Dostupné z: https://stratcomcoe.org/publications/russias-strategy-in-cyberspace/210#_ftn34

¹³⁸ Typ kybernetického útoku, jehož cílem je cílovou službu vyřadit z provozu a znepřístupnit ji ostatním uživatelům.

¹³⁹ Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2021. *Bezpečnostní informační služba* [online]. 17.10.2022 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2021-e1718a7b.html>

7. Fenomén nejistoty západní společnosti

Kapitola je důležitá pro pochopení kontextu, ve kterém probíhají ruské dezinformační operace. V posledních letech zažívá mnoho západních společností rostoucí pocit nejistoty, který je poháněn faktory jako ekonomická nerovnost, politická polarizace a informační přesycení. Tento pocit nejistoty vytvořil prostředí, ve kterém jsou lidé náchylnější k dezinformacím a propagandě, protože hledají jednoduché odpovědi a řešení složitých problémů. Ruská zahraniční politika dokázala využít této nejistoty a využít ji k další destabilizaci a demoralizaci západního obyvatelstva.¹⁴⁰ V případě České republiky je pochopení fenoménu nejistoty v západní společnosti důležité, protože pomáhá identifikovat zranitelnosti, kterých se Rusko může snažit využít.

Současnost je poznamenána různými faktory, které v mnoha západních společnostech vytvořily pocit nejistoty a nestability. Mezi tyto faktory patří globalizace, deregulace, konzumní společnost, oslabení důvěry v liberální demokracii, socioekonomická nerovnost, informační exploze, rozptýlená pozornost a polarizace postojů. Konstitutivní povaha západní společnosti, jak se v průběhu let vyvíjela, přispěla k vyostření těchto výzev, díky čemuž je současnost obdobím bezprecedentní složitosti.¹⁴¹

Hodnoty a principy, které utvářely západní společnosti, jako je individualismus, volný trh a konzumerismus, vedly postupem času k vyostření různých výzev, díky nimž je současné období jedním z nebyvale složitých. Náklonnost k takzvaným extrémům ve smyslu vybočení ze „standardního“ a společensky přijímaného myšlení a chování, u jednotlivců i celých segmentů společnosti, je odvozena od současné nestabilní doby. Například důraz na volné trhy a deregulaci vedl k akumulaci bohatství malou elitou, prohlubující socioekonomickou nerovnost a vedl k pocitu ekonomické nejistoty u mnoha jednotlivců a rodin. Zaměření na konzumerismus vedlo ke kultuře materialismu a individualismu, což přispívá k rozpadu tradičních společenských struktur

¹⁴⁰ YABLOKOV, Ilya. Russian disinformation finds fertile ground in the West. *Nature Human Behaviour* [online]. 10.6.2022 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.nature.com/articles/s41562-022-01399-3>

¹⁴¹ DANICS, Štefan a kol. In: *Radikalizace – formy, modely a bezpečnostní aspekty*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022, s. 9-39. ISBN 978-80-7251-539-4.

a pocitu odloučení a odcizení. Vzestup sociálních médií a internetu vedl k informační explozi, kvůli níž je pro lidi obtížné rozeznat spolehlivé informace a přispívá k rozptýlené pozornosti a nedostatečnému soustředění. Důraz na politiku identity přispěl k pocitu tribalismu, tzv. kmenové vidění společnosti, a polarizace, takže je pro společnost obtížné řešit výzvy, kterým západní společnosti čelí, a hledat konsenzus.¹⁴²

Jedním z hlavních hybatelů nejistoty a strachu v západní společnosti je globalizace. Propojenost světových ekonomik a snadnost, s jakou se informace mohou pohybovat přes hranice, vytvořily pro západní společnosti nové možnosti, ale i výzvy. Vzestup internetu a digitálních technologií umožnil lidem přístup k informacím téměř odkudkoli na světě a komunikaci s ostatními v celosvětovém měřítku. Tato propojenost přinesla mnoho výhod, včetně možnosti sdílet znalosti, nápady a perspektivy s globálním publikem a spolupracovat na široké škále projektů a iniciativ. Také to lidem usnadnilo zůstat informováni o tom, co se děje v jiných částech světa, a spojit se s ostatními, kteří sdílejí podobné zájmy a obavy.¹⁴³

Globalizace ve smyslu informací však přinesla i určité výzvy. Jednou z hlavních výzev je šíření misinformací a dezinformací, které se mohou rychle a snadno šířit po internetu a platformách sociálních médií. To vytvořilo pocit nejistoty a zmatku, protože mnoho lidí má stále problém rozeznat věrohodnost zdroje. Globalizace ve smyslu informací měla hluboký dopad na způsob, jakým komunikujeme, sdílíme znalosti a spojujeme se s ostatními po celém světě.¹⁴⁴

K nejistotě a strachu v západních společnostech přispělo i oslabení důvěry v liberální demokracii. Eroze důvěry v politické instituce a vzestup populismu vedly u mnoha občanů k pocitu rozčarování. To bylo umocněno socioekonomickou nerovností, která mnoha lidem ztížila přístup k základním životním potřebám, jako je jídlo a bydlení. Výsledný pocit sociálního vyloučení,

¹⁴² DANICS, Štefan a kol. In: *Radikalizace – formy, modely a bezpečnostní aspekty*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022, s. 9-39. ISBN 978-80-7251-539-4.

¹⁴³ DANICS, Štefan a kol. In: *Radikalizace – formy, modely a bezpečnostní aspekty*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022, s. 9-39. ISBN 978-80-7251-539-4.

¹⁴⁴ PETERS, Michael A. The information wars, fake news and the end of globalisation. *Taylor & Francis Online* [online]. 2018 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00131857.2017.1417200>

tzv. marginalizace, přispěl k rozpadu sociální soudržnosti a zvýšené polarizaci.¹⁴⁵

Informační exploze a rozptýlená pozornost také přispěly k nejistotě a strachu v západních společnostech. Rozšíření sociálních médií a internetu vytvořilo záplavu informací, z nichž mnohé jsou nespolehlivé nebo zavádějící. To přispělo k pocitu dezorientace a zmatku, protože lidé se snaží pochopit svět kolem sebe. Neustálý příval informací navíc přispěl k rozptýlené pozornosti a nedostatečnému soustředění, což jednotlivcům ztěžovalo zapojit kritické myšlení.¹⁴⁶

Mění se spotřebitelské návyky západního společenství a také postoje k médiím, jak se projevuje pokračujícím exodem z tradičních zpravodajských zdrojů směrem k online platformám, klesající důvěrou v nestrannost a důvěryhodnost sdělovacích prostředků a tím rostoucí chutí na „alternativní“ zpravodajskou produkci, přestože je prokazatelně infiltrována dezinformacemi, hoaxy a konspiračními teoriemi. To vyvolalo mezi akademiky mnoho obav ohledně negativních důsledků takových tendencí pro demokracii. Právě země, které relativně nedávno prošly demokratickou transformací a které by tedy mohly být ještě náchylnější k rizikům spojených s takovými tendencemi, vzhledem ke křehkosti jejich demokratických institucí.¹⁴⁷

To je zvláště důležité pro země střední a východní Evropy, které si nedávno připomněly 30 let od začátku radikální politické a ekonomické změny, které připravily cestu k (znovu)zavedení demokratického politického systému a tržně orientované ekonomiky – s různou mírou řada evropských zemí v současnosti zažívá značnou míru demokratického sestupu. Populistické, stále více konzervativní, až počátky autoritářské vlády, jak je vidět zejména

¹⁴⁵ PETERS, Michael A. The information wars, fake news and the end of globalisation. *Taylor & Francis Online* [online]. 2018 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00131857.2017.1417200>

¹⁴⁶ DANICS, Štefan a kol. In: *Radikalizace – formy, modely a bezpečnostní aspekty*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022, s. 9-39. ISBN 978-80-7251-539-4.

¹⁴⁷ ŠTĚTKA, Václav, Jaromír MAZÁK a Lenka VOCHOCOVÁ. "Nobody tells us what to write about": the disinformation media ecosystem and its consumers in the Czech Republic. *Semantic Scholar* [online]. Taylor & Francis, 2020 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/%E2%80%9CNobody-Tells-us-what-to-Write-about%E2%80%9D%3A-The-Media-in-%C5%A0t%C4%9Btka-Maz%C3%A1k/df79604596ffc4e484840fea906140084e7b145a>

v Maďarsku,¹⁴⁸ se stále častěji objevují na evropském území. Mnoho odborníků věří, že ohrožení autonomie a integrity demokratických (nejen mediálních) systémů střední a východní Evropy v současné době také pochází z přílivu online dezinformací, jejichž významná část pochází z Ruska nebo je s ním jinak spojována.¹⁴⁹

„Cílem je zmást veřejnost cílových zemí tak, aby přestala věřit v demokratické instituce a demokracii jako takovou. Poškodit jednotlivé země velkých společenství jako je EU a NATO, aby se rozvrátila jejich soudržnost. Rusko tak přímo nebo nepřímo, podporuje extrémní politické proudy a používá i různé formy korupce. Do čela nejrůznějších států se tak dostávají lidé, kteří jsou jim zavázáni, nebo ti, co jsou jejich přirozeními, ideologickými nebo byznys stoupenci,“ uvádí bezpečnostní analytik Vrabel, jak fungují dezinformace šířené Ruskem.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Maďarsko již nelze považovat za plnohodnotnou demokracii: Tisková zpráva. *Evropský parlament: Zpravodajství* [online]. 15.9.2022 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20220909IPR40137/evropsky-parlament-madarsko-jiz-nelze-povazovat-za-plnohodnotnou-demokracii>

¹⁴⁹ ŠTĚTKA, Václav, Jaromír MAZÁK a Lenka VOCHOCOVÁ. "Nobody tells us what to write about": the disinformation media ecosystem and its consumers in the Czech Republic. *Semantic Scholar* [online]. Taylor & Francis, 2020 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/%E2%80%9CNobody-Tells-us-what-to-Write-about%E2%80%9D%3A-The-Media-in-%C5%A0t%C4%9Btka-Maz%C3%A1k/df79604596ffc4e484840fea906140084e7b145a>

¹⁵⁰ Dezinformace jsou důležitou součástí ruské vojenské strategie, říká datový analytik Vrabel. *I Rozhlas* [online]. 2019 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/interview-vrabel-analytik-fake-news-dezinformace-rusko-zeman-prezident_1904271302_och

8. Společenské nálady v ČR

Kapitola poskytuje vhled do postojů a přesvědčení české populace. To je zásadní pro pochopení, jak mohou být ruské dezinformační narativy v zemi vnímány a přijímány. Prostřednictvím identifikace společenských nálad v České republice lze posoudit potenciální vnímavost obyvatelstva k ruským narativům. Celkově je analýza společenských nálad v České republice důležitá pro pochopení kontextu, ve kterém ruské dezinformační operace probíhají, a pro posouzení jejich potenciálního dopadu. Pokud například existuje vysoká míra politické polarizace nebo sociální fragmentace, je snadné tyto rozdíly ještě více vyostřit.

Ve veřejném diskurzu v České republice se stále více projevuje polarizace, což znamená, že lidé mají silné a odlišné názory na určité otázky. Často se spojuje s pojmem radikalizace, který se vztahuje k extrémním postojům, včetně těch, které jsou namířené proti demokracii. Právě nárůst populismu a antisystémových názorů mezi některými subjekty je spojován s tímto jevem. Radikalismus obvykle prosazuje principy, které jsou v rozporu s bezpečnostními zájmy a v extrémních případech i s Ústavním pořádkem ČR. Centrum proti hybridním hrozbám uvádí, že dalšími charakteristikami jsou „*předstírání vlastenectví formou nacionalismu, extrémní politické postoje, jednostranná kritika Západu a velebení Ruska, útoky na unijní a alianční partnerství, zpochybňování západoevropské i středoevropské politiky.*“¹⁵¹

Začátky projevů radikalizace v České republice lze identifikovat od 90. let 20. století. Přednost antisystémovým stranám dala v té době až 20 % voličů. Tito lidé zpochybňovali politickou transformaci režimu, odmítali ji a část z nich úplně přestala využívat své pasivní volební právo. To se změnilo v roce 1998, kdy v tu chvíli extrémní pravice zmizela z politiky. V té době to působilo, že většina lidí podporuje politické reformy a vznik liberální demokracie. Je však pravděpodobnější, že u některých jedinců to vedlo

¹⁵¹ Radikalizace. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/ostatni-hybridni-hrozby-radikalizace.aspx>

k absenci politické strany, se kterou by se mohli ztotožnit a vyjádřit svou nespokojenost s celkovým politickým uspořádáním.¹⁵²

V České republice se v poslední době často konají protivládní demonstrace, přičemž stále se vyskytují otázky, kde se vlastně berou jejich účastníci. Je třeba brát v potaz několik determinantů, které k této situaci postupně přispěly. V průběhu 90. let byla značná skupina nespokojených voličů ignorována, viz odstavec výše. Během migrační krize došlo k jakési akceptaci dezinformací, což vedlo ke šíření dezinformačních narativů, na které stát neuměl účinně reagovat. Pandemie Covidu-19 zhoršila ekonomickou situaci některých lidí a vláda nebyla schopna řešit tento problém efektivně. Nedostatečná komunikace vlády v podzimním období roku 2022 nedokázala uklidnit vystrašené občany, kteří se obávali zvýšení cen energií v důsledků sankcí uvalených na Rusko. Na základě těchto determinantů postupně docházelo k zvýšení počtu nespokojených občanů, které oslovuje česká dezinformační scéna. Současná situace vedla k polarizaci a radikalizaci společnosti.¹⁵³

Je důležité také zmínit, že aktuálně v Poslanecké sněmovně nemá své zastoupení až téměř milion občanů, jejichž hlasy propadly ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2021. I tato skutečnost se promítá do polarizace české společnosti. Největší počet voličů, kteří nemají zastoupení v Poslanecké sněmovně, patří politickým stranám ČSSD, KSČM, hnutí Přísaha, Trikolóra a Volný blok. Podle průzkumů jsou tito voliči obvykle lidé s nižším vzděláním, podprůměrnými příjmy a také pocházejí z chudších regionů.¹⁵⁴

V mnoha zemích, včetně České republiky, je vzestup pravicového populismu v posledních letech spojován s vytvoření alternativního informačního prostředí

¹⁵² Radikalizace začala v 90. letech, nyní ji živí dezinformace, míní expert. *České noviny* [online]. ČTK, 24.1.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/radikalizace-zacala-v-90-letech-nyni-ji-zivi-dezinformace-mini-expert/2315688>

¹⁵³ CHARVÁT, Jan. Radikalizace české společnosti: nový fenomén, nebo výsledek dlouhodobého vývoje? *Heinrich Böll Stiftung* [online]. 3.1.2023 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://cz.boell.org/cs/2023/01/03/radikalizace-ceske-spolecnosti-novy-fenomen-nebo-vysledek-dlouhodobeho-vyvoje>

¹⁵⁴ HORÁK, Jan. Hlas milionu voličů propadl, zastoupení nemají. Pro novou vládu to bude velké riziko. *Aktuálně* [online]. 11.10.2021 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/milion-hlasu-volby/r~22b82dd829e411ec98380cc47ab5f122/>

s mediální šedou scénou, která se často zabývá šířením fám, dezinformací a konspiračních teorií.¹⁵⁵

Strukturální prolínání velkého byznysu, médií a politiky a následné snižování novinářské autonomie bylo opakovaně zmiňováno v souvislosti s klesajícím statusem svobody médií za posledních několik let, který celosvětově měří organizace Reportéři bez hranic (Reporters without borders). V hodnocení v roce 2015 se Česká republika umístila na 13. místě světového indexu svobody tisku,¹⁵⁶ přičemž v roce 2021 se propadla na 40. místo s odkazem na „koncentraci vlastnictví médií“ jako jednu z hlavních oblastí zájmu.¹⁵⁷ Zpráva Evropské komise poukazuje na to, že sektor médií je stále vystaven rizikům souvisejících s vlivem vlastníků médií na redakční obsah a z nedostatku zvláštních pravidel upravujících transparentnost vlastnictví médií.¹⁵⁸ Stručný přehled vlastníků mediálních domů v České republice zprostředkovává následující tabulka.

¹⁵⁵ ŠTĚTKA, Václav, Jaromír MAZÁK a Lenka VOCHOCOVÁ. "Nobody tells us what to write about": the disinformation media ecosystem and its consumers in the Czech Republic. *Semantic Scholar* [online]. Taylor & Francis, 2020 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/%E2%80%9CNobody-Tells-us-what-to-Write-about%E2%80%9D%3A-The-Media-in-%C5%A0t%C4%9Btka-Maz%C3%A1k/df79604596ffc4e484840fea906140084e7b145a>

¹⁵⁶ *Reporters without borders: Index* [online]. 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/index?year=2020>

¹⁵⁷ *Reporters without borders: Index* [online]. 2021 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/index?year=2021>

¹⁵⁸ Zpráva o právním státu 2020: Kapitola o stavu právního státu v Česku. *EUR-Lex: Evropská komise* [online]. Brusel, 30.9.2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-CS/TXT/?uri=CELEX%3A52020SC0302>

Mediální dům	Vlastník	Celkový dosah na den
Central European Media Enterprises	Renáta Kellnerová s rodinou	5,2 milionů lidí
Czech Media Invest	Daniel Křetínský, Patrik Tkáč	5,1 milionů lidí
Česká televize	Veřejnost	5 milionů lidí
Český rozhlas	Veřejnost	1,3 milionů lidí
Economia	Zdeněk Bakala	1,2 milionů lidí
Empresa Media	Jaromír Soukup	1 milionů lidí
FTV Prima	Ivan Zach	5,4 milionů lidí
Mafra	Andrej Babiš	4,5 milionů lidí
Seznam (Borgis)	Ivo Lukačovič	6 milionů lidí
Vltava Labe Media	Marek Dospiva	3,2 milionů lidí

Tab. 8.1 Vlastnictví mediálních domů v ČR

Zdroj: Forbes¹⁵⁹

Copyright: autorka práce

Běžní čeští konzumenti zpravodajství jsou také stále více skeptičtí vůči schopnosti českých tradičních médií plnit své role, o čemž svědčí neustále klesající úroveň důvěry v média a novináře, doložená v průzkumech veřejného mínění. Podle srovnávacího průzkumu Digital News Report pouze 33 % českých respondentů důvěřuje českým médiím v roce 2020. Tento výsledek patří k nejnižším v Evropě.¹⁶⁰

8.1 Výzkum společnosti IPSOS

Výzkum byl realizován v období 2. 9. - 15. 9. 2022 ve spolupráci se střeoevropským výzkumným střediskem pro monitorování digitálních médií (EDMO) a byl sponzorován společností Google. V rámci výzkumu byl využit reprezentativní vzorek internetové populace České republiky, Slovenska,

¹⁵⁹ Nejvlivnější mediální domy 2022. *Forbes* [online]. Praha, 2023 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://forbes.cz/lists/media-2022/nejvlivnejsi-medialni-domy-2022/>

¹⁶⁰ Digital News Report 2020. *Reuters Institute* [online]. University of Oxford, 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2020-06/DNR_2020_FINAL.pdf

Maďarska, Polska, Rakouska, Litvy, Lotyšska a Estonska ve věku 18–65 let. Výzkumu se zúčastnilo 1 000 respondentů z každé země. Veškeré následující informace jsou převzaty z tohoto výzkumu.¹⁶¹

Studie provedená v osmi zemích střední a východní Evropy zkoumala, do jaké míry jsou občané jednotlivých zemí vystaveni dezinformacím. Součástí studie byl i segment, který se zabýval věrohodností některých dezinformací.

Subjektivní míra vystavení vůči dezinformacím

Pokud jde o účinky dezinformací, existují mezi zkoumanými národy určité rozdíly. V Lotyšsku nebo Rakousku se cítí významně ovlivněna méně než pětina obyvatel, zatímco v Maďarsku až polovina. V České republice uvádí 27 % respondentů, že dezinformace mají velký vliv na jejich život a cítí se jimi zasaženi. Dezinformace však mají významný dopad na celou společnost, takže jsou stejně ovlivněni muži i ženy. Zároveň jsou dezinformační sdělení pokryta způsobem, který je zcela srovnatelný napříč všemi věkovými skupinami.

Z výsledků vyplývá, že až **86 %** českých respondentů **vnímá aktuální bezpečnostní fenomén dezinformací**. Stejně procento Čechů se pravidelně setkává s úmyslně šířenými nepravdivými informacemi, přičemž 27 % z nich udává skutečnost, že je jimi vystaven ve velké míře. 56 % českých respondentů se domnívá, že výskyt dezinformací v jejich mediálním prostoru je pouze ve střední míře, což by se pro některé mohlo vykládat jako míra přijatelná. Naopak 11 % Čechů nevnímá přílišný výskyt, a především vliv dezinformačních sdělení.

„Pod pojmem dezinformace si každý představí něco trochu jiného. Ale je zcela jasné, že většinou zkrátka vadí lži v politice a médiích,“ říká Nikola Hořejší z instituce STEM. *„Porozumění pro to, co znamená pojem dezinformace, se za poslední dva roky výrazně zvýšilo. Ale stále není takové, že bychom mohli tento výraz používat jako jednoznačný. Ale jasně lze říci, že z ohýbání faktů*

¹⁶¹ Více než čtvrtina obyvatel střední Evropy a Pobaltí se cítí být silně zasažena dezinformacemi. IPSOS [online]. [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/vice-nej-cvrtina-obyvatel-stredni-evropy-pobalti-se-citi-byt-silne-zasazena-dezinformacemi>

je zděšená celá společnost, netýká se to jen nějaké silně vyhraněné skupiny,“
dodává.¹⁶²

Faktory přispívající k problému dezinformací

Více než polovina (52 %) osob ve zkoumaných zemích uznává, že problém dezinformací dále zhoršuje přílišná důvěřivost těch, kteří je konzumují. Ze šíření nepravdivých informací obviňuje zahraniční aktéry 42 % respondentů. Slováci, Litevci a Estonci se nejvíce přiklánějí k tvrzení, že hlavním zdrojem dezinformací jsou právě zahraniční aktéři. Každý čtvrtý obyvatel zkoumaných národů připouští, že problém dezinformací je také důsledkem vládní politiky a její komunikační strategie. Nejvíce lidí, kteří sdílejí tento postoj, je mezi Maďary (58 % obyvatel).

Z této otázky vyplývá zajímavá skutečnost mezi českými respondenty. V původní otázce se doznalo 86 % Čechů, že ve vyšší míře vnímá výskyt dezinformací, avšak pouhých 41 % z nich, tj. necelá polovina, vnímá zahraniční aktéry a jejich mocenský vliv jako jeden z hlavních faktorů, který přispívá k problému dezinformací. Lze tedy usoudit, že česká společnost se postupně vzdělává v této oblasti a nastává trend, kdy si lidé uvědomují skutečnost dezinformačních sdělení. Nicméně stále je nedostatečná osvěta v oblasti metod ovlivňování veřejného mínění jako součást zahraničních politik velmocí. Více jak polovina respondentů nenachází souvislost mezi dezinformacemi a úmyslnými aktivitami zahraničních velmocí, jejichž cílem je destabilizovat svého protivníka zevnitř.

Až 40 % českých respondentů klade důraz na způsob konzumace médií českými občany, respektive to považují za jeden z primárních faktorů, který stojí za zhoršenou situací fenoménu dezinformací. Z toho lze vyvodit další závěr – nedostatečné kritické myšlení a ověřování zdrojů. Český vzdělávací systém se dlouho potýká s nedostatečnou implementací mediální gramotnosti, která představuje základní stavební kámen v rámci prevence proti vlivu dezinformací.

¹⁶² Ruská agrese proti Ukrajině: Analýza nálad české veřejnosti. *STEM* [online]. 19. 4. 2022 [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2022/04/STEM_Ruska_agrese_proti_Ukrajine_analyza_nalad_ceske_verejnosti_VER.pdf

Uvěřitelnost dezinformací

Dalším aspektem šetření bylo měření věrohodnosti některých dezinformací, které se nedávno objevily mezi evropskou veřejností. Více než třetina respondentů ve zkoumaných zemích přijala nepravdivou informaci o tom, že USA dovážejí zkapalněný plyn z Ruska a prodávají ho dál do Evropy, přičemž rozdíly mezi jednotlivými zeměmi byly prakticky minimální. Avšak vyšší procento dotázaných ve zkoumaných národech, konkrétně 55 %, přijalo nepravdivou informaci, která zároveň obsahovala i konkrétní obrázek k danému obsahu. V tomto případě se jednalo o fotografii, kde na údajné akci v Glastonbury měla vystoupit Greta Thunbergová, švédská ekologická aktivistka, ale areál byl zcela zaneřáděn odpadem.

„Ukazuje se, že pokud je dezinformace šířena společně s audiovizuálním podkladem, stává se pro občany představitelnější a tím pádem i uvěřitelnější. To může být nebezpečné rovněž v kontextu nových technologií, například tzv. deepfakes, které mají potenciál do světa dezinformací přinést ještě větší chaos a nejistotu,“ dodává analytik agentury Ipsos Michal Kormaňák.¹⁶³

Boj s dezinformacemi

V závislosti na občanské společnosti každé země lze proti dezinformacím použít několik nástrojů. Více než dvě třetiny (69 %) všech respondentů se domnívají, že užitečným a efektivním nástrojem je především posilování mediální gramotnosti, podpora fact-checkingových platforem a odstraňování škodlivého obsahu jednoznačných dezinformací provozovateli platforem sociálních sítí. Dotázaní zúčastněných národů uznávají, že k užitečným nástrojům patří také jejich vlastní zodpovědné chování na sociálních sítí a zdržení se přeposílání neověřených a zavádějících informací.

¹⁶³ Více než čtvrtina obyvatel střední Evropy a Pobaltí se cítí být silně zasažena dezinformacemi. *IPSOS* [online]. [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/vice-nez-ctvrtina-obyvatel-stredni-evropy-pobalti-se-citi-byt-silne-zasazena-dezinformacemi>

8.2 Výzkum společnosti STEM

V období od 24. března do 6. dubna 2022 byl proveden průzkum agenturou STEM na reprezentativním vzorku obyvatel České republiky starších 18 let. Respondenti byli vybráni kvótní metodou výběru. Celkem se do dotazování a šetření zapojilo 1 171 respondentů, kteří odpovídali online nebo osobně.¹⁶⁴

Instituce STEM provedla výzkum, který se soustředil na důsledky válečného konfliktu na Ukrajině a jak jsou tyto důsledky vnímány veřejností v České republice. Válka na Ukrajině měla zásadní vliv na české veřejné mínění ohledně postavení Ruska a Ukrajiny v mezinárodních vztazích, ale také na spolupráci v rámci Evropské unie. Válka na Ukrajině vedla také ke značným změnám v české mediální šedé zóně a v boji proti dezinformacím.

V druhém měsíci války se česká veřejnost přesouvá z první fáze „hrdinství“ k zaměření na střednědobé důsledky ruské agrese na společnost, jako je energetická bezpečnost, zdražování a obavy o životní úroveň. Tato témata se stala součástí běžného politického boje, ale žádný relevantní politický hráč nemá tendenci bagatelizovat ruskou agresi, což se liší od situace v jiných evropských státech.

Pocit ohrožení v souvislosti s válkou

V důsledku ruské agrese na Ukrajině se česká společnost cítí akutně ohrožena a taková situace se v posledních téměř třiceti letech nevyskytla. Třetina české veřejnosti (34 %) hodnotí současnou bezpečnostní situaci ve Střední Evropě jako špatnou a obává se, že vojenský konflikt v regionu je nevyhnutelný. Pouze 9 % veřejnosti se domnívá, že v regionu nehrozí žádné vojenské nebezpečí, což je nejnižší podíl naměřený od roku 1994 a pokles o 22 % oproti srpnu 2021.

Podpora členství v NATO zaznamenala významný nárůst a to z 68 % na 78 %. Zvýšil se zejména počet rozhodných zastánců této myšlenky. Ti představují 47 % z celkového počtu respondentů, což je výrazný nárůst oproti předchozím

¹⁶⁴ Ruská agrese proti Ukrajině: Analýza nálad české veřejnosti. STEM [online]. 19. 4. 2022 [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2022/04/STEM_Ruska_agrese_proti_Ukrajine_analyza_nalad_ceske_verejnosti_VER.pdf

letům, kdy se jejich podíl pohyboval okolo 30 %. Podpora Evropské unie také výrazně narostla, konkrétně ze 46 % na 54 % ohledně setrvání v EU v případě referenda. Navíc existuje silná podpora společného postupu na úrovni EU v klíčových oblastech bezpečnostní agendy. Téměř všichni respondenti (85 %) podporují posilování a budování společných obranných sil a společný nákup ropy a plynu.

Nicméně, důležité je vyložit tato data správně. Stoupající podpora institucím Evropské unie a společnému postupu na úrovni Unie a NATO neznámá, že jsou lidé spokojenější s těmito institucemi, ale spíše, že cítí větší bezpečnostní rizika a hledají své místo v rámci geopolitické situace. V celkovém kontextu společnosti přetrvává názor, že by měla být Česká republika vnímána jako tzv. „druhé Švýcarsko“.

Pouze polovina dospělé populace považuje Rusko za jednoznačného viníka války na Ukrajině. Dalších 25 % se k tomuto tvrzení pouze mírně přiklání, což naznačuje jejich možnou citlivost na dezinformační kampaně, které by mohly mít dlouhodobý vliv na jejich postoje. Zbývajících 25 % respondentů pak nevěří běžně dostupným informacím o ruské agresi a pravděpodobně tak patří do zranitelné skupiny lidí, kteří mají sklony věřit dezinformačním kampaním.

Dezinformace

Je těžké přesně předpovědět dopad současných událostí na společnost. Nicméně je zřejmé, že veřejné mínění stále kriticky pohlíží na Rusko. Z výzkumu vyplývá, že dezinformační kampaně jsou široce známy a ovlivňují atmosféru a diskusi mezi lidmi, a to mezi těmi, kteří jim nevěří. Tyto narativy se dostávají do diskuse, a to i přestože jsou okrajovými tématy.

Nejistota a dezinformace, především ohledně války na Ukrajině, ovlivňují celou společnost bez ohledu na socioekonomickou skupinu či postavení. Nelze přesně stanovit, zda některé skupiny jsou zvláště zranitelné a ostatní nenesou žádná rizika v souvislosti s dezinformacemi. Hlavním determinantem je názor na média, Západ a obecný směr, kterým se Česká republika ubírá. Lidé s nižším vzděláním a příznivci antisystémových stran vyjadřují menší důvěru v Ukrajinu a mají větší pochybnosti o ruské vině za konflikt. Na druhé straně osoby starší 60 let

mají statisticky také větší pochybnosti o ruské vině. Lidé, kteří jsou mladší 30 let, projevují nedostatečný zájem o politiku a Ukrajinu, což může vést k pochybnostem. Na druhé straně, starší generace může být ovlivněna ekonomickými obavami a předsudky, které si osvojila v období před rokem 1989.

Proruská propaganda se sotva prosadí většinové části společnosti, která je v konfliktu spíše na straně Ukrajiny a proti Vladimiru Putinovi. Nicméně, může způsobit oslabení podpory české vlády v krocích jako poskytování humanitární pomoci, zbraní, pomoci uprchlíkům a další pomoci Ukrajině.

Více než tři čtvrtiny dospělé populace v České republice (76 %) považují dezinformace za závažnou hrozbu pro bezpečnost země. Jen zhruba pětina lidí (20 %) se v této oblasti necítí ohroženě a jen malá menšina (4 %) se ani neobtěžuje zabývat tímto tématem. Mezi nejvíce znepokojenými jsou mladí lidé ve věku 18 až 29 let. Zvláště pak voliči České pirátské strany a STAN, ovšem také to jsou voliči opozičních stran, mají největší obavy, přičemž voliči mimoparlamentních stran jako Trikolóra nebo Volný blok vyjadřují nejnižší obavy z této hrozby pro bezpečnost republiky.

Nedlouho po vypuknutí války byla česká dezinformační scéna konfrontována s krokem vlády, respektive jejím doporučením, kdy byly blokovány určité webové stránky. Tento krok, tedy omezování nebo zamezení působení médií šířících dezinformace, podporuje více než 70 % obyvatel. Neexistují zjevné rozdíly mezi různými věkovými skupinami nebo úrovněmi vzdělání, pokud jde o jejich názory na tento trend. Zatímco lidé starší 60 let mají větší obavu ohledně problematiky svobody slova, stále se s tímto krokem souhlasí 66 % z nich. Podobně k tomuto tématu přistupují i voliči opoziční strany SPD. Pouze voliči menších protestních stran a obecně malý segment obyvatelstva (6 %) pevně věří ruskému výkladu války, a tímto se liší od ostatních.

Ruskému výkladu je otevřena méně než třetina veřejnosti

Ve svém výzkumu zkoumal STEM také názory na dva výroky, které vycházejí z oficiálních ruských narativů týkající se invaze na Ukrajinu. Za první, že „válku na Ukrajině způsobilo především NATO, tím že ohrožovalo Rusko a jiné státy“ a za druhé, že „Ukrajina je uměle vytvořený stát, jehož hranice nemají historické opodstatnění“.

Z výzkumu vyplývá, že většina českých obyvatel neakceptuje tyto dvě tvrzení. Ovšem téměř čtvrtina respondentů (24 %) souhlasí s tím, že Ukrajina je uměle vytvořený stát. Jedná se především o lidi s nižším vzděláním, lidé starší 60 let a voliči protestních stran. Osoby s vysokoškolským vzděláním, občané Prahy a voliči politických stran, které jsou součástí vlády, nevěří tomuto výroku. V případě výroku o NATO, že je hlavním viníkem konfliktu na Ukrajině, to není tak optimistické. S tímto tvrzením souhlasí až 30 % respondentů, přičemž sociodemografické faktory nevytvářejí významné rozdíly, tudíž nelze u tohoto výroku identifikovat zranitelnější skupiny.

„Jako v případě Covid-19 se ukazuje, že lidí, kteří věří těm nejdivočejším konspiracím, je do 10 % společnosti. Větší šanci mají různé spekulace a mlžení o tom, že pravda vlastně je na obou stranách, nebo že pravdu nelze vůbec najít,“ říká Hořejš. *„Tento přístup je nyní blízkým i šiřitelům konspirací, kteří se nechtějí explicitně postavit za válečné zločiny pod taktovkou prezidenta Putina,“* dodává.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Ruská agrese proti Ukrajině: Analýza nálad české veřejnosti. STEM [online]. 19. 4. 2022 [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2022/04/STEM_Ruska_agrese_proti_Ukrajině_analyza_nalad_ceske_veřejnosti_VER.pdf

9. Mediální šedá zóna v ČR

Mediální šedou zónu v České republice reprezentují nejen média, která vznikla v letech 2020 a 2021 v reakci na pandemii COVID-19 a podnítila již existující antisystémové nálady ve společnosti, ale také dlouhodobě fungující clickbaitová¹⁶⁶ a konspirační média.¹⁶⁷

V české mediální scéně se již dlouhodobě objevuje tzv. „šedá zóna“, která se snaží ovlivňovat veřejné mínění. Často se subjekty nesprávně nazývají jako alternativní média, avšak níže vysvětlím, proč považuji označení šedé mediální zóny za vhodnější.

Dle definice z Oxford Reference lze za alternativní média považovat „*noviny, časopisy, televizní a rozhlasové stanice nebo online média, která nemají transparentní strukturu a cítí se být v mainstreamových médiích nedostatečně zastoupena. Často jsou považována za radikální média.*“ Avšak vysvětluje, že alternativní média taktéž představují „*nemainstreamové mediální formy, jako jsou graffiti, pouliční divadlo a komunitní zpravodaje – zejména pokud je používají menšinové skupiny nebo konkrétní subkultury.*“¹⁶⁸

Bailey, Cammaerts a Carpentier zkonstruovali typologii alternativních médií. Rozlišují tři přístupy, které definují alternativní média různými způsoby. Za prvé, alternativní média představují přístup konkrétních informací pro komunity, subkultury a zájmové skupiny.¹⁶⁹ V tomto přístupu alternativní média oslovují pouze několik existujících segmentů společnosti rozdělených podle věku, původu, vzdělání nebo jiných kritérií. Dětské diskuzní fórum pro matky na mateřské, automobilové časopisy pro otce, rubrika vaření pro kulinářské nadšence, to vše je součástí prvního pojetí alternativních médií.¹⁷⁰

¹⁶⁶ V doslovném překladu návnada na kliknutí. Řadí se mezi dezinformace motivované ziskem.

¹⁶⁷ ŠEFČÍKOVÁ, Kristína, Brady HILLS a Adam LELONEK. From anti-vaccination to Kremlin's proxy. *Prague Security Studies Institute* [online]. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.pssi.cz/download//docs/9710_politicalcapital-grey-zone-cz.pdf

¹⁶⁸ Alternative media. *Oxford Reference* [online]. Oxford University Press [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803095406512;jsessionid=3DADF7491346A0D12B9E2036913D1595>

¹⁶⁹ BAILEY, Olga Guedes, Bart CAMMAERTS a Nico CARPENTIER. In: *Understanding Alternative Media*. England: Open University Press, 2007, s. 22-30. ISBN 978-0-335-22210-0.

¹⁷⁰ Média pro vybrané skupiny. *Media Gram* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://mediagram.cz/zsv-2/media-pro-vybrane-skupiny>

Za druhé, média jako alternativa k mainstreamovým médiím – velké, veřejnoprávní nebo komerční, hierarchické, dominantní diskurzy vs. diskurzy malého rozsahu, nezávislé, nehierarchické, nedominantní.¹⁷¹ Příkladem v českém prostředí je HlídacíPes.org, který se věnuje především politickým diskurzům a sám sebe uvádí jakožto nezávislé médium. Dalším příkladem je internetový zpravodajský video server DVTV, který dodává zpravodajské výstupy garantující redakční nezávislost.

Za třetí, lze identifikovat přístupy, které používají pojem protihegemonická a vztahová média, která jsou součástí občanské společnosti a tvoří takzvaný třetí hlas, který ve veřejné diskuzi považují za opomíjený. Považují se i za vztahová, protože spojují různé protestní, antisystémové, hyperstranické a někdy až extremistické skupiny a hnutí.¹⁷² Právě v tomto pojetí alternativních médií lze spatřit skupinu mediálních kanálů, které představují hrozbu pro Českou republiku. Jedná se o často anonymní nebo jen zdánlivě nezávislá média, která protlačují do veřejné diskuze narativy odporující bezpečnostním zájmům České republiky. Komunikace v rámci těchto médií využívá konspirační teorie, misinformace i dezinformace a ignoruje standardy etické žurnalistiky.¹⁷³

To, co ve většině případů odlišuje média šedé zóny od hlavního proudu, je specifická mediální strategie, která se pokouší maskovat nebo odstranit původní stranické zdroje zpráv a nespolehat na tradiční mediální organizace tak, že manipulují nebo skrývají autorské, redakční nebo vlastnické pozadí.¹⁷⁴

Alternativní média v sobě nesou nádech radikalismu a extremismu, ale z uvedených definic vyplývá, že přestože podstatná část alternativních médií skutečně představují zásadní bezpečnostní problém pro Českou republiku, jejich existence je důležitá pro pluralitu názorů. Mainstreamová mediální scéna se oligarchizuje – mediální domy jsou v rukou několika silných aktérů.

¹⁷¹ BAILEY, Olga Guedes, Bart CAMMAERTS a Nico CARPENTIER. In: *Understanding Alternative Media*. England: Open University Press, 2007, s. 22-30. ISBN 978-0-335-22210-0.

¹⁷² BAILEY, Olga Guedes, Bart CAMMAERTS a Nico CARPENTIER. In: *Understanding Alternative Media*. England: Open University Press, 2007, s. 22-30. ISBN 978-0-335-22210-0.

¹⁷³ ŠEFČÍKOVÁ, Kristína, Brady HILLS a Adam LELONEK. From anti-vaccination to Kremlin's proxy. *Prague Security Studies Institute* [online]. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.pssi.cz/download/docs/9710_politicalcapital-grey-zone-cz.pdf

¹⁷⁴ FUCHS, Christian. Alternative Media as Critical Media. *European Journal of Social Theory* [online]. Salzburg: University of Salzburg, 2010 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <http://www.fuchs.uti.at/wp-content/uploads/altmedia.pdf>

Pád důvěry lidí v tradiční média v průběhu posledních let se shodoval se zvyšující se viditelností různých druhů alternativních médií. Právě proud transparentních a objektivních alternativních médií může přinášet do veřejné diskuze další témata, která komerční média nepromítla do svého nastolování agendy.

To, proti čemu je třeba bojovat nejsou alternativní média, ale alternativní fakta. Alternativní fakta představují „*termín proslavený v roce 2017 Trumpovou poradkyní Kellyanne Conway, když prohlásila, že mluvčí Bílého domu nelhal, ale poskytl alternativní fakta.*¹⁷⁵ *V post-pravdivém zmatení jazyků označuje tento termín něco, co odporuje faktům a nejedná se o nic jiného než o eufemismus pro lež.*“¹⁷⁶ Můžeme diskutovat o alternativních výkladových teoriích, o alternativních názorových idejích, ale fakt je podložený několika důkazy a zdroji, které jsou ověřitelné.

Česká média takzvané šedé zóny se staví do role „*poskytovatele objektivních a necenzurovaných informací,*“ které dle jejich slov veřejnoprávní a mainstreamová média nepřinášejí. Mediální systém šedé zóny dále obviňuje tatáž média z diskriminace a neudělování dostatečného prostoru některých zpravidla opozičních stran, které média šedé zóny podporují z důvodu ideologických sympatií.¹⁷⁷ Ačkoli je česká mediální scéna šedé zóny složitá, lze identifikovat dvě vrstvy této mediální scény: první tvoří etablovanější síť alternativních mediálních webů v podobě soukromých médií či blogů, často s netransparentní strukturou a redakčním týmem. Jedná se většinou o zavedená soukromá média a blogy, které jsou součástí české mediální scény již 5 až 10 let. Jsou financována z příjmů z reklamy, příspěvků čtenářů, prodeje zboží či různých seminářů. Autorství publikovaných textů je různorodé – jejich autoři jsou buď známí, jako například šéfredaktor webu Protiproud

¹⁷⁵ Žádná lež, ale „alternativní fakta“. Chtěli jsme vyčistit vzduch, tvrdí Trumpova poradkyně. ČT24 [online]. 23. 1. 2017 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2021019-zadna-lez-ale-alternativni-fakta-chteli-jsme-vycistit-vzduch-tvrdi-trumpova-poradkyne>

¹⁷⁶ Lexikon: Alternativní fakta. Manipulátoři [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/lexikon/alternativni-fakta/>

¹⁷⁷ V měsíci před parlamentními volbami i po nich byla média šedé zóny velmi kritická ke stranám, které nakonec volby vyhrály – aliancím SPOLU a Piráti a Starostové.

Petr Hájek, nebo skrytí pod pseudonymem, texty jsou však jednoduše připsány celé redakci, což bývá neprůhledné.¹⁷⁸

Protiproud.cz je online médium, které jsou silně závislé na vydávání konspiračních teorií. Vznikl v roce 2013 a jeho šéfredaktor Petr Hájek byl kdysi tajemníkem prezidenta Václava Klause. Web sám sebe označuje jako „kontrarevoluční časopis“ a Hájek na webu uvádí, že Evropu ovládá socialistická revoluce v podobě Evropská unie, bezdrátové připojení 5G je zdraví škodlivé nebo že obvinění Ruska z dopingu v atletice byla kampaň informační války proti Rusku, za kterou stál Západ.¹⁷⁹

Ruská politická agenda je silně propagována dezinformačním webem Aeronet.cz, jehož vlastnická struktura je nejasná a články pravidelně chválí ruského prezidenta Putina, českého prezidenta Zemana a zároveň útočí na Evropskou unii a další západní liberální aktéry. Další notoricky známý dezinformační web v ČR je AC24.cz, původně konspirační web založený fanoušky hoaxů z 11. září, ale brzy změnil zaměření především na konflikty v Sýrii a na Ukrajině, které jsou v souladu s prokremelskými narativy. Web využívá manipulativní techniky, jako je pokroucení původního významu článků domácích i zahraničních mainstreamových médií, které AC24.cz často přejímá nebo prezentuje konspirační teorie jako spolehlivé a pravdivé zprávy. AC24 mnohdy přejímá články z oficiálních ruských zdrojů s jejich dezinformačními narativy. U většiny publikovaných článků chybí jakékoli informace o autorovi a jsou podepsány pouze jako produkt redakce AC24.¹⁸⁰

Druhou vrstvu představují novější média založená v důsledku pandemie COVID-19, často provozovaná občanskými a politickými hnutími se známými vůdci a podporovateli. Tato média se zpočátku téměř výhradně zaměřovala na odpor

¹⁷⁸ ŠEFČÍKOVÁ, Kristína, Brady HILLS a Adam LELONEK. From anti-vaccination to Kremlin's proxy. *Prague Security Studies Institute* [online]. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.pssi.cz/download//docs/9710_politicalcapital-grey-zone-cz.pdf

¹⁷⁹ Konspirační server Protiproud. *Nadační fond nezávislé žurnalistiky* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.nfnz.cz/konspiracni-server-protiproud/>

¹⁸⁰ ŠTĚTKA, Václav, Jaromír MAZÁK a Lenka VOCHOCOVÁ. "Nobody tells us what to write about": the disinformation media ecosystem and its consumers in the Czech Republic. *Semantic Scholar* [online]. Taylor & Francis, 2020 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/%E2%80%9CNobody-Tells-us-what-to-Write-about%E2%80%9D%3A-The-Media-in-%C5%A0t%C4%9Btka-Maz%C3%A1k/df79604596ffc4e484840fea906140084e7b145a>

proti omezení COVID-19 nebo očkování obecně. Jedná se například o TV Šalingrad, Raptor nebo Chcípl PES. Subjekt Otevřeme Česko – Chcípl PES se z občanské iniciativy transformoval v politické hnutí Otevřeme Česko normálnímu životu právě s podporou Chcípl PES.¹⁸¹ Otevřeme Česko normálnímu životu neúspěšně kandidovalo v parlamentních volbách 2021.¹⁸² Po ukončení covidových restrikcí se mnoho těchto subjektů transformovalo v protiukrajinskou agendu legitimizující válku na Ukrajině.¹⁸³

V rámci hnutí Otevřeme Česko – Chcípl PES si získal mediální pozornost Ladislav Vrabel, který sdružení vedl. Ladislav Vrabel se se již v minulosti vyprofiloval jako odpůrce imigrace v rámci iniciativy Blok proti islámu (dříve známý jako Islám v ČR nechceme). Po skončení protipandemických opatření se ujal kritiky vlády, a to především kvůli pomoci Ukrajině a jejím občanům. Ladislav Vrabel využíval ve svých projevech manipulativní a zavádějící výroky, jak uvádí Centrum proti hybridním hrozbám.¹⁸⁴

Typologie českých online médií vydaná Nadačním fondem nezávislé žurnalistiky používá spíše termín „*konspirační a antisystémové weby*.“ Přehled serverů vznikl na základě shody mezi Nadačním fondem nezávislé žurnalistiky, Konšpiratori.sk, společností Semantic Visions a projektem Atlas konspirací, který je součástí Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Na seznamu je k roku 2023 uvedeno 30 webových stránek.¹⁸⁵

¹⁸¹ ŠEFČÍKOVÁ, Kristína, Brady HILLS a Adam LELONEK. From anti-vaccination to Kremlin's proxy. *Prague Security Studies Institute* [online]. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.pssi.cz/download//docs/9710_politicalcapital-grey-zone-cz.pdf

¹⁸² Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 8.10. – 9.10.2021. *Volby* [online]. Český statistický úřad, 2021 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2021/ps2?xjazyk=CZ>

¹⁸³ ŠEFČÍKOVÁ, Kristína, Brady HILLS a Adam LELONEK. From anti-vaccination to Kremlin's proxy. *Prague Security Studies Institute* [online]. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.pssi.cz/download//docs/9710_politicalcapital-grey-zone-cz.pdf

¹⁸⁴ Kvazi-mediální reflexe demonstrace ze dne 3. září 2022. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/kvazi-medialni-reflexe-demonstrace-ze-dne-3-zari-2022.aspx>

¹⁸⁵ Přehled českých konspiračních a antisystémových serverů. *Nadační fond nezávislé žurnalistiky* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.nfnz.cz/domaci-konspiracni-servery/>

10. Boj proti dezinformacím

V souvislosti s radikalizací a extremismem mohou být dezinformace využívány k šíření extremistických ideologií a podněcování násilí, což vede k dalšímu nárůstu konfliktů a nestability. Aby bylo možné těmto hrozbám čelit, je zásadní, aby vlády a občanská společnost byly bdělé a proaktivní v boji proti dezinformacím, a to vzděláváním veřejnosti o mediální gramotnosti a kritickém myšlení a podporou nezávislých a důvěryhodných zdrojů informací. Kromě toho je zapotřebí mezinárodní spolupráce k řešení přeshraniční povahy hybridních válek a dezinformačních kampaní.

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, alternativní média jsou důležitá pro pluralitu názorů, protože poskytují prostor pro hlasy, které nemusí být zastoupeny v mainstreamových médiích. Mainstreamová média mají často svou perspektivu, která může omezit rozsah názorů a myšlenek, které jsou prezentovány. Alternativní média na druhé straně umožňují vyjádřit rozmanitost hlasů a názorů, což je důležité pro zdravou a informovanou demokracii. Alternativní média mohou také sloužit jako kontrola mainstreamových médií, která mohou podléhat zaujatosti, a ne vždy transparentním programům. Poskytnutím alternativní perspektivy mohou alternativní média pomoci odhalit předsudky a misinformace, které mohou být přítomny v mainstreamových médiích.

Je ale pravdou, že i alternativní média mohou představovat bezpečnostní hrozbu. Některá alternativní média mohou propagovat extremistické ideologie nebo podněcovat k násilí a mohou být využívána jako platforma pro šíření nepravdivých nebo škodlivých informací. Je důležité řešit tyto bezpečnostní problémy, aniž bychom obětovali důležitou roli, kterou alternativní média hrají při prosazování různorodosti názorů, a omezili tak svobodu slova.

Jedním ze způsobů, jak tyto hrozby řešit, je zvýšená prevence, připravenost a případná regulace nad alternativními sdělovacími prostředky. To může pomoci zajistit, aby lidé úmyslně nepropagovaly a nešířily dezinformace, a přitom stále umožnit vyjádřit rozmanitost názorů.

10.1 Prevence

Prevence je důležitým aspektem boje proti dezinformacím a zahrnuje několik strategií, které uvádím níže v rámci této podkapitoly.

Iniciativy v oblasti vzdělávání, mediální gramotnosti a kritického myšlení jsou nezbytné pro získání dovednosti analýzy médií, která pomáhá identifikovat nepravdivé nebo zavádějící informace. Vzdělávání a mediální gramotnost mohou lidem pomoci porozumět konceptu zaujatosti a tomu, jak může zaujatost ovlivnit prezentaci informací. Díky rozpoznání a analýze zkreslení mohou lidé lépe identifikovat, kdy mohou být informace zavádějící. Také je nezbytné naučit se hodnotit důvěryhodnost zdrojů, včetně zpravodajských kanálů, autorů a účtů na sociálních sítích. Nezbytným faktorem je skutečnost, že bez předchozího vzdělání nelze dosáhnout vysoké úrovně kritického myšlení, přestože se jedná o dovednost, kterou se lze naučit kdykoliv v průběhu života. Ke schopnosti kriticky myslet jsou zapotřebí znalosti, vědomosti a zkušenosti, díky kterým můžeme hledat souvislosti včetně zpochybňování předpokladů, zkoumání důkazů a hodnocení různých úhlů pohledu. Kritické myšlení je nezbytné pro boj s dezinformacemi, aby se uživatelé internetu stali vnímavějšími spotřebiteli informací, a byli méně náchylní k manipulaci falešnými nebo zavádějícími informacemi. *Akční plán Národní strategie pro členění hybridnímu působení* stanovil povinnost Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, aby začlenilo oblast mediálního vzdělávání do studijních programů základních a středních škol, což ministerstvo také učinilo. Tento krok je významný pro formování mediální gramotnosti u dětí a mládeže.

Kritické myšlení lze využít i v případě, když se podíváme na druhý úhel pohledu vzdělávání a mediální gramotnosti v boji proti dezinformacím. V praxi se můžeme setkat mnoha lidmi, kteří jsou vzdělaní a disponují mediální gramotností, ale přesto dezinformacím uvěřili. Naopak tito lidé mnohdy nesnesou jiné názory či poukázání na fakta a takové osoby považují za zmanipulované. *„V těchto případech nejde o hloupost nebo nedostatek vzdělání, podle mě jde*

o psychologický problém, který se podobá radikalizaci a extremismu,“ uvádí expertka na dezinformace Monika Richter.¹⁸⁶

Tvrzení Moniky Richter potvrzuje i průzkum Centra pro výzkum veřejného mínění. Přestože statisticky s dezinformačními narativy více souhlasí starší občané a lidé s nižším vzděláním, u vzdělání to není tak jednoznačné jako u věku. Nejvyšší míru souhlasu s dezinformačními narativy mají respondenti s dokončeným středním vzděláním bez maturity a vyučení (77 %), poté následují respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou (71 %), dotázaní se základním vzděláním (67 %) a vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním (62 %). Dle tohoto průzkumu důvěřuje alespoň jednomu dezinformačnímu narativu více jak polovina respondentů s vysokoškolským vzděláním.¹⁸⁷

Ověřování faktů je mocný nástroj, který pomáhá lidem identifikovat nepravdivé nebo zavádějící informace. Organizace prověřující fakta mohou pomoci odhalit dezinformace a poskytnout veřejnosti přesné informace na základě kterých mohou provádět informovaná rozhodnutí. Je třeba upozornit, že se jedná o užitečný nástroj v případě, že osoby mají zájem získat přesné informace. V dnešní době lze ověřit nejen obsah sdělení, ale také původ určité fotografie. Nejznámější českou fact-checkingovou organizací je Demagog, který se od roku 2020 spolupodílí na ověřování obsahu na Facebooku. Ke každé prověřované informaci dokládají obsáhlou zprávu s odůvodněním a zdroji. Jestliže Demagog nebo jiná spolupracující fact-checkingová platforma označí určitý příspěvek za zavádějící, Facebook své uživatele na tuto skutečnost upozorní, ale samotný obsah neskryje.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Mediální výchovou proti dezinformacím? Pomůže spíš intelektuální pokora a regulace sítí, míní expertka. *I Rozhlas: Dvacet minut RadioŽurnálu* [online]. Praha, 13. 4. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-medialni-vychova-ukrajina-rusko-dezinformacni-weby-monika-richter_2204130010_jgr

¹⁸⁷ Výzkum veřejného mínění k problematice dezinformací: Závěrečná zpráva z výzkumu. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. Sociologický ústav Akademie věd ČR, 6. 12. 2019 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/poskytnuti-informace-zaverecna-zprava-z-vyzkumu-verejneho-mineni-cvvm-k-problematice-dezinformaci.aspx>

¹⁸⁸ Demagog.cz bude fact-checkovat obsah na Facebooku. *Demagog* [online]. 27. 5. 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://demagog.cz/diskuze/demagog-cz-bude>

Dezinformační operace jsou rozsáhlou výzvou nejen pro Českou republiku, ale i pro Evropskou unii. Právě Evropská unie zajišťuje koordinovaný přístup k boji proti dezinformacím, který vyžaduje spolupráce ze strany členských států, specializovaných institucí, platforem sociálních médií, ale i samotných občanů. Evropské středisko pro monitorování digitálních médií (EDMO) funguje jako nezávislé centrum pro ověřovatele faktů, výzkumné pracovníky a další relevantní zúčastněné strany. Dá se nazvat jako spojkou mezi všemi zúčastněnými stranami na boji proti dezinformacím. EDMO mapuje evropské organizace zabývající se fact-checkingem a podílí se na koordinaci společné přeshraniční činnosti. EDMO disponuje 14 národními uzly, které pokrývají celé území Evropské unie.¹⁸⁹ Místopředsedkyně Evropské komise a komisařka pro hodnoty a transparentnost, Věra Jourová, uvedla, že *„zajištění transparentnosti, zvyšování povědomí a ověřování faktů patří k nejdůležitějším nástrojům, které máme k šíření dezinformací na internetu. Ujišťujeme se, že se tak děje efektivně a že výsledky jsou dostupné každému jednomu Evropanovi.“*¹⁹⁰ Ovšem dále podotýká, že preventivní kroky, je třeba sladit v souladu Kodexu zásad boje proti dezinformacím z roku 2022, kterému se více věnuji v kapitole Regulace. *„Nadále budeme stavět na odborných znalostech Evropského střediska pro monitorování digitálních médií v kontextu Kodexu dezinformací. To také posílí úsilí čelit ruské válečné propagandě v každé zemi EU a ve všech jazycích,“* uvádí Věra Jourová.¹⁹¹

Preventivní budování odolnosti a odpovědnosti společnosti a úsilí o budování důvěry je jedním z důležitých opatření, které se uplatňují v rámci boje proti dezinformacím. Posílením společenské odolnosti a odpovědnosti lze dosáhnout kvalitní strategickou a krizovou komunikací ze strany státu. Důvěra občanů v demokratické základy země, ve státní instituce a veřejné

¹⁸⁹ Tackling online disinformation: Shaping Europe's digital future. *European Commission: Digital Strategy* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/online-disinformation>

¹⁹⁰ EU anti-disinformation Hubs now extend to all EU countries: Shaping Europe's digital future. *European Commission: Digital Strategy* [online]. 1.12.2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/eu-anti-disinformation-hubs-now-extend-all-eu-countries>

¹⁹¹ EU anti-disinformation Hubs now extend to all EU countries: Shaping Europe's digital future. *European Commission: Digital Strategy* [online]. 1.12.2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/eu-anti-disinformation-hubs-now-extend-all-eu-countries>

politiky je zásadní pro boj proti dezinformacím. Ze statistik, které byly v práci uvedeny, vyplývá, že důvěra občanů ve státní instituce a politických mandátů je tradičně velmi nízká. Právě kvalitní strategická a krizová komunikace může pomoci zvýšit odolnost občanů České republiky proti dezinformacím.

Příkladem, proč je důvěra občanů ve stát zásadní, je Finsko. Finsko se popáté za sebou umístilo na 1. místě ze 41 evropských zemí v odolnosti vůči dezinformacím v průzkumu, který zveřejnil institut Open Society Institute.¹⁹² Úředníci tvrdí, že úspěch Finska není jen výsledkem jeho silného vzdělávacího systému včetně mediální gramotnosti, který je jedním z nejlepších na světě, ale také díky soustředěnému úsilí budování důvěry mezi obyvatelstvem a státem.¹⁹³ Právě na důvěře musí Česká republika zapracovat, jak uvádí analytička z centra Evropské hodnoty Veronika Krátká Špalková, „*důvěra v českou vládu se výrazně snížila především v souvislosti s covidovou pandemií a opatřeními proti šíření koronaviru.*“¹⁹⁴ Podle ní to byla právě chaotická komunikace, která její důvěru oslabila, a těchto příležitostí se chopili aktéři jednající ve prospěch zájmů Ruské federace. „*Cílem strategie ze strany Ruské federace je roztříštit informační prostor, vytvořit takovou informační mlhu. Je to strategie, ke které Rusko sahá vždycky, když se pro ně stane nějaká politicky citlivá událost,*“ připomíná analytička.¹⁹⁵

Investice do kvalitní žurnalistiky může pomoci čelit dezinformacím poskytováním přesných a vyvážených zpráv, které jsou založeny na faktech a ověřených zdrojích. Toho lze dosáhnout podporou nezávislých médií, financováním investigativní žurnalistiky a podporou mediální etiky a standardů.

¹⁹² How It Started, How It is Going: Media Literacy Index 2022. *Open Society Institute* [online]. Sofia: European Policies Initiative, 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://osis.bg/wp-content/uploads/2022/10/HowItStarted_MediaLiteracyIndex2022_ENG_.pdf

¹⁹³ GROSS, Jenny. How Finland Is Teaching a Generation to Spot Misinformation. *New York Times* [online]. 10.1.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2023/01/10/world/europe/finland-misinformation-classes.html>

¹⁹⁴ LUCKÝ, Jakub. Finští experti na dezinformace: Důvěra a vzdělání. Proto je Finsko tak odolné proti cizí propagandě. *Český rozhlas: Evropa plus* [online]. 3.4.2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/finsti-experti-na-dezinformace-duvera-a-vzdelani-proti-je-finsko-tak-odolne-8715064>

¹⁹⁵ LUCKÝ, Jakub. Finští experti na dezinformace: Důvěra a vzdělání. Proto je Finsko tak odolné proti cizí propagandě. *Český rozhlas: Evropa plus* [online]. 3.4.2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/finsti-experti-na-dezinformace-duvera-a-vzdelani-proti-je-finsko-tak-odolne-8715064>

10.2 Regulace

Podpora transparentnosti a odpovědnosti při vytváření a distribuci online obsahu může pomoci omezit šíření dezinformací. Platformy sociálních médií a další online prostory mohou zavádět opatření k ověření identity uživatelů, vyžadovat zveřejnění zdrojů financování a činit uživatele odpovědnými za šíření nepravdivých informací. K tomuto kroku přispěla Evropská unie prostřednictvím vytvoření *Akčního plánu proti dezinformacím* a *Kodexu zásad boje proti dezinformacím*. Kodex v oblasti dezinformací je prvním nástrojem svého druhu, jehož prostřednictvím se příslušní hráči v tomto odvětví dohodli na samoregulačních standardech pro boj proti dezinformacím. Kodex poprvé vyšel v platnost v roce 2018.¹⁹⁶

Jak vyplývá i z této diplomové práce, proces šíření dezinformací se každým rokem technologicky vyvíjí, a tak bylo potřeba zahájit revizi Kodexu. Dne 16. června 2022 se nový Kodex stal součástí širšího regulačního rámce v kombinaci s legislativou o transparentnosti, cílení politické reklamy a aktem o digitálních službách. Pro signatáře, kteří jsou velkými online platformami sociálních sítí, je cílem kodexu stát se zmírňujícím opatřením v rámci boje proti dezinformacím. Revize se promítla do oblastí jako je demonetizace – snížení finančních pobídek pro šířitele dezinformací, transparentnost politické reklamy – politika je nezbytná pro utváření veřejného života, ale politické příspěvky budou jasně označené, posílení monitoringu a zajišťování automatizovaných technik (falešné účty, roboti) a v neposlední řadě vznik *Centra transparentnosti*. Centrum bude přístupné všem občanům umožní snadný přehled o provádění opatření Kodexu, zajistí transparentnost a pravidelnou aktualizaci relevantních údajů.¹⁹⁷

Nařízení Evropského parlamentu a rady o jednotném trhu digitálních služeb neboli *Akt o digitálních službách* je součástí strategického boje Evropské unie proti dezinformacím. Dle slov Evropské unie dá Akt o digitálních službách lidem

¹⁹⁶ The 2022 Code of Practice on Disinformation: Shaping Europe's digital future. *European Commission: Digital Strategy* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>

¹⁹⁷ The 2022 Code of Practice on Disinformation: Shaping Europe's digital future. *European Commission: Digital Strategy* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>

větší kontrolu nad tím, co vidí v digitálním prostředí. Jinými slovy Akt se snaží o pozitivní formování digitální budoucnosti Evropy. Na základě implementace nařízení Evropského parlamentu do vnitrostátních předpisů se uživatelé internetu dozvědí více informací o tom, proč jim jsou doporučována určitá témata a budou mít možnost zvolit, zda chtějí být vystaveni personalizované reklamě. Personalizovaná reklama bude zakázána pro nezletilé a citlivá a osobní data jako sexuální orientace, náboženství nebo etnická příslušnost nebudou použita k cílení reklam. Nové nařízení by mělo také chránit uživatele před dezinformacemi. V rámci nových pravidel by se měla výrazně zlepšit rychlost odstraňování nelegálního obsahu a budou zavedena lepší pravidla na ochranu svobody projevu.¹⁹⁸

Boj proti dezinformacím na evropské úrovni se projevuje také v domácí rovině. Původní Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám Ministerstva vnitra, které vzniklo v roce 2017 na základě závěrů *Auditu národní bezpečnosti*, se změnilo. Od 1. července 2022 se od Centra oddělila agenda terorismu a Centrum se tak nyní zaměřuje výhradně na hybridní hrozby v rámci vnitřní bezpečnosti.¹⁹⁹ Dalším novým prvkem ve strategickém řízení dezinformací je post nového vládního zmocněnce pro oblast médií a dezinformací, kterým se stal Michal Klíma. Vláda rozhodla o vytvoření této funkce v reakci na eskalující vlnu dezinformací v ČR, kterou šíří především Rusko, a oslabuje její demokratické instituce a mezinárodní postavení. Zmocněnec má postavení jakožto poradní orgán vlády a koordinuje boj proti dezinformacím na vládní úrovni. Mimo jiné Úřadu vlády také pomůže se strategickou komunikací.²⁰⁰

Hojně diskutovaný *Akční plán pro čelení dezinformacím*, který zpracoval Úřad vlády ve spolupráci s Vládním zmocněncem pro oblast médií a dezinformací, Centrem proti hybridním hrozbám a oddělením strategické

¹⁹⁸ Akt o digitálních trzích a akt o digitálních službách: Co jsou zač? *Evropský parlament: Zpravodajství* [online]. 14.12.2021 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20211209STO19124/akt-o-digitalnich-trzich-a-akt-o-digitalnich-sluzbach-co-jsou-zac>

¹⁹⁹ FAQ. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/specialni-dokumenty-faq.aspx>

²⁰⁰ Novým vládním zmocněncem pro oblast médií a dezinformací se stal Michal Klíma. *Vláda České republiky* [online]. 24. 3. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/novym-vladnim-zmocnencem-pro-oblast-medii-a-dezinformaci-se-stal-michal-klima-195260/>

komunikace, je součástí národního boje proti dezinformacím. Plán vychází z Analýzy připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně, kterou zpracovalo Ministerstvo vnitra v součinnosti s Ministerstvem obrany a Ministerstvem spravedlnosti.²⁰¹ Plán je prozatím neveřejný, což Michal Klíma vysvětluje jako legitimní součást procesu, dokud Plán nebude zcela projednaný a schválený.²⁰² Avšak pracovní verze dokumentu unikla do veřejnosti, kde vzbudila řadu otázek souvisejících se svobodou slova a cenzurou.²⁰³ Plán se zabývá řadou otázek od novelizace trestního zákoníku, kvůli ukotvení trestného činu úmyslného a záměrného šíření škodlivých informací, přes určující podmínky, za kterých mohou být zablokované konspirační stránky na internetu, po finanční podporu neziskových organizací a nezávislých médií, kteří se spolupodílejí na prevenci šíření dezinformací.²⁰⁴

Určitou formu regulatorního přístupu podporují i další odborníci. Monika Richter, expertka na dezinformace, prosazuje regulaci ve formě vylepšení podmínek a struktur digitálního informačního prostředí. Tzn. prosazuje přístup založený na maximální ochraně svobody slova, ale nikoliv svobody dosahu slov.²⁰⁵ Vládní zmocněnkyně pro lidská práva Klára Šimáčková Laurenčíková uvedla, že přestože je podle ní stále zásadní vést boj proti dezinformacím prostřednictvím prevence, určitou formu regulace, za přesně stanovených podmínek v kritických případech ohrožující národní bezpečnost nebo veřejné

²⁰¹ Vláda tají plán proti dezinformacím. ‚Podíleli se na něm odborníci,‘ tvrdí, jejich jména ale nezná. *IROZHLAS* [online]. Praha, 19.1.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-plan-vlada-klima-vnitro-chh-cthh_2301191230_cib

²⁰² GAVRINĚV, Vojtěch. Šéf boje s dezinformacemi popisuje utajovaný vládní plán. *Seznam Zprávy* [online]. 5.2.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-sef-boje-s-dezinformacemi-popisuje-utajovany-plan-penize-dostanou-i-media-225117>

²⁰³ Vláda tají plán proti dezinformacím. ‚Podíleli se na něm odborníci,‘ tvrdí, jejich jména ale nezná. *IROZHLAS* [online]. Praha, 19.1.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-plan-vlada-klima-vnitro-chh-cthh_2301191230_cib

²⁰⁴ Vláda tají plán proti dezinformacím. ‚Podíleli se na něm odborníci,‘ tvrdí, jejich jména ale nezná. *IROZHLAS* [online]. Praha, 19.1.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-plan-vlada-klima-vnitro-chh-cthh_2301191230_cib

²⁰⁵ Mediální výchovou proti dezinformacím? Pomůže spíš intelektuální pokora a regulace sítí, míní expertka. *IROZHLAS: Dvacet minut RadioŽurnálu* [online]. Praha, 13. 4. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-medialni-vychova-ukrajina-rusko-dezinformacni-weby-monika-richter_2204130010_jgr

zdraví, je třeba přijmout.²⁰⁶ Michal Klíma ujišťuje, že v případě přípravy legislativy ohledně možnosti blokáce dezinformačních webů, se to týká skutečně jenom v situaci zásadního ohrožení národní bezpečnosti.²⁰⁷

10.3 Problematika svobody slova

Svoboda projevu je základním lidským právem, které je zakotveno v článku č. 19 *Všeobecné deklarace lidských práv*,²⁰⁸ v článku č. 10 *Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*²⁰⁹ a v článku č. 17 *Listiny základních práv a svobod*.²¹⁰ Je základním kamenem demokracie a zásadním nástrojem pro podporu otevřené diskuse, transparentnosti a odpovědnosti ve společnosti.

Otázka dezinformací však představuje významnou výzvu pro výkon tohoto práva a může podkopat samotné zásady, které se snaží chránit, jelikož dezinformace deformují veřejné debaty. Dezinformace narušují důvěru v média a další zdroje informací, což může mít mrazivý dopad na svobodu projevu. Pokud lidé nedůvěřují informacím, které dostávají, je méně pravděpodobné, že se zapojí do veřejné debaty nebo vyjadřují své názory, protože se obávají, že budou uvedeni v omyl, zdiskreditováni nebo zesměšněni. To může vést k zúžení veřejného diskurzu a méně živé demokratické kultuře. Dezinformace mohou deformují veřejnou diskusi tím, že propagují nepravdivé nebo zavádějící narativy, které přehluší přesné informace a analýzy. To může vytvořit zkreslený pohled na realitu a ztížit lidem činit informovaná rozhodnutí nebo se účinně zapojit

²⁰⁶ Dezinformace nejvíce zasahují děti a seniory, situace během prezidentské kampaně je alarmující, říká vládní zmocněnkyně pro lidská práva. *Můj Rozhlas: Dvacet minut Radiožurnálu* [online]. 19.1.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.mujrozhlas.cz/dvacet-minut-radiozurnalu/dezinformace-nejvice-zasahuji-deti-seniory-situace-behem-prezidentske>

²⁰⁷ GAVRINĚV, Vojtěch. Šéf boje s dezinformacemi popisuje utajovaný vládní plán. *Seznam Zprávy* [online]. 5.2.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-sef-boje-s-dezinformacemi-popisuje-utajovany-plan-penize-dostanou-i-media-225117>

²⁰⁸ Všeobecná deklarace lidských práv. *United Nations: Human rights* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/czc.pdf

²⁰⁹ Evropská úmluva o ochraně lidských práv. *European Court of Human Rights: Council of Europe* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf

²¹⁰ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. In: Sbíрка zákonů České republiky. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=2&r=1993>. ISSN 2336-517X.

do veřejného života. Dezinformace mohou být také použity k šíření nenávistných projevů nebo podněcování násilí, které může ohrozit veřejnou bezpečnost. Příkladem jsou demonstrace organizované Ladislavem Vrabelem a dalšími osobami, které zneužívají strachu a nejistoty panující v české společnosti. Centrum proti hybridním hrozbám uvádí, že existují vazby mezi těmito pořadateli a mezinárodní antisystémovou iniciativou *Reignite World Freedom*.²¹¹ Pořadatelé se k tomuto hnutí otevřeně hlásí. Skupina *Reignite World Freedom* vznikla jako odporové hnutí proti pandemii Covid-19, později však převzala témata protizápadní.²¹²

S řízenou regulací dezinformací v digitálním prostředí nesporně souvisí problematika svobody slova. Jak je již uvedeno v celé kapitole Boj proti dezinformacím, výkonní a zákonodární představitelé Evropské unie a České republiky vnímají regulaci ve smyslu snížení dosahu, nikoliv omezení svobody projevu a slova. Toto vnímání se zdá být legitimní v porovnání s Listinou základních práv a svobod. Ta uvádí, že „svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny. Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Cenzura je nepřijatelná.“²¹³ Ovšem ve stejném článku Listina základních práv a svobod konstatuje, že tato práva lze za určitých okolností omezit.²¹⁴ Tyto limity mají v sobě zabudovaná většina lidských práv a svobod. „Státy a zejména ty evropské jsou založeny na tom, že svoboda slova není bezbřehá,“ uvádí právník Michal Bartoň.²¹⁵ Listina základních práv a svobod vymezuje skutečnost,

²¹¹ *Reignite World Freedom* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://reignitefreedom.com/about-us/>

²¹² Kvazi-mediální reflexe demonstrace ze dne 3. září 2022. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/kvazi-medialni-reflexe-demonstrace-ze-dne-3-zari-2022.aspx>

²¹³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. In: Sbíрка zákonů České republiky. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=2&r=1993>. ISSN 2336-517X.

²¹⁴ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. In: Sbíрка zákonů České republiky. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=2&r=1993>. ISSN 2336-517X.

²¹⁵ Kam až sahá svoboda slova? ‚Hrana je zákon a jeho výklad,‘ vysvětluje odborník Bartoň. *I Rozhlas* [online]. 17.4.2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/svoboda-slova-hranice-projev-socialni-site-realita_2204190700_pik

že v případě „jde-li o opatření, která jsou nezbytná pro ochranu osob, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti,“ je možné právo svobody projevu omezit zákonem. Omezení základního lidského práva však musí být řádně zdůvodněno a takový projev by měl nastat až jako krajní možnost.²¹⁶

Blokace několika dezinformačních webů ze strany CZ.NIC na žádost Národního centra kybernetických operací při Vojenském zpravodajství ministerstva obrany jako bezprostřední reakce na ruský útok na Ukrajinu²¹⁷ si našlo u veřejnosti podporu, ale i obavy. Dle průzkumu společnosti STEM, s podobným opatřením, tedy že stát omezí nebo znemožní působení médií šířící dezinformace, souhlasí celkem přes 70 % respondentů.²¹⁸ Avšak instituce, které s tímto krokem nesouhlasily a považovaly jej za protizákonný, podaly žalobu. „*Blokace webů ze strany veřejné moci bez zákonného podkladu by byla významným zásahem do základních práv, a to i pokud by si stát faktickou blokací vynutil na soukromoprávních subjektech. K tomu ale v posuzované věci ani náznakem nedošlo, neboť žalovaný (tj. Ministerstvo obrany) weby nezablokoval ani to nikomu nepřikázal, pouze o to požádal dle přímých důkazů,*“ uzavřeli soudci.²¹⁹

Ačkoli právo na svobodu projevu musí být chráněno, je důležité brát v potaz škody, které mohou dezinformace způsobit, a podniknout kroky k zabránění jejich šíření. To vyžaduje společné úsilí všech zúčastněných stran, včetně vlád, sdělovacích prostředků a občanské společnosti, s cílem podporovat odpovědné používání informací a bojovat proti šíření nepravdivých a zavádějících informací.

²¹⁶ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. In: Sbírká zákonů České republiky. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=2&r=1993>. ISSN 2336-517X.

²¹⁷ ČTK. Žádost o blokaci dezinformačních webů nebyla nezákonná, rozhodl soud. *Novinky* [online]. 24. 1. 2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/internet-a-pc-zadost-o-blokaci-dezinformacnich-webu-nebyla-nezakonna-rozhodl-soud-40420824>

²¹⁸ Ruská agrese proti Ukrajině: Analýza nálad české veřejnosti. *STEM* [online]. 19. 4. 2022 [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2022/04/STEM_Ruska_agrese_proti_Ukrajine_analyza_nalad_ceske_verejnosti_VER.pdf

²¹⁹ ČTK. Žádost o blokaci dezinformačních webů nebyla nezákonná, rozhodl soud. *Novinky* [online]. 24. 1. 2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/internet-a-pc-zadost-o-blokaci-dezinformacnich-webu-nebyla-nezakonna-rozhodl-soud-40420824>

11. SWOT analýza ČR v oblasti boji proti dezinformacím

Jakožto analytický nástroj pro tuto práci jsem zvolila SWOT analýzu. Je součástí strategického (dlouhodobého) plánování a patří k základním metodám strategické analýzy, protože propojuje poznatky z více oblastí a umožňuje zvážit různé možnosti dalšího rozvoje. Jelikož boj s dezinformacemi je především součástí strategického plánování, je třeba tento fenomén zanalyzovat z dlouhodobého hlediska, abychom se seznámili s možnými budoucími trendy.

SWOT analýza se používá jako kvalitativní nástroj k analýze silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb konkrétní organizace nebo činnosti. Kvalitativní výzkum zahrnuje sběr numerických i nenumerných dat, avšak vyhodnocení není kvantitativní. SWOT analýza jako kvalitativní nástroj může poskytnout podrobné porozumění zkoumaného subjektu nebo činnosti. Pomáhá identifikovat oblasti zlepšení a poskytnout náhled na potenciální hrozby a příležitosti, kterým může subjekt čelit. SWOT analýza navíc poskytuje základ pro strategické plánování, rozhodování a řešení problémů,²²⁰ což je příznačné i pro potřeby řešení této diplomové práce.

11.1 Charakteristika a metodologie

SWOT analýza je osvědčeným nástrojem pro analýzu faktorů ovlivňujících daný subjekt nebo jeho činnost. SWOT analýza poskytuje přehledné a stručné informace o faktorech ovlivňujících daný subjekt, a je rozdělena na interní a externí faktory. Interní faktory jsou dále členěny na silné a slabé stránky, zatímco externí faktory jsou rozděleny na příležitosti a hrozby. Interní faktory jsou poměrně ovlivnitelné, protože probíhají uvnitř daného subjektu, zatímco externí faktory probíhají vně a nelze je přímo ovlivnit.²²¹

SWOT analýza má široké využití a lze ji využít i pro potřeby této diplomové práce – zhodnocení stavu České republiky v oblasti dezinformací a na základě zjištěných skutečností uvedení budoucích trendů i hrozeb pro boj proti dezinformacím v České republice. SWOT analýza byla sestavována

²²⁰ SEDLÁČKOVÁ, Helena a Karel BUCHTA. In: *Strategická analýza*. 2. doplněné vydání. C. H. Beck, 2006, s. 90-92. ISBN 8071793671.

²²¹ SWOT Analysis. *Research methodology* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://research-methodology.net/theory/strategy/swot-analysis/>

z faktických údajů pocházejících z této práce a ze dvou výzkumů veřejného mínění. Výzkumy prováděly renomované společnosti IPSOS a STEM na relevantním vzorku respondentů.

Metodika se skládá ze čtyř kroků, a to je identifikace silných a slabých stránek subjektu a plynoucí příležitosti a hrozby pro daný subjekt.²²²

Prvním krokem je identifikovat silné stránky úsilí České republiky, jak na úrovni státu, tak samotných občanů, v boji proti dezinformacím. Tyto silné stránky jsou žádoucím stavem, který by subjekt měl nadále udržovat a rozvíjet.

Druhým krokem je identifikace slabých stránek snah České republiky bojovat proti dezinformacím. Slabé stránky jsou faktory, ve kterých subjekt není příliš silný a má tam nedostatky a mezery. Identifikace těchto slabých stránek pomáhá zaměřit se na ně a pokusit se je eliminovat.

Třetím krokem je identifikace příležitostí, které má Česká republika k dispozici v boji proti dezinformacím. Příležitosti jsou možnosti, které subjekt analýzy může využít a které se v budoucnu mohou stát silnými stránkami. Právě příležitosti mohou daný subjekt nejvíce posunout.

Čtvrtým krokem je identifikace hrozeb, kterým čelí úsilí České republiky v boji proti dezinformacím. Hrozby v rámci SWOT analýzy představují stav, který je nežádoucí a hrozí potenciální riziko, že nastanou. Je důležité tyto hrozby identifikovat, aby bylo možné jim předcházet a strategii přizpůsobit tak, aby byly maximálně eliminovány. Pokud se však nežádoucí stav stane skutečností, subjekt by měl mít připravená protipatření, které minimalizují dopady hrozby.

Lze využít numerické skórovací systémy k seřazení nebo hodnocení každého faktoru SWOT na základě jeho důležitosti nebo dopadu. To může pomoci kvantifikovat relativní důležitost každého faktoru a stanovit priority oblastí pro zlepšení. Avšak tento postup s sebou nese riziko subjektivního ovlivnění výsledků,²²³ které je v případě problematiky dezinformací nežádoucí

²²² SEDLÁČKOVÁ, Helena a Karel BUCHTA. In: *Strategická analýza*. 2. doplněné vydání. C. H. Beck, 2006, s. 90-92. ISBN 8071793671.

²²³ SWOT Analysis. *Research methodology* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://research-methodology.net/theory/strategy/swot-analysis/>

a nevhodné. Z tohoto důvodu je využit kvalitativní postup SWOT analýzy, který je doplněn o statistické údaje vycházejících z renomovaných průzkumů.

11.2 Identifikace faktorů

Interní faktory	(S) Silné stránky
	Vnímání problému dezinformací ze strany občanů (86 %)
	Zvyšuje se povědomí a vzdělání o dezinformacích
	Vzrostla podpora členství v EU a NATO
	Dezinformace prozatím nepřesvědčí nadpoloviční část obyvatelstva
	Obecný souhlas s regulací v rámci boje proti dezinformacím
	Vnímání dezinformací jako hrozbu pro bezpečnost ČR (76 %)
	(W) Slabé stránky
	Pouze zlomek si uvědomuje sílu a nebezpečnost dezinformací (27 %)
	Vinu státních aktérů si připouští necelá polovina (41 %)
	Nedostatečná informovanost, co pojem dezinformace znamená
	Dlouhodobě chaotická komunikace ze strany státu
	Nedůvěra ve státní instituce a tradiční média
	Apatie a nezájem o veřejné dění
Důsledky informační společnosti	
Pocit akutního ohrožení v souvislosti s válkou na Ukrajině ekonomickou krizí	
Externí faktory	(O) Příležitosti
	Rozvoj digitální forenzní analýzy
	Rozvoj mediální gramotnosti, nezávislé žurnalistiky a fact-checkingu
	Větší participace a angažovanost v EU a NATO
	Nastavení ucelené komunikační strategie ze strany státu
	Větší spolupráce s nevládními a neziskovými organizacemi
	(T) Hrozby
	Zneužití deepfake audiovizuální informace
	Hluboká destabilizace a polarizace české společnosti
	Prohlubování české mediální šedé zóny
Důsledky sankcí na Rusko na veřejné mínění v ČR – energetická bezpečnost, zdražování, životní úroveň	

Tab.11.1 SWOT analýza ČR v oblasti boji proti dezinformacím

Copyright: autorka práce

11.3 Vyhodnocení analýzy

Současný vliv dezinformací na veřejné mínění v ČR není nikterak dramatický, jak se na první pohled může jevit. Avšak stále je třeba brát v potaz skutečnost, že ze SWOT analýzy vyplývají ve větší míře slabé stránky a z nich plynoucí hrozby, nežli silné stránky a vznikající příležitosti.

Situace aktuálně nenabírá na mimořádnosti. Vzdělanější část obyvatel se začíná v problematice orientovat. Lidé si uvědomují riziko dezinformací. Nicméně **je důležité situaci nepodceňovat** – stále je mezi obyvatelstvem **velká skupina dezorientovaných lidí**, kteří nedokáží pracovat s věrohodností informací. Jedná se o 24 % - 30 % obyvatelstva. K této cílové skupině je potřeba najít takzvané komunikační kanály a nástroje, aby porozuměli této hrozbě.

Je zapotřebí rychlého jednání a využít silných stránek a vyplývajících příležitostí k udržení jakési stability na dezinformační scéně. **Z výzkumů je patrné, že se trend otevřenosti vůči boji proti dezinformacím rychle zvrátí.** Budou přibývat ekonomické důsledky ruské agrese; zdražování, energetická bezpečnost a strach o životní úroveň. Hrozí, že lidé budou chtít hledat „pravdu“ jinde a nacházet způsoby, jak si přilepšit, a to jakýmkoliv způsobem. Budou vyžadovat rychlá řešení pro jejich zoufalou situaci – příkladem mohou být větší demonstrace za demisi vlády nebo odebrání plynu z Ruska s cílem snížit své životní náklady. Dále hrozí vznik apatie u větší části společnosti a v této fázi by tak byla osvěta v oblasti dezinformací bezpředmětná. Dalším neopomenutelným faktorem je nebezpečné prohlubování dezinformací na úroveň audiovizuálních manipulací. Z výzkumu jasně vyplývá, že lidé jsou náchylnější k uvěření dezinformací, kde se nachází i fotografie nebo video. Hrozbu prohlubují nová deepfake videa, která dokážou zaměnit tvář i hlas za někoho jiného, přičemž odhalení je mnohdy možné pouze na základě datové forenzní analýzy.

Jestliže stát chce zaujmout bojový postoj vůči manipulativním a zavádějícím tvrzením, které prokazatelně ovlivňují bezpečnost státu, **musí jednat okamžitě.** Pokud veřejnost žije ve strachu a obavách, pak je mnohem snadnější narušit

jejich důvěru ve svůj vlastní stát, respektive demokratickou vládu státu, a destabilizovat celou společnost.

Příležitosti je třeba přeměnit v silné stránky státu a obyvatelstva. Rozvoj digitální forenzní analýzy lze aplikovat poměrně rychle. IT prostředky se dají využít nejen v rámci odhalování deepfake videí, ale také pro boj proti dezinformacím. Česko je centrem IT inovací a stát by měl využívat svých odborníků. Příkladem je student z fakulty informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické, autor nové aplikace, která může pomáhat nejen novinářům v boji proti dezinformacím. Umělá inteligence nebude sama rozhodovat, co je a co není dezinformace. Bude sdružovat různá tvrzení, která jsou si podobná a zároveň by měla uživatele nasměrovat k odborným názorům. Prostřednictvím chytrého systému může aplikace doporučit vědecké články, aby si uživatel mohl dohledat nějaké úseky v odborné literatuře pro potřeby vědecké argumentace.²²⁴

Další příležitostí, kterou by stát měl přetavit ve svou silnou stránku, je nastavení ucelené komunikační strategie. Dobrá a komplexní komunikační strategie může přispět ke zvýšení důvěryhodnosti ve stát hned několika způsoby. Pomůže vybudovat důvěru mezi státem a občany poskytováním jasných a přesných informací o vládní politice, rozhodnutích a činnostech. Dobrá komunikační strategie se také dokáže potýkat s řešením obav občanů a poskytne ujištění, že stát pracuje v jejich nejlepším zájmu. Dále je třeba podpořit dialog mezi státem a občany. Právě komplexní komunikační strategie pomůže vytvořit pocit spolupráce a sdílené odpovědnosti, což může posílit vnímání státu jako partnera v demokratických procesech spíše než jako autoritu, které je třeba nedůvěřovat. A v neposlední řadě dobrá komunikační strategie je nezbytná pro efektivní krizové řízení. Během krize může jasná a včasná komunikace pomoci uklidnit občany, poskytnout informace a zvládnout očekávání veřejnosti. Jestliže stát vloží energii a úsilí do vytvoření strategické komunikace, může se mu to pozitivně vrátit v budoucnosti, kdyby potenciálně nestala některá z hrozeb uvedených ve SWOT analýze. Budováním důvěry, řešením problémů,

²²⁴ Sekundy namísto hodin. Umělá inteligence pomůže v boji s dezinformacemi, vytvoří podklady pro novináře. *IROZHLAS* [online]. Praha, 12. 2. 2023 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/technologie/umela-inteligence-dezinformace-aplikace-studenta-vysoka-skola-ekonomicka_2302121030_gen

podporou dialogu a efektivním krizovým řízením může stát posílit svou pověst spolehlivého a důvěryhodného partnera v demokratických procesech.

Není nepřiměřené tvrdit, že se teď každý den účastníme intenzivních informačních a psychologických operací a je třeba urychleně jednat, než se celkem pozitivní trend otevřenosti veřejnosti vůči boji proti dezinformacím zvrátí.

Závěr

Tato diplomová práce kladla za cíl prozkoumat, do jaké míry Rusko ovlivňuje veřejné mínění v České republice v rámci své zahraničněpolitické strategie. Prostřednictvím komplexního diskurzu dezinformací v Rusku a sociální nejistoty v západních zemích, které Rusko využívá ve svůj prospěch, tato práce osvětlila způsoby, kterými se Rusko snaží formovat veřejné mínění v České republice.

Výsledky této práce naznačují, že Rusko používá mnohostranný přístup k ovlivňování veřejného mínění v České republice. Tento přístup zahrnuje šíření propagandy a dezinformací prostřednictvím různých kanálů, jako jsou státem podporovaná média a platformy sociálních sítí, využívání kybernetických útoků k získání přístupu k citlivým informacím, narušení komunikačních kanálů a udržování vlivu prostřednictvím partnerství s různými aktéry v České republice.

Hypotéza č. 1 je relevantní, protože v práci bylo uvedeno mnoho příkladů ruského ovlivňování veřejného mínění v ČR pomocí dezinformačních kampaní, což bylo potvrzeno i zprávami českých zpravodajských služeb a mezinárodních organizací. Hypotéza č. 2 je taktéž relevantní, protože Ruská federace již dlouhodobě uplatňuje politiku dezinformací a manipulace v zahraniční politice, viz kapitola *Ruské strategie formování veřejného mínění*. Platnost hypotézy potvrzují i typické proruské narativy, které se snaží podkopat vliv těchto institucí. Potvrzení hypotézy č. 3 je zásadní, jelikož česká společnost disponuje mnoha faktory, které by mohly zvyšovat citlivost na ruskou propagandu, jako jsou historické zkušenosti s Ruskem, kulturní a jazykové vazby, a také současné politické a ekonomické vztahy. Právě uvědomění si skutečností z hypotézy č. 3 je klíčové pro uchopení relevantní a efektivní strategie boji proti dezinformacím. Hypotéza č. 4 se taktéž potvrdila jako relevantní. Pokud by veřejnost byla apatická a nebyla ochotna získávat nové informace a rozvíjet své kritické myšlení, pak by tyto schopnosti nebyly účinnými stavebními kameny v boji proti dezinformacím. Proto je třeba aktivně podporovat vzdělávání a zapojení veřejnosti, aby byla schopna rozpoznat a odhalit dezinformace a bránit se manipulaci. Jak již bylo uvedeno v této práci, weaponizace historie je neoddelitelná součást dezinformací. Měl by být kladen větší důraz na výuku moderních dějin na gymnáziích, základních a středních školách.

Jednou z klíčových výzev, kterým Česká republika čelí, je nedostatečné povědomí jejich občanů o tom, do jaké míry se Rusko snaží utvářet jejich názory. Částečně je to způsobeno tím, že vliv Ruska je často nenápadný a obtížně zjistitelný, a částečně nedostatkem účinných protiopatření ze strany české vlády a občanské společnosti. Proto je klíčové, aby Česká republika přijala proaktivní opatření k ochraně svých občanů před nejen ruskými dezinformacemi a propagandou. To zahrnuje investice do programů zaměřených na mediální gramotnost s cílem vzdělávat občany o rizicích falešných zpráv a dezinformací, posílení kybernetických bezpečnostních opatření na ochranu před kybernetickými útoky a vypracování komplexní strategie proti ruské propagandě a dezinformacím.

Kromě toho je nezbytné, aby Česká republika úzce spolupracovala se svými partnery z Evropské unie a NATO na koordinaci úsilí čelit ruskému vlivu. Společnou prací mohou tyto země vytvořit jednotnější frontu proti ruské propagandě a dezinformacím a snížit riziko politické destabilizace a bezpečnostních hrozeb v regionu.

Je třeba zmínit, že svou zranitelnost vůči ruskému vlivu jsme si zčásti způsobili sami. Je to pocit apatie a odpoutanosti vůči veřejným událostem, který v posledních letech stále více převládá. Neustálý přívál informací v kombinaci s rychlým a náročným charakterem moderního života vyústil v pocit únavy a vyhoření, který mnohé občany odpoutal od politických a sociálních problémů. Proces radikalizace v české společnosti navíc vytvořil prostředí, ve kterém může Rusko zneužít zranitelnosti ve svůj prospěch. Zesilováním extremistických názorů a prosazováním rozdělovajících narativů Rusko zasívá neshody a ohrožuje stabilitu demokratických institucí.

Proto je nezbytné, aby se stát těmito základními problémy zabýval, chce-li účinně čelit ruskému vlivu. Pochopením strategií uplatňovaných Ruskem může Česká republika podniknout kroky k ochraně svých občanů a chránit svou demokracii před vnějšími zásahy. Proaktivními kroky k řešení těchto základních zranitelností mohou západní společnosti vytvořit odolnější a informovanější veřejnost, která je lépe vybavena k tomu, aby odolávala vlivu ruské propagandy a dezinformací. Přispěje to nejen k ochraně demokracie

a ochraně před vnějšími hrozbami, ale také podpoří silnější a angažovanější občanskou společnost, která je lépe vybavena k řešení výzev 21. století.

Seznam použité literatury

Monografie a učebnice

- [1.] ANDREW, Christopher a Vasili MITROKHIN. In: *The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe and the West*. England: Penguin, 2018, s. 1040. ISBN 978-0141989488.
- [2.] BAILEY, Olga Guedes, Bart CAMMAERTS a Nico CARPENTIER. In: *Understanding Alternative Media*. England: Open University Press, 2007, s. 216. ISBN 978-0-335-22210-0.
- [3.] BITTMAN, Ladislav. In: *Mezinárodní dezinformace: Černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta, 2000, s. 360. ISBN 80-204-0843-6.
- [4.] BOROZNA, Angela. *The Sources of Russian Foreign Policy Assertiveness*. Palgrave Macmillan, 2022, s. 294. ISBN 978-3030835897.
- [5.] CADIER, David a Margot LIGHT. *Russia's Foreign Policy: Ideas, Domestic Politics and External Relations*. New York: Palgrave MacMillan, 2015, s. 245. ISBN 978-0230-24115-2.
- [6.] DANICS, Štefan a kol. In: *Radikalizace – formy, modely a bezpečnostní aspekty*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022, s. 242. ISBN 978-80-7251-539-4.
- [7.] DESHPANDE, Vikrant. *Hybrid Warfare: The Changing Character of Conflict*. In: *Institute for Defence Studies & Analyses*. Raj Publication, 2018, s. 206. ISBN 978-9386618351.
- [8.] DONALDSON, Robert H. a Vidya NADKARNI. *The foreign policy of Russia: Changing systems, enduring interests*. 6th ed. New York: Taylor & Francis, 2019, s. 479. ISBN 978-1-138-32678-1.
- [9.] DUFFACK, J. J. In: *Dr. Joseph Goebbels: Poznání a propaganda*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 120. ISBN 978-80-206-1009-6.
- [10.] FTOREK, Jozef B. In: *Manipulace a propaganda: na pozadí současné informační války*. Praha: Grada, 2017, s. 200. ISBN 978-80-271-0605-9.

- [11.] GILES, Keir a R. Evan ELLIS. In: *The Rise of Russia - Turning Point for Russian Foreign Policy & The Change of Strategy: Strategic Studies Institute*. Madison & Adams Press, 2017, s. 233. ISBN 978-80-268-7962-6.
- [12.] HUCKER, Daniel. *Public Opinion and Twentieth-Century Diplomacy: A Global Perspective*. Bloomsbury Academic, 2022. s. 233. ISBN 978-1472522825
- [13.] LEICHTOVA, Magda. *Misunderstanding Russia: Russian Foreign Policy and the West*. England: Ashgate Publishing, 2014, s. 168. ISBN 78-1-4724-1789-3.
- [14.] MITROKHIN, Vasili. *KGB Lexicon: The Soviet Intelligence Officers Handbook*. England: Routledge, 2002, s. 480. ISBN 978-0714652573.
- [15.] SEDLÁČKOVÁ, Helena a Karel BUCHTA. In: *Strategická analýza*. 2. doplněné vydání. C. H. Beck, 2006, s. 121. ISBN 8071793671.
- [16.] VEPRINTSEV, V.B., A.V. MANOILO, A.I. PETRENKO a D.B. FROLOV. In: *Operace informační a psychologické války: encyklopedický slovník*. Moskva: Hotline – Telecom, 2023, s. 495. ISBN 978-5-9912-0173-5.
- [17.] WHITE, Stephen. *Media, Culture and Society in Putin's Russia: Studies in Central and Eastern Europe*. Palgrave Macmillan, 2008. s. 261. ISBN 978-0-230-52485-9.

Zákonná úprava, strategické dokumenty a stanoviska

- [1.] Akt o digitálních trzích a akt o digitálních službách: Co jsou zač? *Evropský parlament: Zpravodajství* [online]. 14.12.2021 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z:
<https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20211209STO19124/akt-o-digitalnich-trzich-a-akt-o-digitalnich-sluzbach-co-jsou-zac>
- [2.] Doctrine of Information Security of the Russian Federation. *Соем Безопасности Российской Федерации* [online]. 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: http://www.scrf.gov.ru/security/information/DIB_eng/

- [3.] EU anti-disinformation Hubs now extend to all EU countries: Shaping Europe's digital future. *European Commission: Digital Strategy* [online]. 1.12.2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/eu-anti-disinformation-hubs-now-extend-all-eu-countries>
- [4.] Evropská úmluva o ochraně lidských práv. *European Court of Human Rights: Council of Europe* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf
- [5.] Foreign Policy Concept of the Russian Federation. *Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation* [online]. Russia, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1538901/
- [6.] Hrozby a zranitelnosti. *NÚKIB* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.nukib.cz/cs/infoservis/hrozby/>
- [7.] Maďarsko již nelze považovat za plnohodnotnou demokracii: Tisková zpráva. *Evropský parlament: Zpravodajství* [online]. 15.9.2022 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20220909IPR40137/evropsky-parlament-madarsko-jiz-nelze-povazovat-za-plnohodnotnou-demokracii>
- [8.] Novým vládním zmocněncem pro oblast médií a dezinformací se stal Michal Klíma. *Vláda České republiky* [online]. 24. 3. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/novym-vladnim-zmocnencem-pro-oblast-medii-a-dezinformaci-se-stal-michal-klima-195260/>
- [9.] *Pillars of Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem: GEC Special Report* [online]. U.S. DEPARTMENT of STATE, 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/08/Pillars-of-Russia%E2%80%99s-Disinformation-and-Propaganda-Ecosystem_08-04-20.pdf
- [10.] RUSSIAN ACTIVE MEASURES CAMPAIGNS AND INTERFERENCE IN THE 2016 U.S. ELECTION: Report. *Select Committee on Intelligence United States Senate* [online]. [cit. 2023-02-21].

- Dostupné z:
https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/documents/Report_Volume2.pdf
- [11.] Russian military presence in the Eastern Partnership Countries. European Parliament [online]. 2016 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z:
https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/108547/Russia%20military%20in%20EaP_Workshop.pdf
- [12.] Tackling online disinformation: Shaping Europe's digital future. *European Commission: Digital Strategy* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/online-disinformation>
- [13.] The 2022 Code of Practice on Disinformation: Shaping Europe's digital future. *European Commission: Digital Strategy* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>
- [14.] UN General Assembly calls for immediate end to war in Ukraine. *United Nations* [online]. 23.2.2023 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2023/02/1133847>
- [15.] Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. In: Sběrka zákonů České republiky. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=2&r=1993>. ISSN 2336-517X.
- [16.] Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 8.10. – 9.10.2021. *Volby* [online]. Český statistický úřad, 2021 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2021/ps2?xjazyk=CZ>
- [17.] Všeobecná deklaráce lidských práv. *United Nations: Human rights* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/czc.pdf

- [18.] Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2019. *Bezpečnostní informační služba* [online]. 10.11.2020 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocni-zpravy/vyrocni-zprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2019-c665e2a7.html>
- [19.] Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2021. *Bezpečnostní informační služba* [online]. 17.10.2022 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocni-zpravy/vyrocni-zprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2021-e1718a7b.html>
- [20.] Zpráva o právním státu 2020: Kapitola o stavu právního státu v Česku. *EUR-Lex: Evropská komise* [online]. Brusel, 30.9.2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-CS/TXT/?uri=CELEX%3A52020SC0302>
- [21.] Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 г. № 400: О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации. *Kremlin* [online]. 2021 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046>
- [22.] Военная доктрина Российской Федерации. *Совет Безопасности Российской Федерации* [online]. 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <http://www.scrf.gov.ru/security/military/document129/>

Výkladové slovníky

- [1.] Deepfake. *Cambridge dictionary* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/deepfake>
- [2.] Fake news. *Oxford English Dictionary* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www-oed-com.ezproxy.techlib.cz/view/Entry/67776?redirectedFrom=fake+news#eid1264306660>
- [3.] Konspirační teorie: Slovník. *Info more* [online]. Fakulta sociálních věd UK, Institut biostatistiky a analýz LF MU, NEWTON Media [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.infomore.cz/cs/slovník/konspiracni-teorie-konspirace/>

- [4.] Lexikon: Alternativní fakta. *Manipulátoři* [online]. [cit. 2023-02-21].
Dostupné z: <https://manipulatori.cz/lexikon/alternativni-fakta/>
- [5.] Ministerstvo obrany Ruské federace: *Slovník* [online]. [cit. 2023-02-20].
Dostupné z: <https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=5221@morfDictionary>
- [6.] Контрразведывательный словарь. Moscow, 1972. kgbdocuments.eu -
DOKUMEN.TIPS. *Share and Discover Knowledge – DOKUMEN.TIPS*
[online]. Dostupné z: <https://dokumen.tips/documents/-moscow-1972-kgbdocumentseu.html?page=1>

Odborné a zpravodajské zdroje

- [1.] ABRAMS, Steve. *Beyond Propaganda: Soviet Active Measures in Putin's Russia*. JSTOR [online]. Connections, 2016 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26326426?seq=1>
- [2.] A.J.C., Selhorst. Russia's Perception Warfare. *Militaire Spectator* [online]. 2016 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://militairespectator.nl/artikelen/russias-perception-warfare>
- [3.] Alternative media. *Oxford Reference* [online]. Oxford University Press [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803095406512;jsessionid=3DADF7491346A0D12B9E2036913D1595>
- [4.] Back My life as a troll – Lyudmila Savchuk's story. *Danish Institute for International Studies* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.diis.dk/en/my-life-as-a-troll-lyudmila-savchuk-s-story>
- [5.] Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného? *E-Bezpečí* [online]. 2.11.2022 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax-dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-terminy-lisi-a-co-maji-spolecneho>

- [6.] Česká televize omylem použila snímek se škodami po moravském tornádu jako ilustraci k reportáži o válce na Ukrajině. *Central European Digital Media Observatory* [online]. 4.5.2022 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://cedmohub.eu/cs/esk-televize-omylem-pouila-snemek-se-kodami-po-moravskm-torndu-jako-ilustraci-k-reporti-o-vlce-na-ukrajin/>
- [7.] ČTK. Putin zrušil agenturu RIA Novosti. Nahradí ji novou a sám jmenuje šéfa. *Lidovky* [online]. 9. 12. 2013 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/putin-zrusil-agenturu-ria-novosti-nahradi-ji-novou-a-sam-jmenuje-sefa.A131209_104120_In-media_jzl
- [8.] ČTK. Řada států kritizuje vojenskou intervenci v Libyi. *Deník* [online]. 20. 3. 2011 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/rada-statu-kritizuje-vojenskou-intervenci-v-libyi.html
- [9.] ČTK. Si Ťin-pching jednal v Pekingu s Medveděvem o spolupráci Číny a Ruska i o Ukrajině. *I Rozhlas* [online]. 21. 12. 2022 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ukrajina-cina-rusko-si-tin-pching-medvedev_2212211045_pj
- [10.] ČTK. Žádost o blokaci dezinformačních webů nebyla nezákonná, rozhodl soud. *Novinky* [online]. 24. 1. 2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/internet-a-pc-zadost-o-blokaci-dezinformacnich-webu-nebyla-nezakonna-rozhodl-soud-40420824>
- [11.] DARCZEWSKA, Jolanta; ŻOCHOWSKI, Piotr. *Active measures: Russia's key export*. Warsaw: Centre for Eastern Studies, 2017, Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/point-view/2017-05-30/active-measures-russias-key-export> ISBN 978-83-65827-03-6.
- [12.] Definice dezinformací a propagandy. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

- [13.] Demagog.cz bude fact-checkovat obsah na Facebooku. *Demagog* [online]. 27. 5. 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://demagog.cz/diskuze/demagog-cz-bude>
- [14.] Dezinformace jsou důležitou součástí ruské vojenské strategie, říká datový analytik Vrabel. *IRozhlas* [online]. 2019 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/interview-vrabel-analytik-fake-news-dezinformace-rusko-zeman-prezident_1904271302_och
- [15.] Dezinformace nejvíce zasahují děti a seniory, situace během prezidentské kampaně je alarmující, říká vládní zmocněnkyně pro lidská práva. *Můj Rozhlas: Dvacet minut Radiožurnálu* [online]. 19.1.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.mujirozhlas.cz/dvacet-minut-radiozurnalu/dezinformace-nejvice-zasahuji-deti-seniory-situace-behem-prezidentske>
- [16.] Digital News Report 2020. *Reuters Institute* [online]. University of Oxford, 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2020-06/DNR_2020_FINAL.pdf
- [17.] FERYNA, Jan. Hybridní válka – užitečný termín nebo prázdný pojem? *Armádní noviny* [online]. 25. 2. 2021 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.armadinoviny.cz/hybridni-valka-uzitecny-termin-nebo-prazdny-pojem.html>
- [18.] DOHNALOVÁ, Anna. Blokovat weby je dočasným řešením. Rusko chce Čechy přeprogramovat, varuje analytik. *Aktuálně* [online]. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/vrabel-blokovat-weby-je-docasnym-resenim-rusko-chce-rozvrat/r~288260e0b70f11ecb5bd0cc47ab5f122/>
- [19.] FAQ. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/specialni-dokumenty-faq.aspx>
- [20.] FUCHS, Christian. Alternative Media as Critical Media. *European Journal of Social Theory* [online]. Salzburg: University of Salzburg, 2010

[cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <http://www.fuchs.uti.at/wp-content/uploads/altmedia.pdf>

- [21.] GALEOTTI, Mark. Active Measures: Russia's Covert Geopolitical Operations. *George C. Marshall European Center For Security Studies* [online]. 2019 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/active-measures-russias-covert-geopolitical-operations-0>
- [22.] GAVRINĚV, Vojtěch. Šéf boje s dezinformacemi popisuje utajovaný vládní plán. *Seznam Zprávy* [online]. 5.2.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-sef-boje-s-dezinformacemi-popisuje-utajovany-plan-penize-dostanou-i-media-225117>
- [23.] GILES, Keir, James SHERR a Anthony SEABOYER. Russian Reflexive Control. *ResearchGate* [online]. Royal Military College of Canada, 2018 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/328562833_Russian_Reflexive_Control
- [24.] GROSS, Jenny. How Finland Is Teaching a Generation to Spot Misinformation. *New York Times* [online]. 10.1.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2023/01/10/world/europe/finland-misinformation-classes.html>
- [25.] Historie dezinformací: jak se vyvíjely nástroje politického boje a úskoků. *Markéta Gregorová: Poslankyně Evropského parlamentu* [online]. 24.9.2020 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://gregorova.eu/historie-dezinformaci-jak-se-vyvijely-nastroje-politickeho-boje-a/>
- [26.] HAKALA, Janne a Jazlyn MELNYCHUK. *Russia's Strategy in Cyberspace* [online]. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2021 [cit. 2023-02-07]. s. 11. ISBN 978-9934-564-90-1. Dostupné z: https://stratcomcoe.org/publications/russias-strategy-in-cyberspace/210#_ftn34

- [27.] Hoax. *Internetem bezpečně* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/dobrevedet/hoax/>
- [28.] How It Started, How It is Going: Media Literacy Index 2022. *Open Society Institute* [online]. Sofia: European Policies Initiative, 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://osis.bg/wp-content/uploads/2022/10/HowItStarted_MediaLiteracyIndex2022_ENG_.pdf
- [29.] How Putin blundered into Ukraine — then doubled down. *Financial Times* [online]. 23.2.2023 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/80002564-33e8-48fb-b734-44810afb7a49>
- [30.] HORÁK, Jan. Hlas milionu voličů propadl, zastoupení nemají. Pro novou vládu to bude velké riziko. *Aktuálně* [online]. 11.10.2021 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/milion-hlasu-volby/r~22b82dd829e411ec98380cc47ab5f122/>
- [31.] Hrad odmítá poskytovat informace pěti médiím a pořadům. Podle něj kvůli boji proti dezinformacím. *IROZHlas* [online]. Praha, 21. 5. 2021 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/prazsky-hrad-mynar-ovcacek-respekt-seznam-zpravy-denik-n-168-hodiny-reporteri-ct_2105211821_ako
- [32.] Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy. *IDnes* [online]. Praha, Ostrava: Jagello 2000, 2015 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: http://data.idnes.cz/soubory/na_knihovna/59A151006_M02_016_20151005-HYBRIDNI-.PDF
- [33.] CHARVÁT, Jan. Radikalizace české společnosti: nový fenomén, nebo výsledek dlouhodobého vývoje? *Heinrich Böll Stiftung* [online]. 3.1.2023 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://cz.boell.org/cs/2023/01/03/radikalizace-ceske-spolecnosti-novy-fenomen-nebo-vysledek-dlouhodobeho-vyvoje>

- [34.] CHEBANKOVA, Elena A. Russia's idea of the multipolar world order: origins and main dimensions. *Semantic Scholar* [online]. Springer, 2015, 23.2.2017 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Russia%E2%80%99s-idea-of-the-multipolar-world-order%3A-and-Chebankova/2eb5f05a338a8c5a1226e9d86bef50bff4d2a2f1>
- [35.] Jak česká kvazi-mediální scéna přebírá kremelské oficiální propagandistické i dezinformační narativy. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Centrum proti hybridním hrozbám [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/jak-ceska-kvazi-medialni-scena-prebira-kremelske-oficialni-propagandisticke-i-dezinformacni-narativy-pripad-webu-infokuryr.aspx>
- [36.] Jak česká kvazi-mediální scéna přebírá kremelské oficiální propagandistické i dezinformační narativy: případ webu Nová republika. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Centrum proti hybridním hrozbám [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/jak-ceska-kvazi-medialni-scena-prebira-kremelske-oficialni-propagandisticke-i-dezinformacni-narativy-pripad-webu-nova-republika.aspx>
- [37.] Kam až sahá svoboda slova? ‚Hrana je zákon a jeho výklad,‘ vysvětluje odborník Bartoň. *IRozhlas* [online]. 17.4.2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/svoboda-slova-hranice-projev-socialni-site-realita_2204190700_pik
- [38.] KHISLAVSKI, Grigori. Weaponizing History: Russia's War in Ukraine and the Role of Historical Narratives. *Brill* [online]. Journal of Applied History, 12.12.2022 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/joah/4/1-2/article-p102_9.xml
- [39.] Konspirační server Protiproud. *Nadační fond nezávislé žurnalistiky* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.nfnz.cz/konspiracni-server-protiproud/>

- [40.] KREVER, Mick a Anna CHERNOVA. Wagner chief admits to founding Russian troll farm sanctioned for meddling in US elections. *CNN* [online]. 14.2.2023 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2023/02/14/europe/russia-yevgeny-prigozhin-internet-research-agency-intl/index.html>
- [41.] KUKKOLA, Juha, Mari RISTOLAINEN a Juha-Pekka NIKKARILA. Game changer: Structural transformation of cyberspace. Finnish defence research agency [online]. 2017 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/321767657_GAME_CHANGER_Structural_transformation_of_cyberspace
- [42.] Kvazi-mediální reflexe demonstrace ze dne 3. září 2022. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/kvazi-medialni-reflexe-demonstrace-ze-dne-3-zari-2022.aspx>
- [43.] LEWANDOWSKY, Stephan a John COOK. The Conspiracy Theory Handbook. *Center for Climate Change Communication* [online]. 2020 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.climatechangecommunication.org/wp-content/uploads/2020/03/ConspiracyTheoryHandbook.pdf>
- [44.] LIGHT, M. Russian Foreign Policy Themes in Official Documents and Speeches: Tracing Continuity and Change. *Semantic Scholar* [online]. Springer, 2015 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Russian-Foreign-Policy-Themes-in-Official-Documents-Light/04890bbd0e8223153705e1600312fe437f08e469>
- [45.] LUCKÝ, Jakub. Finští experti na dezinformace: Důvěra a vzdělání. Proto je Finsko tak odolné proti cizí propagandě. *Český rozhlas: Evropa plus* [online]. 3.4.2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/finsti-experti-na-dezinformace-duvera-a-vzdelani-proto-je-finsko-tak-odolne-8715064>

- [46.] No news on the NEWS FRONT. *EUvsDisinfo* [online]. European External Action Service's East StratCom Task Force, 2019 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://euvsdisinfo.eu/no-news-on-the-news-front/>
- [47.] MANKOFF, J. Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics. *Semantic scholar* [online]. 16.3.2009 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Russian-Foreign-Policy%3A-The-Return-of-Great-Power-Mankoff/fa8f659e64b8e28d7470b8e6cd95cec890771a7f>
- [48.] MCCOMBIE, Stephen, Allon J. UHLMANN a Sarah MORRISON. The US 2016 presidential election & Russia's troll farms. *Taylor & Francis Online* [online]. Intelligence and National Security, 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02684527.2019.1673940?journalCode=fint20>
- [49.] Média pro vybrané skupiny. *Media Gram* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://mediagram.cz/zsv-2/media-pro-vybrane-skupiny>
- [50.] Mediální výchovou proti dezinformacím? Pomůže spíš intelektuální pokora a regulace sítí, míní expertka. *IRozhlas: Dvacet minut RadioŽurnálu* [online]. Praha, 13. 4. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-medialni-vychova-ukrajina-rusko-dezinformacni-weby-monika-richter_2204130010_jgr
- [51.] Microsoft Digital Defense Report. *Microsoft* [online]. 2021 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://query.prod.cms.rt.microsoft.com/cms/api/am/binary/RWMFli?id=101738>
- [52.] MORSTATTER, Fred, Kathleen M. CARLEY, Liang WU a Huan LIU. Misinformation in Social Media: Definition, Manipulation, and Detection. *Semantic Scholar* [online]. USC Information Sciences Institute, 26.11.2019 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Misinformation-in-Social->

Media%3A-Definition%2C-and-Wu-
Morstatter/f2d965de233c26c5214742adff4a49a9b5eee503

- [53.] Nejvlivnější mediální domy 2022. *Forbes* [online]. Praha, 2023 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://forbes.cz/lists/media-2022/nejvlivnejsi-medialni-domy-2022/>
- [54.] OLIKER, Olga. Unpacking Russia's New National Security Strategy. *Center for Strategic and International Studies: Russia and Eurasia Program* [online]. Washington D.C., 2016 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/unpacking-russias-new-national-security-strategy>
- [55.] PETERS, Michael A. The emerging multipolar world order: A preliminary analysis. Taylor & Francis [online]. 15. 11. 2022 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00131857.2022.2151896>
- [56.] PETERS, Michael A. The information wars, fake news and the end of globalisation. *Taylor & Francis Online* [online]. 2018 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00131857.2017.1417200>
- [57.] Přehled českých konspiračních a antisystémových serverů. *Nadační fond nezávislé žurnalistiky* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.nfnz.cz/domaci-konspiracni-servery/>
- [58.] Radikalizace. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/ostatni-hybridni-hrozby-radikalizace.aspx>
- [59.] Radikalizace začala v 90. letech, nyní ji živí dezinformace, míní expert. *České noviny* [online]. ČTK, 24.1.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/radikalizace-zacala-v-90-letech-nyni-ji-zivi-dezinformace-mini-expert/2315688>
- [60.] *Reporters without borders: Index* [online]. 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/index?year=2020>

- [61.] *Reporters without borders: Index* [online]. 2021 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/index?year=2021>
- [62.] RID, Thomas. Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare. *Semantic Scholar* [online]. 2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Active-Measures%3A-The-Secret-History-of-and-Warfare-Grzegorzewski/c2520950f0ff6436e12237be3b9869fdb607586>
- [63.] ROGGEVEEN, Barbara. EU-Russian relations: Normative rivalry or pragmatic partnership? *Foundation for European Progressive Studies* [online]. 2021 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/downloads/publications/feps_eu-russia%20relations%20%20normative%20rivalry%20or%20pragmatic%20partnership_by%20barbara%20roggeveen_2021.pdf
- [64.] RT a Dmitrij PESKOV. Russia at War with Anglo-Saxon Media. *Twitter* [online]. 2016 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: https://twitter.com/rt_com/status/714055400082038785?lang=cs
- [65.] Russia Secretly Gave \$300 Million to Political Parties and Officials Worldwide, U.S. Says. *The New York Times* [online]. 13.9.2022 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2022/09/13/us/politics/russia-election-interference.html>
- [66.] Russia's Prigozhin admits links to what U.S. says was election-meddling troll farm. *Reuters* [online]. 14.2.2023 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/russias-prigozhin-admits-links-what-us-says-was-election-meddling-troll-farm-2023-02-14/>
- [67.] Ruská agrese proti Ukrajině: Analýza nálad české veřejnosti. *STEM* [online]. 19. 4. 2022 [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2022/04/STEM_Ruska_agrese_proti_Ukrajine_analyza_nalad_ceske_veřejnosti_VER.pdf

- [68.] Rusko a Írán jsou si stále blíží. Společně hledají cesty proti sankcím i západnímu světu. *ČT24* [online]. 25. 8. 2022 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3524721-rusko-a-iran-jsou-si-stale-bliz-spolecne-hledaji-cesty-proti-sankcim-i-zapadnimu-svetu>
- [69.] SDRUŽENÍ CZ.NIC ZABLOKOVALO WEBY ŠÍŘÍCÍ DEZINFORMACE SPOJENÉ S RUSKO-UKRAJINSKÝM KONFLIKTEM. *CZ.NIC* [online]. 25.02.2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.nic.cz/page/4301/sdruzeni-cznic-zablokovalo-weby-sirici-dezinformace-spojene-s-rusko-ukrajinskym-konfliktem/>
- [70.] Sítěmi se valí lživé video o generálu Pavlovi. Je za ním proruský účet. *Seznam Zprávy* [online]. 22.1.2023 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-sitemi-se-vali-lzive-video-o-generalu-pavlovi-je-za-nim-prorusky-ucet-224034>
- [71.] STRACHOTA, Karel a kolektiv. 3 podoby propagandy. *Jeden svět na školách* [online]. Člověk v tísni [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/3_podoby_propagandy_prirucka.pdf
- [72.] SWOT Analysis. *Research methodology* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://research-methodology.net/theory/strategy/swot-analysis/>
- [73.] Šéf BIS: Nebezpečí ruských podvratných operací trvá. Mezi účinnými prostředky jsou dezinformace. *IRozhlas* [online]. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/rusko-dezinformace-valka-bis_2210101448_pre
- [74.] ŠEFČÍKOVÁ, Kristína, Brady HILLS a Adam LELONEK. From anti-vaccination to Kremlin's proxy. *Prague Security Studies Institute* [online]. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.pssi.cz/download//docs/9710_politicalcapital-grey-zone-cz.pdf
- [75.] ŠTĚTKA, Václav, Jaromír MAZÁK a Lenka VOCHOCOVÁ. "Nobody tells us what to write about": the disinformation media ecosystem and its consumers in the Czech Republic. *Semantic*

Scholar [online]. Taylor & Francis, 2020 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/%E2%80%9CNobody-Tells-us-what-to-Write-about%E2%80%9D%3A-The-Media-in-%C5%A0t%C4%9Btka-Maz%C3%A1k/df79604596ffc4e484840fea906140084e7b145a>

- [76.] Trumpovy anticeny 'Fake News' dostaly CNN i New York Times. Za největší hoax označil spolupráci s Rusy. *IROZHLAS* [online]. Praha, 18. 1. 2018 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/fake-news-donald-trump-cnn-new-york-times-hoax_1801180836_dp
- [77.] United States Department of State. *Soviet Active Measures: Forgery, Disinformation, Political Operations* [online]. Washington, D.C. [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <http://insidethecoldwar.org/sites/default/files/documents/Soviet%20Active%20Measures%20Forgery,%20Disinformation,%20Political%20Operations%20October%201981.pdf>
- [78.] Více než čtvrtina obyvatel střední Evropy a Pobaltí se cítí být silně zasažena dezinformacemi. *IPSOS* [online]. [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/vice-nez-ctvrtina-obyvatel-stredni-evropy-pobalti-se-citi-byt-silne-zasazena-dezinformacemi>
- [79.] Vláda tají plán proti dezinformacím. ‚Podíleli se na něm odborníci,‘ tvrdí, jejich jména ale nezná. *IROZHLAS* [online]. Praha, 19.1.2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-plan-vlada-klima-vnitro-chh-cthh_2301191230_cib
- [80.] ‚Vměšovali jsme se, vměšujeme se a budeme se vměšovat.‘ Prigožin přiznal zásahy do voleb v USA. *IROZHLAS* [online]. 7.11.2022 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/jevgenij-prigozin-vagnerova-skupina-volby-v-usa_2211071716_nov
- [81.] Výzkum veřejného mínění k problematice dezinformací: Závěrečná zpráva z výzkumu. *Ministerstvo vnitra České republiky: Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. Sociologický ústav Akademie věd ČR, 6. 12. 2019 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/clanek/poskytnuti-informace-zaverecna-zprava-z-vyzkumu-verejneho-mineni-cvvm-k-problematice-dezinformaci.aspx>

- [82.] Zpráva BIS informuje o ruském agentovi, který měl vazby na české politiky i novináře. *ČT24* [online]. 17. 10. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3536875-zprava-bis-informuje-o-ruskem-agentovi-ktery-mel-vazby-na-ceske-politiky-i-novinare>
- [83.] WALTER, Aaron. Foreign Policy: Public Opinion and Political Legacy. *Research Gate* [online]. Slovak Journal of Political Sciences, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/307702946_Foreign_Policy_Public_Opinion_and_Political_Legacy
- [84.] YABLOKOV, Ilya. Russian disinformation finds fertile ground in the West. *Nature Human Behaviour* [online]. 10.6.2022 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.nature.com/articles/s41562-022-01399-3>
- [85.] Žádná lež, ale „alternativní fakta“. Chtěli jsme vyčistit vzduch, tvrdí Trumpova poradkyně. *ČT24* [online]. 23. 1. 2017 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2021019-zadna-lez-ale-alternativni-fakta-chteli-jsme-vycistit-vzduch-tvrdi-trumpova-poradkyne>

Otevřené zdroje

- [1.] *Аргументы и Факты* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://aif.ru/>
- [2.] Media group. *Rossiya Segodnya* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://rossiyasegodnya.com/mediagroup/>
- [3.] министерство обороны российской федерации. *Военная мысль: военно-теоретический журнал* [online]. 2020 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://vm.ric.mil.ru/upload/site178/iYRh6L46C2.pdf>
- [4.] *Reignite World Freedom* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://reignitefreedom.com/about-us/>
- [5.] Sputnik. Ukrajinská armáda zničila důl Čeljusinců v Doněcku. *Infokurýr* [online]. 6. 6. 2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z:

<http://www.infokuryr.cz/n/2022/06/06/ukrajinska-armada-znicila-dul-celjuskinu-v-donecku/>

[6.] *The Strategic Culture Foundation* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://strategic-culture.org>

Akademické práce

[1.] PROCHÁZKOVÁ, Michaela. *Dezinformace jako bezpečnostní hrozba*. Praha, 2021. Bakalářská práce. Policejní akademie České republiky v Praze. Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Lukáš Urban, Ph.D.